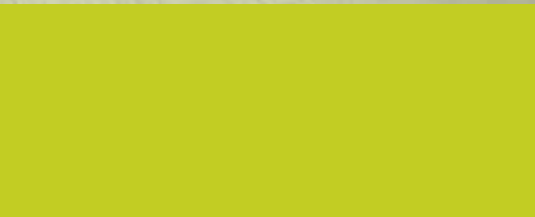

E S SLIV OG INGER

OG AF FORLØBSUNDERSØGELSEN

13:07

ANBRAGTE 15-ÅRIGES
HVERDAGSLIV
OG UDFORDRINGER

RAPPORT FRA TREDJE DATAINDSAMLING AF FORLØBS-
UNDERSØGELSEN AF ANBRAGTE BØRN FØDT I 1995

METTE LAUSTEN
DINES ANDERSEN
PETER ROHDE SKOV
ALVA ALBÆK NIELSEN

KØBENHAVN 2013
SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

ANBRAGTE 15-ÅRIGES HVERDAGSLIV
OG UDFORDRINGER
RAPPORT FRA TREDJE DATAINDSAMLING AF FORLØBSUNDERSØGELSEN AF
ANBRAGTE BØRN FØDT I 1995
Afdelingsleder: Anne-Dorthe Hestbæk
Afdelingen for børn og familie

Undersøgelsens følgegruppe:
Mette Grostøl, Socialpædagogernes Landsforbund
Geert Jørgensen, LOS
Lene Jørgensen, FBU ForældreLANDSforeningen
Peter Rødbro Johannesen, FADD
Birgit Mortensen, Socialstyrelsen
Jessie Brender Olesen, KL

ISSN: 1396-1810
ISBN: 978-87-7119-153-0
e-ISBN: 978-87-7119-154-7

Layout: Hedda Bank
Forsidefoto: Hedda Bank
Oplag: 300
Tryk: Rosendahls – Schultz Grafisk A/S

© 2013 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.
Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's
publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

	FORORD	7
	RESUMÉ	9
1	INDLEDNING	13
	Formål	14
	Opbygning	15
2	DATA OG METODE	17
	Bortfaldsanalyse	24
	Sammenligningsgrupper	28
3	ANBRAGTE UNGES FORÆLDREBAGGRUND	31
	Demografiske forhold	33

	Socioøkonomiske forhold	35
	Fysisk og psykisk helbred	41
	Misbrug og kriminalitet	44
	Sammenfatning	46
4	ANBRAGTE UNGES SKOLEGANG	49
	De anbragtes skoleforhold	50
	Undervisningen af de anbragte	51
	Folkeskolens afgangsprøve	59
	De anbragtes eget syn på skolen	62
	Efter grundskolen	66
	Sammenfatning	67
5	ANBRAGTE UNGES UDDANNELSES- FORVENTNINGER	69
	Regressionsanalyse	72
	Uddannelsesforventninger	73
	Uddannelsesforventninger og familiebaggrund	77
	Sammenfatning	82
6	ANBRAGTE UNGES SVAGHEDER OG STYRKER (SDQ)	85
	SDQ blandt anbragte 15-årige	90
	Udviklingen i SDQ blandt de anbragte	93
	Oplevelsen af belastningerne	98
	Sammenfatning	102
7	ANBRAGTE UNGES UNGDOMSLIV OG RISIKOADFÆRD	105
	Tegn på depression	107
	Selvskadende adfærd eller tanker om selvskade	109
	Syn på krop og spisning	111
	Erfaring med samleje og abort	113
	Alkohol og stoffer	116

	Kriminalitet	119
	Anbringelsesårsager	122
	Sammenfatning	125
8	HJEMGIVNE UNGES FORÆLDRE	127
	Demografiske faktorer	129
	Socioøkonomiske forhold	131
	Fysisk og psykisk helbred	135
	Misbrug og kriminalitet	136
	Mødre, der selv har været anbragt	138
	Sammenfatning	140
	LITTERATUR	141
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2012	149

FORORD

Forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995 (AFU) omfatter alle børn og unge fra den årgang, der er eller har været anbragt uden for hjemmet. Rapporten giver resultater fra tredje dataindsamling, hvor de unge er blevet 15 år. Første dataindsamling blev indsamlet i 2003, hvor børnene var 7-8 år. Resultaterne blev afrapporteret i hovedrapporten *Små børn anbragt uden for hjemmet* (Egelund, Hestbæk & Andersen, 2004). Anden dataindsamling blev indsamlet i 2007, hvor børnene var 11-12 år. Resultaterne blev afrapporteret i hovedrapporten *Anbragte børns udvikling og vilkår* (Egelund m.fl., 2008). Forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995 er planlagt til at følge børnene hvert tredje-fjerde år gennem barndommen, ungdommen og det tidlige voksenliv. Ved hver dataindsamling inkluderes de børn og unge fra årgangen, der siden sidste dataindsamling er blevet anbragt.

Hensigten med forløbsundersøgelsen er at tilvejebringe et kundskabsgrundlag om anbragte unges udviklingsforløb og de mange risiko- og beskyttelsesfaktorer, der påvirker de unges udvikling i en gunstig eller ugunstig retning. Undersøgelsen skaber desuden mulighed for at analysere, hvordan diverse foranstaltninger og anbringelsesforløb påvirker de unges udvikling. SFI håber med undersøgelsen over tid at kunne give vægtige bidrag til forståelsen af anbragte børns udviklingskarriere og de offentlige indsatsers bidrag hertil.

Datagrundlaget for rapporten er personlige interview med de anbragte unge, spørgeskemaer til anbringelsesstederne for de unge, der er anbragt, spørgeskemaer til mødrene for de unge, der er hjemgivet, og registerdata. Vi er taknemmelige for, at alle parter har bidraget til at belyse de anbragte unges situation, både nu og i de tidligere dataindsamlinger.

I forbindelse med udarbejdelsen af rapporten har en følgegruppe med interessenter på området været nedsat. Elisabeth Backe-Hansen har læst og kommenteret manuskriptet. Vi takker alle følgegruppemedlemmer og ekstern referee for gode og konstruktive kommentarer. Vi takker ligeledes for finansiering gennem Satspuljemidler til gennemførelse af dataindsamling og afrapportering. Næste dataindsamling til Forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995 er planlagt til at skulle gennemføres, når alle de unge er fyldt 18 år.

København, april 2013

JØRGEN SØNDERGAARD

RESUMÉ

Denne rapport om SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) omhandler en af de mest udsatte dele af den danske børnebefolkning. Datagrundlaget er nemlig alle børn født i 1995, der er eller tidligere har været anbragt uden for hjemmet. Dette er den tredje dataindsamling i forløbsundersøgelsen, og de anbragte unge er blevet 15 år gamle. Det er vores hensigt at følge disse unge mennesker ca. hvert tredje år, således at vi senere kan skabe viden om, hvordan tidligere anbragte unge voksne klarer sig i forhold til udvikling og livschancer.

RESULTATER

Vi har i denne rapport valgt at lade de unges egne besvarelser få stor vægt. I flere af kapitlerne gengiver og sammenligner vi således de anbragte unges egne besvarelser med besvarelser fra andre unge på samme alder, men i en anden situation. Derudover har vi sat fokus på forældrenes levevilkår og sociale baggrund. Når de overordnede linjer er tegnet, og det samlede billede gøres op, er det ret nedslående læsning. Det er tydeligvis ikke let at være anbragt ung:

- Anbragte og hjemgivne unge er dårligere stillet end jævnaldrende unge i forhold til kontinuerlig skolegang, som er en nødvendighed i et videre uddannelses- og beskæftigelsesmæssigt perspektiv. Cirka 5

pct. af de anbragte unge modtager ikke undervisning, mens 14 pct. af alle hjemgivne unge står *uden skolegang*. De anbragte unge har større besvær end andre ved at holde trit med deres jævnaldrende i skolemæssig henseende. Flere er startet sent i skolen, og over halvdelen har ikke nået 9. klasse som 15-årig. Samtidig modtager mange anbragte unge specialundervisning. Vanskelighederne er klart størst for unge på døgninstitution set i forhold til unge i familiepleje.

- Men der er også positivt nyt i undersøgelsen: Til trods for deres vanskeligheder har størstedelen af de anbragte unge et positivt syn på deres skole, som de godt kan lide. Og når der tages højde for de unges familiebaggrund, så forventer de anbragte unge i højere grad end andre unge at få en mellemlang videregående uddannelse. Det tyder på, at de er mere inspirerede af de fagfolk (fx pædagoger og lærere), som de har kontakt med gennem anbringelsen, end deres egne forældre, der oftere har en lavere uddannelse.
- Anbragte og hjemgivne 15-årige er præget af en høj grad af psykisk sårbarhed og har i højere grad end deres jævnaldrende tegn på depression, spiseproblemer og selvskadende adfærd eller tanker om selvskade. De udviser desuden allerede nu en risikofyldt og grænse-søgende adfærd i form af omfattende erfaring med illegale stoffer samt kriminalitet.
- Gennemgående er unge, som anbringes i en plejefamilie, mindre belastede end unge, som placeres på en døgninstitution eller et opholdssted. Mens hver fjerde ung, der bor i en plejefamilie eller er hjemgivet efter endt anbringelse, falder uden for normalområdet på den samlede SDQ-skala, drejer det sig om halvdelen af de unge på døgninstitution.
- Anbragte unges forældre har langt mere ustabile levevilkår end andre forældre. Det er mere reglen end undtagelsen, at forældrene ikke længere lever sammen. De anbragte unge har i mindre grad helsøskende og i større grad halvsøskende både på mors og fars side end andre unge. Forældrene er i vid udstrækning marginaliseret i forhold til arbejdsmarkedet, og en stor del af mødrene karakteriseres som relativt fattige. 40 pct. af mødrene til anbragte unge har en psykiatrisk diagnose, samtidig med at de har dobbelt så mange somatiske diagnoser, set i forhold til mødre til unge i almindelighed.

- Forældre til hjemgivne unge er ikke bedre stillet end forældre til anbragte unge. Det kan derfor næppe være en forbedring i forældrenes levevilkår og sociale baggrund, der har foranlediget hjemgivelsen.

PERSPEKTIVER

At de anbragte og hjemgivne unge er bagud i forhold til skolegang, men foran i forhold til risikofyldt og grænsesøgende adfærd, sammenlignet med deres jævnaldrende, giver de anbragte og hjemgivne unge et dårligere udgangspunkt for voksenlivet. Der skal en større indsats til, for at fastholde de unge i uddannelsessystemet og holde dem ude af misbrug og kriminalitet. Der er behov for større fokus på anbragte og hjemgivne unges tilknytning til almenområdet, hvis de skal sikres en ordentlig overgang til et selvstændigt voksenliv, som formålsparagraffen i serviceloven fordrer.

Fokus ligger i denne rapport på de unges vinkel. Det betyder, at vi ikke har udtømt analysemulighederne. Der er derfor rum for flere udgivelser omkring anbragte 15-åriges hverdagsliv og udfordringer, både set fra de unges side, fra forældrenes side (hvis vi ser på de hjemgivne unge) og fra anbringelsesstedernes side. Samtidig med dette begynder vi allerede nu at se frem mod forløbsundersøgelsens næste dataindsamling, som skal gennemføres i foråret 2014. På det tidspunkt er de unge fyldt 18 år, og hovedparten af dem vil ikke længere være anbragt. Vægten vil derfor på det tidspunkt helt klart ligge på de unges eget perspektiv omkring efterværn, hvordan man klarer sig på egen hånd som tidligere anbragt, og hvordan tidligere anbragte unge ser på voksenlivet i forhold til andre unge med helt andre opvækstvilkår.

DATAGRUNDLAG

Rapporten bygger hovedsageligt på tredje dataindsamling af SFI's forløbsundersøgelse af anbragt børn født i 1995 (AFU). Datasættet rummer alle de børn og unge (danske som etniske), som *er eller har været* anbragt uden for hjemmet indtil 15-16-års-alderen. Som supplement til SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) anvender vi også SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU) samt registerdata fra Danmarks Statistik på hele årgang 1995. Det giver os en række forskellige sammenligningsmuligheder, både i forhold til spørgeskemabesvarelser og i forhold til baggrundsvariable for forældrene.

INDLEDNING

Denne rapport er baseret på tredje dataindsamling i SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU). Det er således en opfølgning på de to foregående rapporter om første og anden dataindsamling (Egelund, Hestbæk & Andersen, 2004; Egelund m.fl., 2008).

SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) er en prospektiv forløbsundersøgelse af børn anbragt uden for hjemmet. At undersøgelsen er prospektiv vil sige, at vi følger børnene fremad i deres liv og udvikling og kortlægger, hvad der præger deres liv på det tidspunkt, hvor undersøgelsen finder sted.

Første dataindsamling i SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) fandt sted i 2003, hvor børnene var 7 år gamle. Her kortlagde vi børnenes opvækstforhold og indsatsen over for dem, både retrospektivt og på undersøgelsestidspunktet ved hjælp af interview med børnenes mødre, spørgeskemaer til anbringelsesstederne og spørgeskemaer til socialforvaltningerne (Egelund & Hestbæk, 2007; Egelund, Hestbæk & Andersen, 2004; Møller & Skytte, 2004). Første dataindsamling har bidraget betydeligt med kortlægning af de ekstraordinært store belastninger, der kendetegner familier, som får deres barn anbragt uden for hjemmet som helt små eller små. Undersøgelsen bidrager derved til at identificere de problemer, som både børn og forældre i denne gruppe af socialt særdeles udsatte familier har behov for hjælp til, hvis en positiv

udvikling for børnene skal understøttes. Første dataindsamling kortlægger yderligere væsentlige træk ved sagsbehandlingen, der ikke er fremhævet i tidligere forskning, herunder, at der over for denne gruppe gribes tidligt ind, i mange tilfælde allerede før barnet er født eller under dets første leveår.

Anden dataindsamling i forløbsundersøgelsen af anbragte børn fandt sted i 2007, hvor børnene var 11 år gamle. Her blev børnene selv interviewet. Desuden blev der sendt spørgeskemaer til anbringelsesstederne og forvaltningerne. Endelig har vi i vid udstrækning anvendt registerdata til at analysere børnenes/familiernes baggrund og aktuelle situation (Andersen, Mortensøn & Perthou, 2008; Egelund & Lausten, 2009; Egelund m.fl., 2008; Ottosen & Christensen, 2008). Anden dataindsamling viser, at der ikke er sket ændringer i børnenes situation siden sidste dataindsamling, hvad angår skolegang, psykiske og sociale problemer og sundhed. På samme måde er der ikke sket forbedringer i forældregruppens forhold (socioøkonomisk, demografisk, sundhedsmæssigt og i forhold til sociale problemer) siden første dataindsamling. Endvidere viser resultaterne, at anbringelserne af de yngre børn er forbavsende stabile, idet næsten 9 ud af 10 børn har oplevet en stabil anbringelse. Endelig viser undersøgelsen, at der er klare og velbegrundede forskelle mellem undergrupper af de yngre anbragte børn. Der er fx forskel på problemprofilen hos børn i forskellige anbringelsesformer (familiepleje, døgninstitution og socialpædagogisk opholdssted) og på børn, der er hjemgivet eller fortsat er anbragt.

I tredje dataindsamling er problemstillingerne de samme som for de foregående to dataindsamlinger. Der vil fortsat blive sat fokus på risiko- og beskyttelsesfaktorer, på indsatser over for børnene og på børnenes udviklingsudfald.

FORMÅL

De overordnede problemstillinger i alle dataindsamlinger for SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) er:

- Hvilke risiko- og beskyttelsesfaktorer kendetegner barnet, dets situation og omgivelser igennem barndom, ungdom og voksent liv?

- Hvordan udvikler børnene, de unge (og de senere voksne) sig i samspillet mellem risiko- og beskyttelsesfaktorer?
- Hvilke indsatser/foranstaltninger sættes i værk over for børnene/de unge?
- Hvilke indsatser og forløb bidrager til et gunstigt respektive ugunstigt udviklingsudfald for børnene, de unge og de senere voksne?
- Hvilke forhold adskiller børn og unge, der anbringes i forskellige aldre?
- Hvilke særlige indsatsbehov er der for børn og unge, der anbringes i forskellige aldre og med forskellige problemprofiler?

Der er tale om en totalundersøgelse af alle børn, der er født i 1995, som aktuelt er anbragt eller tidligere har været anbragt uden for hjemmet. Ved de efterfølgende dataindsamlinger skal undersøgelsesgruppen udvides med de børn, der siden sidste dataindsamling er blevet anbragt første gang uden for hjemmet. Der vil således også være mulighed for over tid at sammenligne udviklingsudfaldet for børn, der anbringes tidligt, med udviklingen hos børn, der anbringes senere under barndommen eller ungdommen.

Forløbsperspektivet muliggør, at man kan kortlægge børnenes udvikling over tid med sigt på at identificere de faktorer, der kan være vendepunkter, der adskiller en gunstig fra en ugunstig udvikling. Der findes internationalt ganske få større forløbsundersøgelser, der har hovedvægten på anbragte børn.

OPBYGNING

Man kan anlægge mange vinkler på et datasæt, der indeholder flere spørgeskemaundersøgelser om anbragte 15-årige. Vi har i denne rapport valgt at lade de unges egne besvarelser få stor vægt. I flere af kapitlerne gengiver og sammenligner vi således de anbragte unges egne besvarelser med besvarelser fra andre unge på samme alder, men i en anden situation.

Rapporten er opbygget som følger: I kapitel 2 præsenterer vi datamateriale, bortfald, sammenligningsgrupper og metode. I kapitel 3 sætter vi fokus på de anbragte unges forældre. I kapitel 4 præsenterer vi de anbragte unges skoleforhold. I kapitel 5 ser vi på de anbragte unges egne ønsker og forventninger til fremtidig uddannelse. I kapitel 6 undersøger

vi de anbragte unges psykiske trivsel. I kapitel 7 belyser vi de anbragte unges ungdomsliv og sociale adfærd. Og endelig, i kapitel 8, sætter vi spot på forældrene til tidligere anbragte unge, der er blevet hjemgivet til deres familie.

DATA OG METODE

DINES ANDERSEN OG METTE LAUSTEN

I dette kapitel gennemgår vi de data og metodiske strategier, der ligger til grund for undersøgelsen. Vi har derfor fokus på datamaterialet, bortfaldet og sammenligningsgrupperne.

Vi giver her en detaljeret redegørelse for de indsamlede spørgeskemabaserede data om børn og unge fra årgang 1995, som er eller har været anbragt uden for hjemmet. Der er indtil nu afviklet tre dataindsamlinger:

- I 2003, hvor børnene var 7-8 år gamle
- I 2007, hvor børnene var 11-12 år gamle
- I 2011, hvor de unge var 15-16 år gamle.

SFI har over en længere periode opbygget i alt tre forløbsundersøgelser, alle med børn fra 1995-årgangen, som er koordineret og afstemt indbyrdes:

- SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU), der rummer de ”danske” børn, dvs. børn født af en mor med dansk statsborgerskab¹

---

1. SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU) kaldes ofte i daglig tale for Børneforløbsundersøgelsen.

- SFI's forløbsundersøgelse af børn med anden etnisk baggrund end dansk født i 1995 (EFU), der rummer børn med en anden etnisk baggrund end dansk²
- SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU), der rummer alle de børn og unge (danske som etniske), som er eller har været anbragt uden for hjemmet.

Der er så vidt muligt stillet de samme spørgsmål i de tre undersøgelser, og interviewene er foregået nogenlunde samtidig, og det er derfor i vidt omfang muligt at sammenligne resultaterne fra de tre undersøgelser.

Kriteriet for optagelse i databasen, som hører til SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU), er, at man er født i 1995 og er blevet anbragt uden for hjemmet. Er man først optaget i databasen, forbliver man der, uanset hvad der videre frem i livet kommer til at ske. Børn og unge, som bliver hjemgivet og derfor ikke længere er anbragt uden for hjemmet, ophører således ikke med at figurere i databasen, og de vil fortsat (som tidligere anbragte) blive forsøgt interviewet til undersøgelsen. Personer, der er flyttet til udlandet eller er døde, vil ligeledes forblive i databasen, men tilhører af naturlige årsager ikke den interviewbare del af databasen. Skulle de på et senere tidspunkt vende tilbage til Danmark, vil de genindtræde i den interviewbare stikprøve.

Anbringelse uden for hjemmet er en foranstaltning for unge under 18 år. Fra denne alder kan foranstaltningen ikke længere komme på tale, og databasen vil derfor være endelig i den forstand, at ingen nye kan blive optaget i den. For at lette overgangen fra anbringelse til et almindeligt voksenliv kan den unge i en periode fra 18 til 23 år tilbydes efterværn.

---

2. Stikprøven til SFI's forløbsundersøgelse af børn med anden etnisk baggrund end dansk født i 1995 (EFU) blev defineret som børn født i tidsrummet 1. april til 31. december 1995 af mødre, der havde statsborgerskab i et af seks udvalgte lande (Eksjugoslavien, Tyrkiet, Pakistan, Irak, Sri Lanka og Somalia). Det var yderligere et krav, at moren forud for fødslen skulle have boet mindst 3 år i Danmark. Blandt børn, hvis mor havde statsborgerskab i Tyrkiet, blev der tilfældigt udtrukket en fjerdedel, mens alle børn fra de fem øvrige landegrupper blev inkluderet i stikprøven, som alt i alt bestod af 610 børn. På grund af et omfattende frafald blandt de etniske børn fandt man det nødvendigt i 2007 at supplere stikprøven med yderligere 582 børn fra de seks lande (i praksis primært Tyrkiet) samt Libanon (hvorfra hovedparten af de statsløse palæstinensere er kommet). Børnene skulle være født i 1995, og familien skulle være immigreret til Danmark før 1998. I modsætning til børn i den oprindelige stikprøve er børn i den supplerende stikprøve ikke alle født i Danmark.

STARTEN I 2003

AFU blev startet op nogle år senere end BFU, idet den første interviewrunde først fandt sted i 2003. Per 31. december 2002 var der anbragt 715 børn uden for hjemmet, registreret af Danmarks Statistik. SFI kontaktede de 277 kommuner, som landet dengang var opdelt i, for at få kontaktoplysninger på de anbragte og deres forældre. Kommunerne indberettede imidlertid ikke i alle tilfælde det samme antal børn, som de havde oplyst til Danmarks Statistik. Fra 14 kommuner, som ifølge deres egen indberetning til Danmarks Statistik havde børn, der var anbragt uden for hjemmet, modtog vi ingen indberetning. Alt i alt modtog vi indberetning om 607 børn, som udgør stikprøven i 2003.³

Børnenes forhold blev herefter belyst fra tre kilder, nemlig barnets/familiens sagsbehandler i kommunen, en af barnets forældre (oftest moren) og en voksen fra det sted (institution⁴ eller plejefamilie), hvor barnet var anbragt.

Nogle af børnene var ikke længere anbragt, men hjemgivet til familien igen. I de tilfælde var der intet anbringelsessted at spørge. Derfor blev den aktuelle stikprøve af anbringelsessteder reduceret til 473. Af dem besvarede 390 det tilsendte spørgeskema, hvilket giver en svarprocent på 82,4.

Man forsøgte at opnå kontakt med alle de 607 børns forældre, og det lykkedes i 333 tilfælde at få et interview⁵, hvilket giver en svarprocent på 54,8. Den lave opnåelsesgrad er et udtryk for, at det er en gruppe i befolkningen, som er meget svær at få i tale, når det gælder deltagelse i en spørgeskemaundersøgelse.

Fra de kommunale sagsbehandlere modtog vi 495 besvarede skemaer, hvilket giver en svarprocent på 82,0.⁶

---

3. I rapporten fra denne første interviewrunde angives antallet af anbragte børn til 603. Se Egelund, Hestbæk & Andersen (2004). Differencen på de fire børn skyldes, at nogle få cases, der ved nærmere eftersyn indholdsmæssigt var tomme, blev fjernet fra det datasæt, som anvendtes til rapportens analyser. Rapportens tal afspejler således, hvor mange cases af forskellig type der fandtes analyseegnede.

4. Betegnelsen 'institution' dækker over alle de anbringelsessteder, der ikke er slægtspleje, netværkspleje eller almindelig familiepleje. 'Institution' er altså døgninstitution (åben eller lukket), social-pædagogisk opholdssted, kost-/efterskole eller eget værelse.

5. I rapporten fra denne første interviewrunde angives antallet af forældreinterview til 329. Det skyldes, at nogle få interview var så mangelfulde, at de ikke egnede sig til at indgå i analysemateriale og derfor blev sorteret fra (se Egelund, Hestbæk & Andersen, 2004).

6. Ifølge den tekniske dokumentation fra SFI Survey var der 498 besvarelser fra *sagsbehandlere*, men tre af dem blev sorteret fra som uanvendelige. Herefter var der 495 analyseegnede besvarelser fra sagsbehandlere.

For hvert tredje barn (helt præcis 199 ud af de 607) foreligger et besvaret skema fra alle tre respondenttyper. Omvendt er der 28 børn, som ikke optræder med noget besvaret skema. De fleste børn (380) er der således et eller to besvarede skemaer på.

ANDEN RUNDE I 2007

Da børn, som en gang er kommet ind i AFU-databasen, ikke vil blive sorteret fra igen, må databasen med årene nødvendigvis vokse i antal børn og unge. Ved interviewrunden i 2007 var der ifølge Danmarks Statistiks opgørelse 1.072 børn, som var eller havde været anbragt uden for hjemmet. SFI's eget register over anbragte børn, dannet ud fra kommunale indrapporteringer til os, bestod af 943 anbragte eller tidligere anbragte børn. I denne runde søgte vi igen at få oplysninger om barnet fra tre kilder, idet et interview med barnets forælder (mor) nu blev erstattet af et interview med barnet selv. Desuden modtog kommunens sagsbehandler og anbringelsesstedet igen et spørgeskema til udfyldelse.

Årsagen til, at vi i denne omgang foretrak at interviewe barnet frem for dets forældre, var dels, at vi gerne ville lade barnet selv komme til orde som interviewperson, og at det blev anset for forskningsmæssigt forsvarligt at udspørge et 11-årigt barn⁷, dels at disse børns forældre havde vist meget ringe interesse for at deltage i den foregående runde. Der var ikke ressourcer til at interviewe både barn og forældre.

Det skulle dog hurtigt vise sig, at problemet med forældrenes ringe lyst til at deltage ikke forsvandt blot ved i stedet at interviewe barnet. For at få adgang til det enkelte barn skulle der nemlig foreligge et skriftligt, informeret samtykke fra indehaveren af forældremyndigheden over barnet, og den var svær at skaffe. Først blev der sendt et brev med en kort information om undersøgelsen inkl. svarblanket og frankeret svarkuvert til forældrene. Dernæst blev alle, der ikke havde svaret, rykket skriftligt for svar, og i næste omgang blev der rykket pr. telefon. Hvis forældrene så var indstillede på, at børnene deltog, blev der sendt et nyt brev med svarblanket og kuvert. Som et sidste led blev forældrene op-søgt personligt på adressen af SFI's interviewere (af ressourcemæssige grunde dog kun i de fem største byer: København, Odense, Aarhus, Aalborg og Esbjerg samt i ”trekantområdet”, Fredericia, Kolding og Vejle).

---

7. Andersen & Ottosen (2002), Andersen & Kjærulff (2003) og Andersen & Højlund (2007) beskæftiger sig indgående med spørgsmålet omkring børn som respondenter.

Den hyppigste grund til manglende forældre tilladelse var ganske enkel, at forældrene ikke reagerede på henvendelserne og ikke kunne træffes på telefon eller på adressen. 355 børn kunne af den grund ikke kontaktes for interview. Yderligere 218 forældre sagde klart nej til, at deres barn måtte deltage (nogle forældre fandt det ”underligt”, at deres barn, men ikke de selv skulle interviewes), og 26, som vi havde fået kontakt med, faldt alligevel fra uden at give en klar begrundelse. Herefter kunne 224 børn kontaktes, men de skulle også selv tage stilling til, om de ville deltage. Det indvilligede 169 i at gøre. Det svarer til 18 pct. af alle børnene eller 75 pct. af de børn, vi havde fået lov til at kontakte.

For at kommunen kan besvare spørgsmål om et barn, må der findes en journal på det pågældende barn eller dets familie. Da en del af de 943 børn var blevet hjemgivet, meddelte kommunen i 123 tilfælde, at der ikke længere fandtes en ”sag” på barnet, og at man derfor ikke kunne besvare spørgeskemaet. Tilbage var 820 børn, hvoraf sagsbehandleren i 521 tilfælde besvarede skemaet. Det giver en svarprocent på 63.

Blandt de anbringelsessteder, som havde et af AFU-børnene boende, opnåede vi svar vedrørende 446 ud af 635 børn. Svarprocenten var her 70.

Samlet set viste det sig meget vanskeligt at opnå interview med de 11-årige børn. Ikke så meget fordi børnene selv ikke havde lyst til at deltage (faktisk indvilligede 75 pct. af de børn, vi kom i direkte kontakt med, i at deltage), men fordi vejen frem til børnene af flere grunde viste sig meget lidt fremkommelig (generel forskerbeskyttelse⁸ samt forældrenes egne vanskeligheder og ulyst til at lade deres barn interviewes af nogen, de let forveksler med myndighedspersoner).

Tabel 2.1 viser stikprøvens størrelse og antal opnåede besvarelser for den enkelte skematype, men ikke for samtidig besvarelse af to eller alle tre skemaer. Det skal dog oplyses, at der for 689 af de 943 børn i et eller andet omfang foreligger interviewoplysninger, som kan belyse barnets situation. For 81 af disse børn foreligger et besvaret skema fra alle tre respondenttyper, dvs. disse børns forhold er belyst så fyldigt, det er muligt. I de fleste tilfælde (520 børn) er datagrundlaget dog mere begrænset, idet data alene beror på oplysninger fra sagsbehandler og/eller anbringelsessted, uden at barnet selv er blevet interviewet. Blandt de 943

---

8. Forskerbeskyttelse betyder, at personen ikke må kontaktes i forhold til deltagelse i statistiske og videnskabelige undersøgelser, der sendes ud på baggrund af oplysninger fra CPR-registret. Muligheden for forskerbeskyttelse påvirker alle stikprøvebaserede undersøgelser, som baseres på udtræk fra CPR, således at gruppen af interviewpersoner ikke kan sammensættes repræsentativt.

børn er der også 30, hvor barnets egen besvarelse er den eneste, som foreligger. Hverken sagsbehandler eller anbringelsessted har svaret. Endelig er der 254 børn, som er helt ubelyst, idet der ikke er besvaret noget skema om deres forhold.

TABEL 2.1

Oversigt over de tre interviewrunder af SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU). Antal og procent.

	2003	2007	2011
<i>Samlet stikprøve</i>	607	943	1.701
Heraf: koblet med registerdata på Danmarks Statistik	607	907	1.650
<i>Anbringelsesstedet</i>			
Aktuel stikprøve ¹	473	635	1.050
Opnået besvarelse	390	446	586
Svarprocent	82,4	70,2	55,8
<i>Sagsbehandler i kommunen</i>			
Aktuel stikprøve	607	907	Deltog ikke i denne runde
Opnået besvarelse	498	820 ²	
Heraf analyseegnede	495	521	
Svarprocent	82,0	63,4	
<i>Barnet selv</i>			
Aktuel stikprøve	Deltog ikke i denne runde	943	1.706
- heraf med forældretilladelse ³		224	
Opnået besvarelse		169	817
Svarprocent		(17,9) 75,4	47,9
<i>Forældre til barnet</i>			
Aktuel stikprøve	607	Deltog ikke i denne runde	356
Opnået besvarelse	333		169
Heraf analyseegnede	329		167
Svarprocent	54,8		46,9

1. Stikprøven omfatter de børn, som aktuelt var anbragt uden for hjemmet og ikke hjemgivet igen.

2. 123 børn, som efter hjemgivelse var ophørt med at være en "sag" i kommunen, udgik af den aktuelle stikprøve, og kommunen fik ikke tilsendt noget spørgeskema om disse børn.

3. Barnets deltagelse som interviewperson forudsatte et skriftligt samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, hvilket reducerede antallet af børn, som kunne kontaktes, til 224 (i 2007). I 2011 var alle børn fyldt 15 år, og forældretilladelse var derfor ikke længere nødvendig.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

TREDJE RUNDE I 2011

I starten af 2011 rummede SFI's database 1.634 anbragte eller tidligere anbragte unge, der var født i 1995. Lægges hertil 29 unge, som i løbet af perioden for dataindsamlingen blev overført fra BFU (forløbsundersøgelsen af børn født i 1995) til AFU, fordi de i forbindelse med interviewet til BFU viste sig at være blevet anbragt uden for hjemmet, kan databasen opjusteres til at rumme 1.663 unge. En del af disse kunne på

grund af forskerbeskyttelse ikke kontaktes.⁹ Det drejede sig om 255 unge. Herefter kan den interviewbare stikprøve (dvs. de unge, det var muligt at kontakte med henblik på interview) opgøres til 1.408 personer.

De unge skulle alle selv interviewes. Hvis den unge var hjemmeboende (hjemgivet efter anbringelse), skulle der desuden foretages et interview med den unges forældre. Og hvis den unge var anbragt uden for hjemmet, skulle der foretages et interview med en voksen på anbringelsesstedet. Det blev ved opdatering af databasen klarlagt, hvor den unge boede, og det kunne således fastslås, at 356 unge boede hjemme, mens 1.050 var anbragt. De sidste 2 ud af de 1.408 kunne der ikke findes en adresse på.

Nedenfor gennemgår vi resultaterne fra en analyse af denne dataindsamlings gennemførelse og bortfald i 2011. De 255 unge, som på grund af forskerbeskyttelse ikke kunne indgå i den interviewbare stikprøve, hører med til den samlede stikprøve, hvor de tæller som bortfald af en bestemt grund. Bortfaldsanalysen for de unge burde således være baseret på 1.663 unge. Men der optræder kun 1.650 unge i analysen. Trods ihærdige forsøg har det ikke været muligt at redegøre for de manglende 13 unge. Når de ikke er med, reduceres antallet af forskerbeskyttede til 242.

SAMMENHÆNG MELLEAFU OG BFU

Da både AFU og BFU rummer børn, som er født i 1995, vil der være en mulighed for, at et barn optræder i begge undersøgelser. For bedst muligt at kunne sammenligne AFU-børnene med udsnittet af børn i BFU, der ikke har modtaget nogen form for støtte, tilstræbes størst mulig samtidighed i interviewene på de to undersøgelser. Det er imidlertid ikke hensigtsmæssigt at opsøge gengangerne i de to undersøgelser med meget kort mellemrum for at foretage interview, der i høj grad er overlappende. Det kan blive opfattet som uprofessionelt og føre til, at barn og forældre slet ikke vil deltage i nogen af undersøgelserne. Derfor gennemføres i hver runde kun ét interview med disse børn og deres pårørende. Det er blevet administreret på den måde, at interviewet foregik efter skemaet, som var udarbejdet til AFU.

I 2011 bestod den interviewbare stikprøve til AFU af 1.706 cpr-numre, hvoraf de 158 også fandtes i BFU. Da de fleste anbringelser sker

---

9. Forskerbeskyttelsen blev fortolket sådan, at unge, der ikke selv personligt var forskerbeskyttede, men hvor deres opholdssted eller forældre var det, godt kunne kontaktes.

i teenagealderen, må det forventes, at antallet af gengangere i AFU og BFU vil stige mærkbart i de kommende år.

En del af de børn og unge, som er blevet anbragt, er allerede hjemgivet igen. Selvom det ikke var tanken, førte det i 2011 til, at både moren til den hjemgivne unge og en voksen (plejeforældre eller personale på institution) på anbringelsesstedet blev interviewet.

BORTFALDSANALYSE

Ifølge den tekniske rapport fra SFI Survey bestod den interviewbare AFU-stikprøve i 2011 af 1.408 unge personer, hvoraf 356 boede hjemme hos forældre, og 1.050 var anbragt på døgninstitution (600) eller hos plejefamilie (450). Endelig var det uoplyst, hvor de sidste to unge boede (se tabel 2.2).

TABEL 2.2

Unge i 3. interviewrunde af SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU), særskilt for opnåelse eller bortfald, fordelt efter udvalgte forhold. Antal og procent.

	Fordeling af opnåede		Bortfald	I alt	Opnåelse	
	Pct.	Antal			Antal	Antal
<i>Opholdssted i 2011</i>						
I alt uden forskerbeskyttelse	100,0	817	591	1.408	58,3	
Hjemme (hos forældre)	18,2	149	211	356	41,0	
Anbragt, i alt	81,8	668	382	1.050	63,6	
På institution	46,4	379	221	600	63,2	
Hos plejefamilie	35,4	289	161	450	64,2	
Uoplyst opholdssted		0	2	2	-	
<i>Køn</i>						
I alt (inkl. forskerbeskyttede)	100,0	817	833	1.650	49,2	
Dreng	52,4	428	467	895	47,8	
Pige	47,6	389	366	755	51,5	
<i>Første anbringelse</i>						
I alt	100,0	817	833	1.650	49,2	
1995-1998	19,1	156	144	300	52,0	
1999-2002	20,9	171	179	350	48,9	
2003-2006	20,9	171	177	348	49,1	
2007-2010	36,6	299	311	610	49,0	
Uoplyst	2,5	20	22	42	-	

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

Den samlede svarprocent var 58, når der ses bort fra de forskerbeskyttede, som ikke måtte kontaktes. Der er en tydelig forskel i deltagelsesgrad, alt efter om den unge er anbragt eller bor hjemme. Næsten to tredjedele (64 pct.) af de anbragte unge lod sig interviewe, mens det kun gjaldt 41 pct. af de hjemmeboende. Det skal bemærkes, at deltagelsen er ens blandt unge, der er anbragt på en institution, og unge i familiepleje. Sidstnævnte gruppe er ellers i almindelighed mindre belastede end unge institutionsanbragte, men det forhold spiller tilsyneladende ikke nogen rolle for opnåelsesgraden.

TABEL 2.3

Unge i tredje interviewrunde på SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU), særskilt for opnåelse eller bortfald, fordelt på forældrenes socioøkonomiske forhold. Antal og procent.

	Fordeling af opnåede		Bortfald	I alt	Opnåelse
	Pct.	Antal			
Moren fik barn som teenager		56	46	102	54,9
<i>Morens socioøkonomiske forhold i 2009</i>					
I alt	100,0	817	833	1.650	49,2
I beskæftigelse	25,1	205	252	457	44,9
Arbejdsløs i mindst et halvt år	1,8	15	19	34	44,1
Uden for arbejdsmarkedet	8,3	68	72	140	48,6
Førtidspensionist	26,6	217	194	411	52,8
Kontanthjælpsmodtager	29,6	242	233	475	51,0
Mangler data på moren	8,6	70	63	133	52,6
<i>Farens socioøkonomiske forhold i 2009</i>					
I alt	100,0	817	833	1.650	49,2
I beskæftigelse	31,9	261	302	563	46,4
Arbejdsløs i mindst et halvt år	3,8	31	20	51	60,8
Uden for arbejdsmarkedet	6,7	55	55	110	50,0
Førtidspensionist	15,3	125	120	245	51,0
Kontanthjælpsmodtager	13,6	111	117	228	48,7
Mangler data på faren	28,7	234	219	453	51,6

Anm.: Betegnelsen 'Uden for arbejdsmarkedet' markerer personer, der ikke er beskæftiget og heller ikke modtager nogen form for overførselsindkomst.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

En mulig forklaring på forskellen i opnåelsesgraden mellem anbragte og hjemgivne unge kan derimod tænkes at have forbindelse til, hvilke voksne personer den unge er omgivet af. De voksne på anbringelsesstedet må alt andet lige forventes at have en større indsigt i og forståelse for det samfundsnyttige i at medvirke som respondent i en undersøgelse af denne type end den unges forældre. Unge på et anbringelsessted må derfor

antages at modtage en kraftigere tilskyndelse til at medvirke fra de voksne på stedet, end hjemmeboende unge får fra deres forældre.

Den øvrige del af bortfaldsanalysen er gennemført med udgangspunkt i registerdata fra Danmarks Statistik. Tabel 2.3 og tabel 2.4 viser således, hvordan bortfaldet fordeler sig på forskellige baggrundskarakteristika.

Her fremgår det ikke, hvilke af stikprøvens i alt 1.650 personer der har forskerber beskyttelse. Det betyder, at analysen må gennemføres for alle 1.650, og at de 242 med forskerber beskyttelse indgår som en del af bortfaldet. På denne måde reduceres svarprocenten til 49. Opnåelsesgraden er lidt lavere blandt drenge end piger, men forskellen er ikke stor nok til at kunne betegnes som statistisk signifikant.

I tidligere rapporteringer fra forløbsundersøgelsen er det påvist, at der er forskel på begrundelserne for en (første) anbringelse, når barnet er under skolealderen, og når det er midt i skolealderen. De små børn anbringes i højere grad end de lidt ældre af grunde, der har med forældrenes forhold at gøre (alkohol, narko, psykiske vanskeligheder, manglende forældreevne), end af grunde, der har med barnets egne vanskeligheder at gøre. Det er med andre ord ikke helt den samme slags børn, der anbringes tidligt og sent i barndommen. Man kunne formode, at dette ville give sig udslag i en forskellig vilje til at medvirke i undersøgelsen. Det fremgår af tabel 2.2, at 52 pct. af de unge lod sig interviewe, hvis de (første gang) blev anbragt uden for hjemmet, da de var under 3 år. Var barnet 3 år eller mere, da det (første gang) blev anbragt, var det 49 pct., som medvirkede i interviewundersøgelsen. Det er dog ikke en forskel, som kan tillægges betydning.

Vi har belyst, om der er en statistisk sammenhæng mellem opnåelsesgraden og det at være barn af en ung mor (dvs. at moren var teenager, da hun fødte barnet). Blandt de relativt få unge, som har en ung mor (dvs. at hun var teenager i 1995), ligger svarprocenten på 55, hvilket er lidt højere end det samlede gennemsnit på 49 pct., men forskellen er ikke signifikant.

Vi har endvidere undersøgt, om der er en statistisk sammenhæng mellem på den ene side deltagelsesfrekvensen blandt de unge og på den anden side morens (eller farens) socioøkonomiske status (tabel 2.3) samt morens (eller farens) højest fuldførte uddannelse (tabel 2.4). Det er der ikke. De gennemgående små forskelle er ikke statistisk signifikante. Og i de få tilfælde, hvor opnåelsesgraden procentvis afviger så meget (fx blandt mødre med en lang videregående uddannelse (LVU) eller fædre

med kort videregående uddannelse (KVU) som den højest opnåede uddannelse), at det falder i øjnene, sker det inden for antalsmæssigt meget små grupper, hvorfor forskellene ikke kan fastslås at være signifikante.

TABEL 2.4

Unge i tredje interviewrunde på SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU), særskilt for opnåelse eller bortfald, opdelt efter forældrenes uddannelsesniveau. Antal og procent.

	Fordeling af opnåede		Bortfald	I alt	Opnåelse
	Pct.	Opnået			
<i>Morens højeste fuldførte uddannelse i 2011</i>					
I alt	100,0	817	833	1.650	49,2
Grundskole	58,6	479	463	942	50,9
Gymnasiet	2,7	22	24	46	47,8
Erhvervsfaglig	19,6	160	192	352	45,4
Kort videregående uddannelse	1,4	12	18	30	40,0
Mellemlang videregående uddannelse	4,4	36	35	71	50,7
Lang videregående uddannelse	0,9	7	13	20	35,0
Mangler data på mor	12,4	101	88	189	53,4
<i>Farens højeste fuldførte uddannelse i 2011</i>					
I alt	100,0	817	833	1.650	49,2
Grundskole	42,1	344	314	658	52,3
Gymnasiet	1,6	13	14	27	48,2
Erhvervsfaglig	20,2	165	191	356	46,4
Kort videregående uddannelse	1,0	8	27	35	22,9
Mellemlang videregående uddannelse	2,1	17	16	33	51,5
Lang videregående uddannelse	1,2	10	11	21	47,6
Mangler data på faren	31,8	260	260	520	50,0

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

Dermed fremstår den unges bopælsstatus som det eneste blandt de undersøgte forhold, der kan forklare forskelle i deltagelsesfrekvensen. Forældrenes uddannelsesmæssige og socioøkonomiske status, som i andre undersøgelser ofte er udslagsgivende for de unges adfærd, har ingen effekt i dette tilfælde. Det tilskriver vi det særlige ved de unges situation. Kun en mindre del bor hjemme, hvor de er under daglig påvirkning af hjemmets holdninger og adfærd, mens den store majoritet netop ikke bor hjemme og derfor i det daglige påvirkes af helt andre mennesker end deres forældre. Forældrenes position bliver derfor irrelevant som et indirekte, styrende element i forhold til den unges beslutning om at deltage i undersøgelsen.

SAMMENLIGNINGSGRUPPER

Vi anvender flere forskellige sammenligningsgrupper gennem hele rapporten, afhængig af om det er registerdata, data fra SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU) eller de tidligere dataindsamlinger i SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU), der danner grundlag for sammenligningsgrupperne.

I analyserne, der alene er baseret på registerdata (fx kapitel 3 og 8 om forældrenes levikår), sammenligner vi tre grupper, der udelukkende er baseret på oplysninger fra registerdata:

- Anbragte 15-årige: Forældre til unge, der er eller har været anbragt i perioden fra barnets fødsel til 31. december 2009. I denne analyse drejer det sig om 1.782 unge. Denne gruppe opdeles indimellem i mindre grupper i forhold til barnets alder ved første anbringelse.
- Sammenligningsgruppen: Forældre til jævnaldrende unge, der ifølge registerdata på et eller andet tidspunkt i deres barndom har modtaget de forebyggende foranstaltninger efter § 52 i servicelovens kapitel 11, registreret med barnet som enhed, men ikke har været anbragt uden for hjemmet. Dette gælder for 2.268 unge.
- Kohorten: Forældre til jævnaldrende unge, der er født i 1995, som hverken har været anbragt uden for hjemmet eller har modtaget forebyggende foranstaltninger efter kriteriet ovenfor. Dette er resten af årgang 1995, dvs. 71.524 unge.

Vi har opdelt årgang 1995 på denne måde for at få en sammenligningsgruppe, der ligner de anbragte på mange måder, men som aldrig har været anbragt. Vi har også lavet en opdeling af de 1.782 unge, der er registreret i registerdata med en anbringelse. Denne opdeling følger tidspunkt for første anbringelse:

- 377 unge er anbragt første gang i alderen 0-2 år
- 398 unge er anbragt første gang i alderen 3-6 år
- 376 unge er anbragt første gang i alderen 7-10 år
- 631 unge er anbragt første gang, efter at de er fyldt 11 år.

Når vi baserer rapportens analyser på spørgeskemadata, er den primære kilde SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU). For

at kunne sammenligne de anbragte unge med andre unge, der ikke er anbragt, inddrages SFT's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU). Hvis et barn fra BFU er blevet anbragt uden for hjemmet, er det blevet omplaceret fra BFU til AFU. Yderligere er der udskilt en gruppe af udsatte unge, der ikke er anbragt, men ellers ligner de anbragte unge, fra BFU. Alt i alt er der således tre grupper af unge fra AFU og BFU, som er gensidigt udelukkende, dvs. uden overlap. Tilsammen udgør de hele årgangen af spørgeskemabesvarelser fra 15-årige (født i 1995). De anbragte og udsatte udgør i flere henseender del af årgangen, som modtager støtte gennem servicelovens § 52, og som til gengæld mangler i gruppen af andre 15-årige. De tre grupper, baseret på spørgeskemadata, er:

- Anbragte 15-årige (AFU): Unge, der har besvaret spørgeskemaet for anbragte unge. Det drejer sig i om 817 besvarelser fra unge i 2011. Her er medtaget både anbragte og hjemgivne unge.
- Udsatte 15-årige (BFU): Unge, der har besvaret spørgeskemaet for unge i SFT's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU), og som har modtaget forebyggende foranstaltninger, men aldrig har været anbragt. Det drejer sig om 94 unge.
- Andre 15-årige (BFU): Unge, der har besvaret spørgeskemaet for unge i SFT's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU), men aldrig har modtaget forebyggende foranstaltninger og aldrig været anbragt. Det drejer sig her om 4.228 unge.

De anbragte 15-årige vil i nogle tilfælde blive underopdelt i grupper. Den mest logiske opdeling er i forhold til, om den unge er anbragt på interviewtidspunktet eller er hjemgivet. De 817 besvarelser fra de 15-årige kan opdeles i:

- 668 unge, der er anbragt på interviewtidspunktet
- 149 unge, der ikke længere er anbragt, dvs. er hjemgivet, på interviewtidspunktet.

Derudover kan vi opdele gruppen af anbragte unge på type for anbringelsessted. De 668 unge, der på interviewtidspunktet er anbragt, opdeles derfor i:

- 379 unge, der er anbragt på en døgninstitution, på et socialpædagogisk opholdssted, på en kost- eller efterskole eller på eget værelse
- 289 unge, der er anbragt i familiepleje.

Vi benytter sammenligningsgrupperne og de forskellige opdelinger af de 15-årige gennem hele rapporten.

ANBRAGTE UNGES FORÆLDREBAGGRUND

METTE LAUSTEN

I dette kapitel beskriver vi levevilkår og social baggrund for forældrene til de anbragte unge. Forældrenes situation og aktuelle fysiske og psykiske situation har stor indflydelse på, hvordan de unge klarer sig, om de unge kommer i kontakt med det sociale system, og hvornår i barndommen denne kontakt sker. En forudsætning for en vellykket forebyggende indsats er en indsigt i familiens forhold for at kunne forstå, hvilke belastninger der stresser familien. Det kan eksempelvis dreje sig om helt konkrete ting som forældres fattigdom, manglende uddannelse og manglende kontakt med arbejdsmarkedet, opløsning af familier, boligproblemer og forældres kriminalitet og misbrug, der ofte karakteriseres som risikofaktorer i et barns opvækst (se fx Kristofersen & Clausen, 2008; Lausten, Hansen & Nielsen, 2010; Nordahl m.fl., 2008; Sundell m.fl., 2007). Vi baserer analyserne i dette kapitel på registerdata for at anskueliggøre forældrenes levekår gennem følgende faktorer:

- Demografiske faktorer
- Socioøkonomiske faktorer
- Fysisk og psykisk helbred
- Misbrug og kriminalitet
- Egen tidligere anbringelse.

Vi sammenligner forældrene til anbragte unge med forældrene i de to sammenligningsgrupper (jf. forrige kapitel):

- Anbragte 15-årige
- Sammenligningsgruppen
- Kohorten.

I flere af tabellerne i dette kapitel vil forældrenes forløb kunne følges fra 1998 og frem. Tabel 3.1 viser udviklingen for årgang 1995 i forhold til andelen af unge, der er eller har været anbragt, og andelen af unge, der modtager eller har modtaget forebyggende foranstaltninger, men aldrig har været anbragt.

TABEL 3.1

Andelen af børn født i 1995, der er eller har været anbragt, og andelen, der modtager eller har modtaget forebyggende foranstaltning. Særsilt for udvalgte år. Procent.

	1995	1998	2002	2006	2009
Andel, der er eller har været anbragt	0,03	0,50	1,03	1,52	2,36
Andel, der modtager eller har modtaget forebyggelse	0,00	0,33	1,05	1,80	3,02

Anm.: Procentandele er baseret på 75.574 unge født i 1995. Andelen er baseret på optælling pr. 31. december for hvert år. Kilde: Egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata.

Andelen af børn, der er eller har været anbragt, er stigende over kohortens alder. Mens der kun er en ganske lille andel af de 0-årige, der er anbragt (0,03 pct. af en årgang), er andelen af unge fra årgang 1995, der er eller har været anbragt uden for hjemmet, steget til 2,36 pct. (egne beregninger på anbringelsestal for 2010 fra Statistikbanken, Danmarks Statistik). Samtidig er der 3 pct. af alle de 15-årige, der modtager en forebyggende foranstaltning uden at være anbragt.

I dette kapitel anlægger vi tre vinkler på forældrenes levevilkår og baggrund for at sætte de anbragte unges liv i perspektiv. Ved hjælp af de forskellige grupper af forældre vil vi:

1. Sammenligne anbragte unges forældre med andre grupper af forældre
2. Sammenligne inden for gruppen af anbragte børn og unges forældre i forhold til tidspunkt for første anbringelse
3. Beskrive udviklingen for anbragte børns forældre over tid.

De tre vinkler vil ikke blive analyseret for hver gruppe af faktorer, der beskriver forældrenes baggrund, men vil blive trukket ind, hvor der er interessante forskelle eller ligheder.

DEMOGRAFISKE FORHOLD

De væsentligste demografiske faktorer for forældre til 15-årige unge er samlet i tabel 3.2. Her sammenligner vi forældre til 15-årige anbragte, forældre til 15-årige i sammenligningsgruppen og forældre til 15-årige, der ikke tilhører de to andre grupper.

Der er færre mødre og fædre til anbragte børn, der bor i Danmark, set i forhold til kohortens forældre. Knap 91 pct. af de anbragte børns mødre bor i Danmark i 2010 sammenlignet med 94 pct. af kohortens mødre. Forskellen er større, hvis vi ser på fædre til anbragte unge og fædre til unge i kohorten. Knap 73 pct. af de anbragtes fædre lever med sikkerhed i Danmark i 2010, mens det samme gælder for knap 90 pct. af kohortens fædre. Denne forskel er hovedsageligt drevet af det faktum, at der ofte mangler statistiske oplysninger om anbragte unges fædre i registrene, således at knap 16 pct. af alle unge anbragte enten ikke har registreret en far, eller at faren er forsvundet ud af det registrerede system.

Mange af de unge anbragte har mistet en eller begge forældre. Tabel 3.2 viser, at 6 pct. af mødre og knap 9 pct. af fædre er døde i 2010. Dermed har knap 13 pct. af de unge, der er eller har været anbragt, oplevet at miste mindst en forælder. Dette tal er signifikant forskelligt fra de andre grupper, hvor 8 pct. af de unge, der modtager forebyggende foranstaltninger, og 2 pct. af de unge i kohorten har oplevet at miste mindst en forælder. At have mistet en eller begge forældre kan vise sig at være udløsende årsagen til anbringelsen. Det er generelt kendt også i andre lande, at anbragte børn og unge oftere har mistet en forælder eller begge forældre (se fx Franzén & Vinnerljung, 2006 (for Sverige); Kristoffersen & Clausen, 2008 (for Norge); Stein, 1994 (for Storbritannien)). Forældres død betyder, at de unge er endegyldigt afskåret fra forældres støtte og omsorg, og at de kommer til at stå mere alene, når de ikke længere er anbragt.

TABEL 3.2

Forældrene fordelt efter demografiske forhold. Særskilt for de tre grupper af unge. 2010. Procent.

		Anbragte 15-årige	Sammenlig- ningsgruppen	Kohorten
<i>Moren:</i>	Bor i Danmark	90,9	95,1*	94,1*
	Er udvandret (bor i udlandet)	1,6	1,3	4,1*
	Er død	6,4	2,2*	0,6*
	Manglende oplysninger	1,1	1,4	1,2
<i>Faren:</i>	Bor i Danmark	72,8	79,6*	89,8*
	Er udvandret (bor i udlandet)	3,0	3,6	4,1†
	Er død	8,6	6,4†	1,4*
	Manglende oplysninger	15,6	10,4*	4,7*
<i>Begge:</i>	En eller begge forældre er døde	12,9	8,4†	2,0†
<i>Samliv moren:</i>	Moren og faren er gift/samlevende	9,8	25,8*	59,2*
	Moren har ny mand	25,7	21,1†	13,9*
	Moren er enlig	55,2	48,0*	20,4*
	Manglende oplysninger	9,4	5,1*	6,6*
<i>Teenagemor:</i>	Moren er teenager ved barnets fødsel	6,6	3,8*	1,4*
<i>Søskende:</i>	Antal helsøskende	1,0	1,2*	1,3*
	Antal halvsøskende, morens side	0,8	0,5*	0,2*
	Antal halvsøskende, farens side	0,6	0,4*	0,2*
<i>Procentgrundlag:</i>		1.782	2.268	71.525

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. Grundpopulationen er 75.574 unge født i 1995.

* = $p < 0,001$ og † = $p < 0,01$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til anbragte 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Som 15-årige har mange unge oplevet et brud i familien. Der er således kun knap 60 pct. af alle de unge i kohorten, hvis forældre stadig lever sammen (tabel 3.2). Denne procentandel er langt mindre for unge, der er eller har været anbragt. Knap 10 pct. af de 15-årige anbragte har forældre, der er gift eller samlevende. Det er langt mere sandsynligt for en anbragt ung, at moren er enlig. Lige over halvdelen af de unge (55 pct.) har en mor, der er enlig i 2010. Denne andel er signifikant forskellig fra de unge i kohorten (20 pct.) og også signifikant forskellig fra andelen af unge, der modtager forebyggende foranstaltninger (sammenligningsgruppen), selv om det også er næsten halvdelen af dem, der har en mor, der er enlig (48 pct.). Knap 26 pct. af mødrene til de unge anbragte lever sammen med en ny mand, men det opvejer langt fra den store andel af unge anbragte og tidligere anbragte, der ikke har en person i hjemmet, der udfylder rollen som far.

Hvis moren er teenager, når hun får barnet, er det en dokumenteret risikofaktor både for barnet og for forældrene (se fx Christoffersen & Lausten, 2009; Christoffersen m.fl., 2011; Hayes, 1987). Det afspejler sig i den relativt store andel af anbragte unge, der er født af en teenagemor. Knap 7 pct. af de anbragte unges mødre var ikke fyldt 20 år, da de fik barn. Til sammenligning er godt 1 pct. af alle unge fra kohorten født af en teenagemor. I sidste rapport om de anbragte børn, da de var 11 år gamle (Egelund m.fl., 2008), var andelen af anbragte børn født af en teenagemor større. Det betyder, at de børn, der er blevet anbragt første gang efter 11-års-alderen, har en lavere sandsynlighed for at være født af en teenagemor end dem, der blev anbragt tidligere end 11-års-alderen. Det kan tyde på, at børn af teenagemødre bliver relativt tidligt anbragt.

Antallet af hel- og halvsøskende afspejler de anbragte unges ustabile familiestrukturer. Mens de unge på landsplan i gennemsnit har 1,3 helsøskende og 0,2 halvsøskende på både morens og farens side, hvilket svarer til, at 2 ud af 100 unge har en halvsøskende på morens/farens side, har de anbragte unge signifikant færre helsøskende (1,0) og en forholdsvis stor andel af halvsøskende. Til sammenligning har 80 ud af 100 anbragte unge en halvsøskende på morens side, og 60 ud af 100 har en halvsøskende på farens side. De anbragte unge har altså en mere kompleks familiesituation med mange forskelligartede relationer. Det kan være vanskeligt at holde sammen på en kompleks familiestruktur, og forstærket af sociale problemer kan det føre til, at kontakten til nogle af disse halv- og helsøskende udtynnes eller mistes, hvis de ikke bor sammen eller bare ses jævnligt.

SOCIOØKONOMISKE FORHOLD

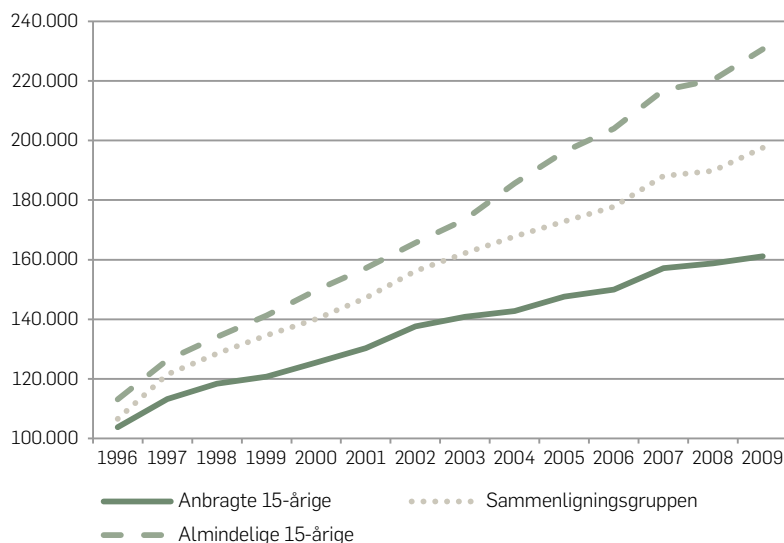
Socioøkonomisk status er et kombineret økonomisk og sociologisk mål, der er brugt gennem årtier til at klassificere en persons eller en families økonomiske og sociale position – baseret på indkomst, beskæftigelse og uddannelse (se fx Duncan, 1961; Hansen, 1984; Hauser & Warren, 1997). Vi har her ikke lavet et egentligt socioøkonomisk indeks, men analyserer faktorerne indkomst, beskæftigelse og uddannelsesniveau en efter en.

INDKOMST OG BESKÆFTIGELSE

I dette afsnit giver vi et overblik over anbragte børns socioøkonomiske baggrund. I tabellerne sammenligner vi de anbragte børn med henholdsvis sammenligningsgruppen og kohorten. En af de tydeligste socioøkonomiske faktorer er forældrenes disponible indkomst samt andelen af mødre, hvis husstand karakteriseres ved at leve i relativ fattigdom. I figur 3.1 viser vi udviklingen i mødrenes disponible indkomst fra 1996 til 2009.

FIGUR 3.1

Mødres disponible indkomst. Særskilt for de tre grupper af unge og over år. Kroner i gennemsnit.

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. Grundpopulationen er 75.574 unge født i 1995.
Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger.

Mødrene i de tre grupper har i 1996 næsten samme udgangspunkt i forhold til årlig disponibel indkomst på ca. 110.000 kr. (figur 3.1). Der er ingen signifikant forskel mellem mødre til anbragte børn, mødre til børn med forebyggende foranstaltninger og mødre i kohorten. Men fra 1996 og frem til 2009, der er det seneste år, vi har indkomstoplysninger for, udvikler den disponible indkomst sig langsommere for mødre til anbragte børn, set både i forhold til mødre i sammenligningsgruppen og mødre i kohorten, da landsgennemsnittet for kohorten i 2009 er 43 pct. større

(230.700 kr.) end for de anbragte unges mødre (161.000 kr.). Forskellen i årlig disponibel indkomst mellem de anbragtes mødre og kohortens mødre er altså knap 70.000 kr. i 2009. Det samme mønster kan vises for fædrene, hvor der dog allerede i 1996 er en signifikant forskel mellem de tre grupper af fædre, som kun øges over tid. Indkomstmæssigt sakker forældre til anbragte børn og unge altså bagud i forhold til forældre, hvis børn ikke modtager nogen form for støtte.

Inden for diskussionen om fattigdom findes der flere forskellige mål beregnet til at opgøre andelen af personer, der kan karakteriseres som fattige. Vi bruger her et relativt fattigdomsmål, der er baseret på sammenligning af husstandsindkomst. De husstande, hvor den samlede disponible husstandsindkomst, efter at den er korrigeret for antal personer i husstanden, er under 50 pct. af medianindkomsten, defineres ifølge dette relative mål som værende fattige. Den ækvivalenskorrigerede disponible husstandsindkomst er det gængse indkomstmål, der benyttes nationalt og internationalt til at beregne fattigdomsgrænser med (Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2011; Finansministeriet, 2010). Ækvivalensskalaen er $(\text{antal voksne} + \text{antal børn})^{0,6}$. Vi har beregnet den ækvivalenskorrigerede disponible indkomst for alle husstande i det samlede datasæt, dvs. for husstande, hvor der bor en kvinde, der har født et barn i 1995. Fattigdomsgrænsen er derefter defineret som 50 pct. af medianen af den ækvivalenskorrigerede disponible husstandsindkomst.¹⁰

Andelen af mødre, hvis husstand er defineret som fattig, adskiller sig i markant grad for de anbragte i forhold til sammenligningsgruppen og kohorten (tabel 3.3). I perioden fra barnets fødsel og frem til den dag, det fylder 13 år, ser vi den samme tendens: Andelen af fattige mødre, hvis disponible husstandsindkomst er under 50 pct. af medianen af den ækvivalenskorrigerede disponible husstandsindkomst, er stigende, og den udgør i 2009 knap 26 pct., dvs. en fjerdedel af kvindernes husstande. Det gælder for mødre til anbragte unge såvel som mødre til unge i al almindelighed.

---

10. Denne fattigdomsgrænse gælder ikke for alle husstande i Danmark, da den ikke er beregnet på husstande i Danmark, men kun på husstande, hvor der bor mødre til børn født i 1995. Vi forventer derfor, at vores beregninger lægger fattigdomsgrænsen lavere, end hvis vi havde mulighed for at beregne den for alle kvinder.

TABEL 3.3

Andelen af mødres husstande, der er fattige. Særskilt for de tre grupper af unge og udvalgte år. Kroner i gennemsnit og procent.

	Anbragte 15-årige	Sammenligningsgruppen	Kohorten
1996	7,3	4,1 *	2,9 *
1999	13,4	5,4 *	3,5 *
2003	13,9	7,0 *	3,6 *
2007	22,2	17,0 *	5,7 *
2009	25,6	16,3 *	6,2 *

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. Grundpopulationen er 75.574 unge født i 1995.

* = $p < 0,001$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til anbragte 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Den mest markante stigning for grupperne sker fra 2003 til 2006, dog ikke nær så markant for kohortens forældre. Dette kan skyldes indførelsen af flere markante ændringer i indkomstoverførslerne i starten af det nye årtusinde, hvor der blev indført starthjælp (2002), automatisk sænkning af kontanthjælpen efter 6 måneder på kontanthjælp (2003) og introduktion af et kontanthjælpsloft (2004), ændringer, der højst sandsynligt har berørt en del forældre med børn, der er anbragt eller modtager en forebyggende foranstaltning.

I 2009 er 26 pct. af de anbragte børns mødre at betegne som fattige. For sammenligningsgruppen gælder det, at 16 pct. er fattige, mens kun 6 pct. af kohortens mødre lever under samme grad af økonomisk knaphed. Forskellen mellem de tre grupper var markant i 1996 og er kun øget over årene, så forskellen i 2009 er langt større, end forskellen var i 1996. Det er dog værd at bemærke, at andelen af fattige (efter den måde, vi måler det på) stiger for alle de tre grupper i perioden 1996-2009.

Dette store skel mellem de anbragtes mødre og de øvrige to gruppers mødre i forhold til fattigdomsmålet gælder som forventeligt også i forhold til mødrenes tilknytning til arbejdsmarkedet (tabel 3.4).

De anbragte unges mødre er særligt overrepræsenteret i de grupper, der er karakteriseret ved at have lav tilknytning til arbejdsmarkedet og dermed de laveste indkomster, både i forhold til sammenligningsgruppen og i forhold til kohorten. For de anbragtes mødre i 2009 gælder det, at 28 pct. modtager kontanthjælp, 25 pct. er på førtidspension, og 8 pct. står uden for arbejdsmarkedet, tilsammen over 60 pct. Kun 28 pct., dvs. godt hver fjerde af mødrene, er i beskæftigelse. Til sammenligning er ca. halvdelen af mødrene til unge, der modtager forebyggende

foranstaltninger, i beskæftigelse, mens 80 pct. af alle mødre til unge, der aldrig har modtaget forebyggende foranstaltninger eller været anbragt, er i beskæftigelse.

TABEL 3.4

Mødrene fordelt efter deres tilknytning til arbejdsmarkedet. Særskilt for de tre grupper af unge. 2009. Procent.

	Anbragte 15-årige	Sammenligningsgruppen	Kohorten
I beskæftigelse	27,6	50,8 *	80,0 *
Arbejdsløs i min. et halvt år	2,1	2,2	1,2
Kontanthjælpsmodtager	28,5	18,2 *	4,4 *
Førtidspensionist	24,7	16,9 *	3,5 *
Uden for arbejdsmarkedet	8,4	7,3	4,7 *
Manglende oplysninger	8,7	4,6 *	6,2 *
Procentgrundlag	1.782	2.268	71.525

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. Grundpopulationen er 75.574 unge født i 1995.

* = $p < 0,001$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til anbragte 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Fædrenes tilknytning til arbejdsmarkedet udviser de samme tendenser (tabel 3.5). Af de fædre, vi kan finde oplysninger på i registrene, er 35 pct. af de anbragte børns fædre i beskæftigelse, mens det gælder 51 pct. af fædrene i sammenligningsgruppen og 79 pct. af fædrene i kohorten.

TABEL 3.5

Fædrene fordelt efter deres tilknytning til arbejdsmarkedet. Særskilt for de tre grupper af unge. 2009. Procent.

	Anbragte 15-årige	Sammenligningsgruppen	Kohorten
I beskæftigelse	34,6	51,5 *	79,0 *
Arbejdsløs i min. et halvt år	3,2	3,8 *	1,9 †
Kontanthjælpsmodtager	13,2	7,9 *	2,1 *
Førtidspensionist	14,6	10,9 *	3,3 *
Uden for arbejdsmarkedet	6,7	5,8	3,5 *
Manglende oplysninger	27,7	20,1 *	10,2 *
Procentgrundlag	1.782	2.268	71.525

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. Grundpopulationen er 75.574 unge født i 1995.

* = $p < 0,001$ og † = $p < 0,01$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til anbragte 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

At andelen af fædre uden for beskæftigelse ikke er på et helt så højt niveau som for mødrene, skal tilskrives den relativt høje procentdel af fædrene, for hvem det ikke har været muligt at indhente oplysninger.

Alt i alt kan vi konstatere, at den sociale skævhed i familiebaggrund slår stærkt igennem i form af manglende tilknytning til arbejdsmarkedet. Disse resultater er ikke nye eller overraskende. De er til gengæld vedholdende og fundet tilsvarende i både Norge (Kristofersen & Clausen, 2008) og Sverige (Franzén, Vinnerljung & Hjern, 2008).

UDDANNELSE

Tilknytning til arbejdsmarkedet hænger sammen med uddannelsesniveauet. Hvor mange før i tiden kunne være beskæftiget det meste af livet uden at have nogen form for uddannelse, er uddannelse i dag et must for at få foden inden for på arbejdsmarkedet. Vi viser her mødres og fædres uddannelsesniveau, opdelt på de tre sammenligningsgrupper (tabel 3.6 og tabel 3.7).

I 2011 har langt størstedelen af de anbragte unges mødre (56,8 pct.) ingen uddannelse ud over grundskole. I sammenligningsgruppen er der ligeledes en stor andel af mødrene, der ikke har en uddannelse ud over grundskoleniveau (42 pct.), mens det i kohorten kun er 16,7 pct. af mødrene, der ikke har nogen uddannelse ud over grundskolen. 20,6 pct. af de anbragte unges mødre har en erhvervsfaglig uddannelse.

TABEL 3.6

Mødrene fordelt efter uddannelsesniveau. Særskilt for de tre grupper af unge. 2011. Procent.

	Anbragte 15-årige	Sammenligningsgruppen	Kohorten
Grundskole	56,8	42,0 *	16,7 *
Gymnasial uddannelse	3,0	4,6 †	5,9 *
Erhvervsfaglig uddannelse	20,6	32,9 *	37,0 *
Kort videregående uddannelse	1,6	2,4	4,3 *
Mellemlang videregående uddannelse	4,5	10,0 *	20,7 *
Lang videregående uddannelse	1,3	1,9	7,8 *
Manglende oplysninger	12,2	6,2 *	7,6 *
Procentgrundlag	1.782	2.268	71.525

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. Grundpopulationen er 75.574 unge født i 1995.

* = $p < 0,001$ og † = $p < 0,01$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til anbragte 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Sammenlignet med de øvrige grupper er dette relativt få. I sammenligningsgruppen har 32,9 pct. af mødrene en erhvervsfaglig uddannelse, mens hele 37 pct. af mødrene i kohorten har en erhvervsfaglig uddannelse. I forhold til de videregående uddannelser er de anbragtes mødre me-

get underrepræsenteret. Hvis vi ser på de tre grupper af videregående uddannelser samlet (kort, mellemlang og lang videregående uddannelse), så har 7,4 pct. af de anbragte unges mødre nået dette uddannelsesniveau. Til sammenligning har 32,8 pct. af kohorten en videregående uddannelse. Den store forskel vidner om en stor marginalisering af de anbragtes mødre i uddannelsessystemet.

For de anbragte børns fædre er tendensen den samme (tabel 3.7). Størstedelen (39 pct.) har grundskolen som højeste gennemførte uddannelse.

TABEL 3.7

Fædrene fordelt efter uddannelsesniveau. Særskilt for de tre grupper af unge. 2011. Procent.

	Anbragte 15-årige	Sammenligningsgruppen	Kohorten
Grundskole	39,0	32,4 *	17,9 *
Gymnasial uddannelse	1,9	3,4 †	4,7 *
Erhvervsfaglig uddannelse	21,8	30,0 *	37,7 *
Kort videregående uddannelse	2,3	3,4	7,5 *
Mellemlang videregående uddannelse	2,0	3,9 *	10,6 *
Lang videregående uddannelse	1,3	2,5 †	9,3 *
Manglende oplysninger	31,7	24,4 *	12,3 *
Procentgrundlag	1.782	2.268	71.525

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. Grundpopulationen er 75.574 unge født i 1995.

* = $p < 0,001$ og † = $p < 0,01$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til anbragte 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

For fædrene i sammenligningsgruppen gælder dette for 32,4 pct., og for kohorten gælder det 17,9 pct. 22,9 pct. af de anbragtes fædre har en erhvervsfaglig uddannelse, og kun 7,2 pct. har taget en eller anden grad af en videregående uddannelse. Dette gælder for 11 pct. af fædrene i sammenligningsgruppen og for 27,4 pct. af kohortens fædre.

FYSISK OG PSYKISK HELBRED

Forskningen viser, at forældres sygdom, både fysisk og psykisk, er risikofaktorer, der påvirker børnenes trivsel og udvikling gennem barndommen (se fx Sundell m.fl. 2007; Vinnerljung, Hjern & Lindblad, 2006). Vi ser derfor nærmere på, i hvilken udstrækning forældrene har fået stillet diagnoser for både somatiske og psykiatriske sygdomme, og på forskellen

mellem de tre sammenligningsgrupper. Tabel 3.9 viser antallet af diagnoser registreret i Landspatientregisteret.

TABEL 3.8

Mødre og fædre fordelt efter gennemsnitligt antal diagnoser i Landspatientregisteret. Særskilt for de tre grupper af unge, 1995 og 2010.

		Anbragte 15-årige	Sammenlignings- gruppen	Kohorten
<i>Morens diagnoser (summeret over tid)</i>	1995	4,0	3,5*	2,8*
	2010	24,0	19,3*	12,3*
<i>Farens diagnoser (summeret over tid)</i>	1995	1,0	0,9	0,6*
	2010	11,4	10,5	7,1*
Procentgrundlag		1.782	2.268	71.525

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. Grundpopulationen er 75.574 unge født i 1995.

* = $p < 0,001$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til anbragte 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Alle de somatiske diagnoser, der stilles på sygehuse og hospitaler i landet, hvad enten det sker ambulant eller ved indlæggelse, er registreret i Landspatientregisteret. Vi har til denne analyse talt alle de diagnoser, der er registreret over tid, uden sortering af, hvad der er kronisk, langvarigt eller særdeles alvorlige sygdomme. Som det ses af tabel 3.8, har forældre til anbragte unge en betydelig oversygelighed målt på antallet af diagnoser, de har fået stillet.

Når vi ser på antallet af diagnoser i 2010, har mødre til anbragte unge gennem tiden fået registreret dobbelt så mange diagnoser (24) som mødre i kohorten som helhed (12). De har også signifikant flere diagnoser end mødre til unge i sammenligningsgruppen. Der var allerede i 1995, hvor de unge blev født, signifikant forskel på antallet af diagnoser for de tre grupper af mødre. Mødrene havde altså allerede ved de unges fødsel en oversygelighed – en forskel, der blot er steget over årene.

Der er registreret langt færre diagnoser for fædre end for mødre. Det kan være et udslag af, at både mor og barn får registreret mindst én diagnose ved en fødsel (hvor 'spontan fødsel uden komplikationer' er den mest almindelige ICD-10 diagnose, der tilskrives både mor og barn¹¹), hvorved kvinders summerede antal diagnoser alt andet lige vok-

11. Der skal noteres en diagnose i Landspatientregistret for hvert hospitalsbesøg, hvad enten det er ambulant eller via indlæggelse. Derfor er naturlige fødsler uden komplikationer også diagnosticeret på lige fod med langt værre og livstruende årsager til hospitalsbesøg.

ser hurtigere end mænds, alt efter hvor mange fødsler de har. Trods det har fædre til anbragte unge en oversygelighed i forhold til antallet af diagnoser sammenlignet med fædre til unge, der ikke er anbragt.

De psykiatiske diagnoser bliver registreret i et separat forskningsregister over psykiatiske diagnoser givet på et af landets psykiatiske hospitaler, enten ved ambulant behandling eller ved indlæggelse. Tabel 3.10 viser altså kun de psykiatiske diagnoser, der er stillet på et hospital, mens psykiatiske patienter, der ikke har været i kontakt med dette behandlingssystem, men måske kun har talt med og er medicineret af egen læge, i denne sammenhæng ikke betragtes som psykiatiske patienter. Tallene i tabel 3.9 må derfor antages at være et konservativt skøn af omfanget af psykiske lidelser.

TABEL 3.9

Andelen af mødre og fædre, der har en psykiatisk diagnose. Særskilt for de tre grupper af unge. Procent og gennemsnitligt antal diagnoser.

	Anbragte 15-årige	Sammenlig- ningsgruppen	Kohorten
<i>Moren:</i>			
Har mindst en psykiatisk diagnose (pct.)	40,5	24,6 *	7,3 *
Antal diagnoser	2,1	0,9 *	0,2 *
Antal diagnoser for dem, der har mindst en diagnose	5,2	3,6 *	2,4 *
<i>Faren:</i>			
Har mindst en psykiatisk diagnose (pct.)	24,7	17,3 *	5,8 *
Antal diagnoser	0,9	0,7 *	0,2 *
Antal diagnoser for dem, der har mindst en diagnose	3,7	3,8	2,7 *
<i>Procentgrundlag</i>	1.782	2.268	71.525

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. Grundpopulationen er 75.574 unge født i 1995.

* = $p < 0,001$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til anbragte 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Som det fremgår af tabellen, har mødre til de anbragte børn en høj psykiatisk oversygelighed, dvs. at de har fem gange så høj forekomst som mødre i kohorten som helhed af psykisk sygdom. Næsten hver anden af de anbragte unge (40 pct.) har en mor med en psykiatisk diagnose med de følger, forældres psykiatiske sygdom kan få for den unges opvækst. Også sammenligningsgruppens mødre har en høj forekomst af psykiske lidelser (25 pct.) sammenlignet med mødre i befolkningen som helhed (7 pct.) – de har tre gange så høj en forekomst af psykiatisk sygdom. Dette skæve billede understøttes af, at antallet af diagnoser, givet at

moren har mindst en diagnose, er dobbelt så stor for mødre til anbragte unge som for mødre til unge i al almindelighed. Fædre til anbragte børn har ligeledes en overforekomst af psykiatriske lidelser, idet en fjerdedel (25 pct.) af dem har en psykiatrisk diagnose sammenlignet med knap 6 pct. af fædrene til kohorten som helhed.

Alt i alt er det tydeligt, at børn, der er blevet anbragt, ofte er født ind i familier med betydelige helbredsudfordringer, herunder en markant overforekomst af psykiske diagnoser hos forældrene.

MISBRUG OG KRIMINALITET

Misbrug og kriminalitet er begge veldokumenterede risikofaktorer i den internationale forskningslitteratur og med en forekomst, der er stærkt biased til ugunst for socialt udsatte familier og deres børn (se fx Christoffersen m.fl., 2011; Farrington & Welsh, 2007).

TABEL 3.10

Andelen af mødre og fædre, der er registreret i behandling i Misbrugsregisteret. Særskilt for de tre grupper af unge. 2010. Procent.

	Anbragte 15-årige	Sammenlig- ningsgruppen	Kohorten
Mor er i misbrugsbehandling	10,4	1,3 *	0,2 *
Far er i misbrugsbehandling	8,8	4,1 *	0,6 *
Mor eller far er i misbrugsbehandling	15,6	5,1 *	0,8 *
Mor og far er i misbrugsbehandling	3,6	0,3 *	0,0 *
Procentgrundlag	1.782	2.268	71.525

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. Grundpopulationen er 75.574 unge født i 1995.

* = $p < 0,001$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til anbragte 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Vi har i disse analyser adgang til Misbrugsregistret, hvor borgere i Danmark registreres, hvis de har modtaget behandling for et misbrug, hvad enten det er et alkoholmisbrug eller et stofmisbrug. Registret viser ikke omfanget af misbrug blandt de forældre, vi analyserer her, da det ikke er alle misbrugere, der går i behandling. Derfor forventer vi, at tallene fra Misbrugsregistret giver et meget konservativt skøn over omfanget af misbrug, da en del mennesker har en eller anden grad af misbrug, som ikke er kendt af nogen behandlende instans. Tabel 3.10 viser andelen af mødre og fædre, der er i misbrugsbehandling.

De anbragte unges forældre er i langt højere grad end andre forældre i misbrugsbehandling, 10 pct. af de anbragte unges mødre har været i misbrugsbehandling, mens det samme gælder for 1 pct. af sammenligningsgruppens mødre og en meget lille procentdel af kohortens mødre (0,2 pct.). Dette følger ganske godt i tråd med, at 17 pct. af alle nyanbringelser i 2011 har 'Misbrug hos forældrene' som udslagsgivende anbringelsesårsag (Ankestyrelsen, 2012).

TABEL 3.11

Andelen af mødre og fædre, der har en dom for en strafbar handling. Særskilt for de tre grupper af unge. 2009. Procent.

	Anbragte 15-årige	Sammenlig- ningsgruppen	Kohorten
Andel mødre, der har en dom	11,8	2,5 *	0,5 *
Andel fædre, der har en dom	34,0	20,9 *	6,6 *
<i>Summeret antal domme, hvis straffet mindst en gang:</i>			
Mor	2,4	1,4 †	1,3 *
Far	4,3	3,1 *	2,1 *
Procentgrundlag	1.782	2.268	71.525

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. Grundpopulationen er 75.574 unge født i 1995.

* = $p < 0,001$ og † = $p < 0,01$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til anbragte 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tabel 3.11 viser, i hvor høj grad de tre grupper af forældre har været dømt for straffelovsovertrædelser. Tabellen afspejler alene, om forældrene har modtaget en dom og derfor ikke alvorligheden af lovovertrædelser. Cirka hver tiende af de anbragte unges mødre har modtaget en dom, mens det kun er 1 ud af 40 mødre i sammenligningsgruppen, der har modtaget en dom. For kohortens mødre er det 1 ud af 200, der har modtaget en dom.

Mænd er generelt mere kriminelle end kvinder, hvilket vi også kan se af tabel 3.11. 34 pct. af alle fædre til anbragte unge har modtaget en dom, mens det kun er knap 7 pct. af alle fædre i kohorten. Der er ligeledes en relativt stor del af fædre til de unge i sammenligningsgruppen, der har modtaget en dom (21 pct.).

FORÆLDRENES EGEN ANBRINGELSE UDEN FOR HJEMMET

Vi har i de tidligere rapporter om de anbragte børn født i 1995 (AFU) beskrevet den store sammenhæng mellem et barns anbringelse og forældres egen anbringelse i deres barndom (fx Egelund m.fl., 2008). I tabel

3.12 angives hyppigheden af anbragte unges forældres anbringelse, da de selv var børn.

En stor andel af de anbragte unges mødre (30 pct.) har selv været anbragt som barn. Samtidig har en stor andel af fædre til de anbragte unge (17 pct.) selv været anbragt. Andelen af tidligere anbragte forældre er betydeligt lavere blandt sammenligningsgruppens unge, mens knap 4 pct. af de unge i kohorten, har en mor, der selv har været anbragt som barn.

TABEL 3.12

Andelen af mødre og fædre, der selv har været anbragt. Særskilt for de tre grupper af unge. 2011. Procent.

	Anbragte 15-årige	Sammenlignings- gruppen	Kohorten
Mor selv været anbragt som barn	29,8	15,4 *	3,6 *
Far selv været anbragt som barn	17,3	10,1 *	2,9 *
Mor eller far selv været anbragt som barn	39,8	22,5 *	6,2 *
Mor og far selv været anbragt som barn	7,2	3,0 *	0,4 *
Procentgrundlag	1.782	2.268	71.525

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. Grundpopulationen er 75.574 unge født i 1995.

* = $p < 0,001$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til anbragte 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Når vi sammenligner med de tidligere rapporter om de 7-årige anbragte (Egelund, Hestbæk & Andersen, 2004) og de 11-årige anbragte (Egelund m.fl., 2008), er andelen af anbragte unge, hvis mødre selv har været anbragt, faldende over barnets alder, så børn, der anbringes tidligt i barndommen, har en større sandsynlighed for at have en mor, der selv har været anbragt, end unge, der anbringes sent i barndommen. Den høje forekomst af tidligere anbragte blandt de nu anbragte unges forældre siger imidlertid ikke noget om, at børn af tidligere anbragte automatisk kan forvente selv at blive anbragt uden for hjemmet. Vi kan blot konstatere, at sandsynligheden for som anbragt ung at have en forælder, der selv har været anbragt, er markant højere end for andre unge.

SAMMENFATNING

Vi har brugt dette indledende kapitel til at beskrive levevilkår og social baggrund for forældrene til de anbragte unge sammenlignet med andre forældre. Denne gennemgang af baggrundskarakteristika for de tre for-

ældregrupper peger entydigt på, at forældrene til de anbragte børn i gennemsnit er klart dårligere stillet end de øvrige to ældregrupper. Tilsvarende resultater findes også i Norge og Sverige, hvilket understreger, at gruppen af forældre til anbragte ikke er enestående i Danmark. Som vores analyser også viser, er mange af risikofaktorerne til stede allerede tidligt i barnets liv:

- Anbragte unges forældre har en mere ustabil familiestruktur. Det er kun knap 10 pct. af de anbragte 15-årige, hvis forældre bor sammen. Det er mere reglen end undtagelsen, at mødre til anbragte børn lever som enlig eller har fundet sammen med en ny partner.
- Den ustabile familiestruktur kommer tydeligt frem i forhold til den store andel af anbragte 15-årige, hvor vi ikke kan finde oplysninger om fædre i Danmarks Statistiks registerdata. Det gælder for ca. hver sjette af de anbragte unge, at der ikke findes oplysninger om far. Til sammenligning findes der ikke oplysninger om fædre for knap hver tyvende ung i kohorten.
- Socioøkonomisk er anbragte unges forældre i vid udstrækning marginaliseret, både hvad angår disponibel indkomst og uddannelsesniveau. Mødrene i de tre grupper, vi sammenligner, har i 1996 næsten samme udgangspunkt i forhold til årlig disponibel indkomst, men over tid udvikler indkomstniveauet for forældre til anbragte børn og unge sig væsentligt langsommere set i forhold til forældre, hvis børn ikke modtager nogen form for støtte.
- Hver fjerde af mødrene til en anbragt 15-årig lever i 2009 i en husstand, der er karakteriseret som fattig i forhold til det relative fattigdomsmål. Forskellen mellem de tre grupper var markant allerede i 1996 og er kun øget over årene.
- Mødre til anbragte unge er voldsomt overrepræsenteret i grupperne uden for arbejdsmarkedet, der lever af indkomstoverførsler som fx kontanthjælp og førtidspension.
- Anbragte unge eksponeres i langt højere grad end andre unge for forældres sygelighed både i forhold til somatiske og psykiske lidelser. Mødre til anbragte unge har dobbelt så mange diagnoser for somatisk sygdom end mødre til unge i kohorten, og 40 pct. af dem har en psykiatrisk diagnose mod ca. 7 pct. af mødrene til unge i kohorten.

- Derudover er en langt større andel af de anbragtes forældre registreret i misbrugsregisteret, ligesom en langt større andel har en dom for lovovertrædelser.
- Endeligt er sandsynligheden for, at en anbragt ung har en mor eller en far, der selv har været anbragt som barn, markant højere end for andre unge.

Sammenligningsgruppen, som udgøres af forældre til børn, der modtager en forebyggende foranstaltning efter § 52 i serviceloven, men som aldrig har været anbragt uden for hjemmet, placerer sig på de fleste parametre mellem gruppen af forældre til anbragte og gruppen af forældre til kohorten. De er signifikant bedre stillet end forældre til anbragte unge, men de er samtidig signifikant dårligere stillet end forældre til unge i kohorten. Den markante og vedvarende forskel mellem de tre grupper, som også er vist i andre nordiske lande, peger på en vis træfsikkerhed, i forhold til hvem der bør anbringes, og hvem der skal modtage forebyggende foranstaltninger og stadig bo hjemme.

Dette kapitel har udelukkende beskæftiget sig med forældrene og de baggrundsfaktorer, vi har kunnet finde i registerdata. De følgende kapitler vil omhandle de unge selv, og hvilke faktorer der i særlig grad har indflydelse på deres hverdag og velbefindende.

ANBRAGTE UNGES SKOLEGANG

DINES ANDERSEN

I dette kapitel beskriver vi skolegangen for de 15-årige fra 1995-årgangen, som er eller har været anbragt uden for hjemmet. Datagrundlaget stammer hovedsageligt fra interview med de unge og med deres (pleje)forældre eller en pædagog på anbringelsesstedet. Der findes ikke tilsvarende data om hele befolkningen, hvorfor registrene på Danmarks Statistik ikke kan anvendes. Derfor er sammenligningsgrundlaget i dette kapitel interviewdata fra SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU).

Tidspunktet for de unges (første) anbringelse er ligesom årsagerne hertil vidt forskellige. Er anbringelsen sket i de første leveår, vil det ofte være på grund af medfødte lidelser eller handicap, eller fordi forældrenes evner til at påtage sig forælderrollen blev anset for helt utilstrækkelige. Ved senere anbringelser er der ofte massive problemer af psykisk eller adfærdsmæssig art for barnet eller den unge, problemer, som fx bliver synlige i skolen eller i andre sociale sammenhænge med jævnaldrende. At vanskeligheder bliver synliggjort i bestemte sammenhænge, betyder dog ikke nødvendigvis, at de er opstået her. Dårlig skoletrivsel kan fx være en følge af ringe faglig indlæring, hvilket måske delvis skyldes en kaotisk familiebaggrund med vold og alkohol, skiftende partnere og dårlig økonomi, som gør det svært for barnet at koncentrere sig i timerne. Vanskeligheder i skolen kan også skyldes grundlæggende psykiske pro-

blemer, som måske forstærkes af den unges uhensigtsmæssige valg af omgangskreds i fritiden.

Hovedparten af forløbsundersøgelsens unge er for tiden anbragt uden for hjemmet. Men der er også en del (ca. 20 pct.), som ikke længere er anbragt. Disse hjemgivne unge bor nu igen hjemme i familien. De 80 pct., som stadig er anbragt, fordeler sig med 45 pct. på døgninstitutioner/opholdssteder og 35 pct. i plejefamilier.

DE ANBRAGTES SKOLEFORHOLD

Undervisningspligten gælder for alle børn og unge, som har krav på en undervisning, der modsvarer den enkeltes evner og muligheder. Det omgivende samfund har således ingen undskyldning for at undlade at give de unge et undervisningstilbud, som er skruet sammen på en måde, så det er muligt for den enkelte, uanset hvor belastet denne måtte være, at modtage undervisningen. I praksis er det imidlertid ikke så enkelt at opfylde dette løfte til udsatte børn og unge, hvis dagligdag i tiden op til en anbringelse ofte vil være noget kaotisk. Tidligere undersøgelser af specialundervisning på anbringelsessteder og i dagbehandlingstilbud (Bryderup, Madsen & Perthou, 2001) og af Ankestyrelsens statistik for 2006 over afgjorte sager vedrørende børn og unge, som anbringes uden for hjemmet, viste således, at omkring 10 pct. ikke modtog undervisning i en periode op til anbringelsen. Ved den forrige dataindsamling, hvor børnene var i 11-års-alderen, blev andelen uden undervisning opgjort til ca. 4 pct. (Egelund m.fl., 2008). Her ved interviewet i 15-års-alderen er det 5 pct. af de unge, som på interviewtidspunktet ingen undervisning får. Hvor længe denne situation har stået på, ved vi imidlertid ikke.

At niveauet for manglende undervisning ligger noget lavere end i de førstnævnte undersøgelser, kan skyldes både indsamlingsform og -tidspunkt. I perioden, hvor det afgøres, om et barn skal anbringes, er barnets og familiens situation meget ustabil, hvilket blandt andet kan føre til, at skolegangen ikke bliver passet. Undersøgelser, der som de to første fokuserer på denne periode, må derfor ventes at nå frem til et højere fraværsniveau end undersøgelser, der som denne kortlægger forholdene for unge, som for de flestes vedkommende har været anbragt uden for hjemmet i en længere periode med en mere stabil hverdag, herunder med en stabiliseret skolegang, til følge. Hvad indsamlingsformen angår, skal vi

nævne, at der er et betydeligt bortfald i forløbsundersøgelsen, og at det som tidligere påpeget især er de ressourcetsvage familier, der ikke har ønsket at medvirke. Risikoen for, at barnet (i en periode) ikke får et undervisningstilbud, må anses for størst i netop de svageste familier.

Samlet set er det som nævnt 5 pct. af de deltagende 15-årige, som er eller har været anbragt uden for hjemmet, der ingen undervisning får. Set i forhold til den tilsvarende andel i BFU, som er på 1 pct., er det en signifikant overhyppighed. Tallet er sammensat af meget forskellige resultater, idet 3,5 pct. af de unge, som er anbragt på en institution, ikke modtager undervisning, hvorimod alle unge med ophold i en plejefamilie får undervisning. Og blandt de unge, som nu igen bor hjemme i familien, er det 14 pct., som ingen undervisning modtager. Den manglende skolegang kan dels være en følge af, at kommunen (midlertidigt) ikke har noget at tilbyde den unge, dels være en følge af den unges egen adfærd (udeblivelse fra undervisningen). At den største andel, som i en periode ingen undervisning får, netop findes blandt de hjemgivne, er overraskende. Baggrunden for at hjemgive en ung anbragt må ideelt set være, at familiens og den unges situation er forbedret og stabiliseret så meget, at en hjemgivelse skønnes forsvarlig. Derfor er det en situation, der burde kunne forberedes og herunder hører at tage stilling til, hvor og hvordan den unges fortsatte skolegang skal foregå. Men virkeligheden er ofte mere kompleks. Når vi ser bort fra, at unge uden aktuel skolegang næsten alle bor hjemme i familien, skiller de sig kun lidt ud fra de øvrige anbragte. De fleste bliver dog, når de selv skal karakterisere sig i forhold til adfærd og trivsel, placeret uden for normalområdet på SDQ-skalaen for adfærdsmæssige problemer¹² (se kapitel 6 for yderligere information og analyser af SDQ-skalaen).

UNDERVISNINGEN AF DE ANBRAGTE

Problemet med manglende skolegang er alvorligt, når det forekommer, men trods alt er det det normale, at de anbragte børn og unge får deres undervisning. Som vist i figur 4.1 får 40 pct. af dem en helt normal undervisning i en almindelig (folke)skoleklasse, mens lige så mange (39 pct.) modtager specialundervisning på en specialskole eller i en folkeskoles

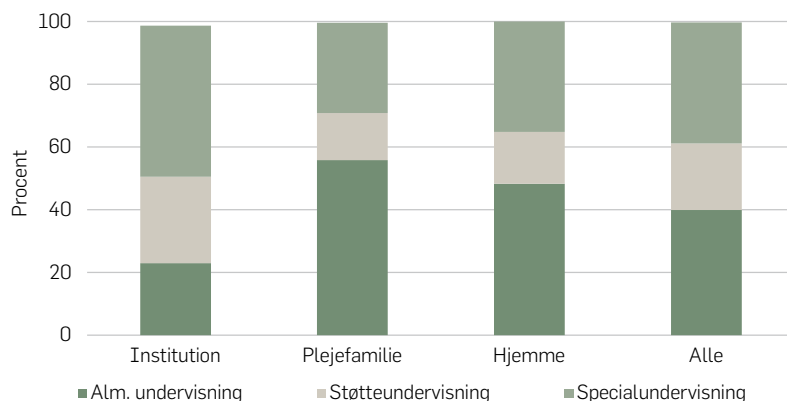
---

12. SDQ er et spørgeskemabaseret standardiseret screeningsinstrument, der beregner et mål for personlige styrker og svagheder. SDQ-skalaen er udførligt beskrevet i kapitel 6.

specialklasse. En del specialskoler har elever, som bor hjemme, mens andre – de interne skoler – er for elever anbragt på en døgninstitution eller opholdssted med egen skole. Den sidste femtedel (21 pct.) af de anbragte står midt imellem, idet de er placeret i en almindelig klasse, men med støtteundervisning (dvs. at de får specialundervisning i noget af tiden og almindelig undervisning i resten). Alt i alt fik 60 pct. af de anbragte 15-årige således specialundervisning i et eller andet omfang. Det kan umiddelbart sammenlignes med, at 45 pct. af de udsatte unge i BFU (dem, der har fået forebyggende foranstaltninger, men ikke er blevet anbragt) har fået støtteundervisning. Blandt de andre unge i BFU er andelen med støtteundervisning væsentligt lavere: 10 pct. Ved den forrige dataindsamling, hvor børnene var 11 år, modtog ca. 55 pct. af de på dette tidspunkt anbragte børn specialundervisning i et eller andet omfang (Egelund m.fl., 2008). Til sammenligning er andelen af specialundervisningselever i hele det danske skolevæsen opgjort til 8,4 pct. i 2008 (Undervisningsministeriet, 2010).

FIGUR 4.1

De anbragte 15-årige fordelt efter undervisningens art. Særskilt for bosted. Procent.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

Ser vi på hele befolkningen, gælder det, at der er flere drenge end piger med faglige problemer i skolen. Således er der dobbelt så mange drenge som piger, der modtager specialundervisning af en eller anden art

(Hornbek, 2009). Mest udtalt er kønsforskellen inden for dagbehandlingstilbud og behandlingshjem, hvor 3 ud af 4 er drenge.

Jo mindre belastet den unge er, jo nemmere er det alt andet lige at skaffe et egnet undervisningstilbud. Belastningerne kan både være af sundhedsmæssig og af social, adfærdsmæssig karakter. Opdeles de unge i to grupper, hvoraf den ene, som tæller 21 pct. af de nuværende og tidligere anbragte unge, har mindst én diagnose på et handicap eller en alvorlig sygdom eller lidelse af varig karakter, og den anden gruppe (de 79 pct.) ingen diagnose har fået, er fordelingen mellem de to grupper helt ens for unge i plejefamilier og på institution. I den mindre gruppe af hjemgivne unge er der lidt færre (14 pct.) med diagnose (en forskel, der er signifikant på et 5-procents-niveau). Disse andele er højere end blandt de andre unge i BFU, hvor 9 pct., efter hvad mødrene oplyser, har et handicap eller en alvorlig psykisk lidelse.

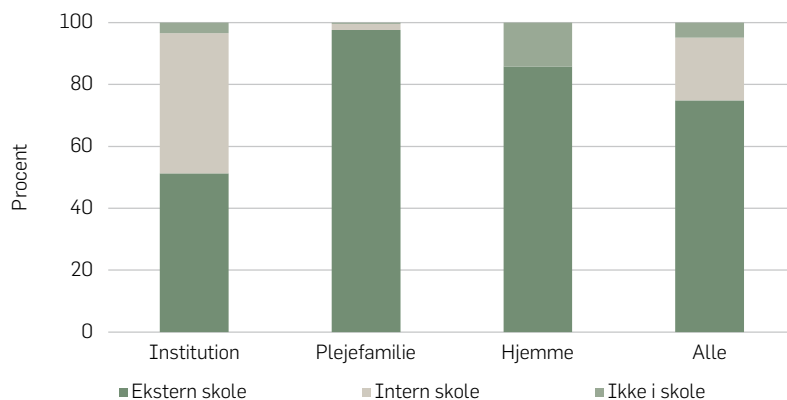
Hvis indplaceringen på SDQ-skalaen benyttes som et mål for de unges sociale og adfærdsmæssige vanskeligheder, finder vi, at der er færrest unge, som ligger uden for normalområdet, blandt de unge i plejefamilier og blandt de hjemgivne. Andelen, som falder uden for normalområdet, er størst blandt de institutionsanbragte. En betegnelse, der som nævnt både dækker over døgninstitutioner og opholdssteder.

Alt i alt vil vi således karakterisere de unge anbragt i plejefamilie som de mindst belastede. De er da også i vid udstrækning placeret i en almindelig klasse på den lokale folkeskole (56 pct.). Yderligere 15 pct. modtager støtteundervisning noget af skoledagen, og resten (29 pct.) modtager udelukkende specialundervisning; i de fleste tilfælde formentlig på en specialskole, men der er ikke spurgt eksplicit herom.

De unge, der er anbragt på døgninstitutioner eller opholdssteder, er gennemgående mere belastede. De er nogenlunde ligeligt fordelt mellem anbringelsesstedets interne skole, som yder specialundervisning, og de eksterne (folke)skoler, der dels står for et almindeligt undervisningstilbud til 23 pct., dels et tilbud med støtteundervisning til 28 pct. af de unge (figur 4.2). Halvdelen af de hjemgivne unge klarer sig med et almindeligt undervisningstilbud, og yderligere 35 pct. får suppleret med støtteundervisning. Kun ca. 15 pct. af disse elever bliver specialundervist hele tiden. For de unge, som er hjemgivet og igen bor hos deres familie, er situationen således meget lig den for de unge, der er anbragt i en plejefamilie. Der er dog færre i heldagsspecialundervisning (specialskole), men flere med støtteundervisning i den almindelige skole.

FIGUR 4.2

De anbragte 15-årige fordelt efter skoletype. Særskilt for bosted. Procent.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

ANBRAGTE ER OFTERE ET KLASSETRIN BAGUD

Børn født i 1995 forventedes at starte i skolen som 7-årige i august 2002.¹³ Det gjorde 23 pct. af denne årgang imidlertid ikke. De ventede 1 år og fik således en sen skolestart. Andelen med sen skolestart er i årene efter gradvis nedbragt til 18 pct. i 2008 (Undervisningsministeriet, 2010). Den sene skolestart følger børnene op gennem klassetrinene. I foråret 2011, hvor interviewene til forløbsundersøgelserne fandt sted, gik de 15-årige med rettidig skolestart således i 9. klasse, mens de sene startere kun var nået til 8. klasse. Af tabel 4.1 fremgår det, hvor langt de unge i hhv. BFU og AFU på dette tidspunkt var nået i deres skolegang.

Vi skønner, at mellem en fjerdedel og en femtedel af de (tidligere) anbragte 15-årige modtager undervisning på en specialskole.¹⁴ Det skal sammenholdes med udbredelsen i hele årgangen på ca. 4 pct. (Undervisningsministeriet, 2010). Blandt de anbragte 15-årige er der relativt flere med sen skolestart, eller som undervejs er gået en klasse om, således at de nu går i 8. klasse eller for nogles vedkommende: højst i 7. klasse.

13. Efter at børnehaveklasse fra begyndelsen af 2009 er blevet obligatorisk, vil en rettidig skolestart finde sted i det kalenderår, barnet fylder 6 år.

14. Et bud på unge-andelen, der går på specialskole, fremgår af følgende: Unge, som er anbragt på institution og modtager specialundervisning i hele undervisningstiden, udgør 20,7 pct. af de anbragte 15-årige. Unge i plejefamilie, som specialundervises på hold, der ikke er klassetrinsopdelte, udgør 2,7 pct. af de unge. Tilsammen udgør disse grupper 23 pct. af de anbragte.

TABEL 4.1

De 15-årige fordelt efter klassetrin. Særskilt for anbragte unge og kohorten og særskilt for de anbragtes bosted. Procent.

	Anbragte 15-årige (AFU)				Andre 15-årige (BFU)
	Institution	Plejefamilie	Hjemme	Alle	
Højest 7. klasse	5	2	2	3	0
8. klasse	23	42	28	31	23
9. klasse	32	43	56	41	73
Andet	28	3	7	16	4
Ikke klasseopdelt	10	9	5	7	0
Uoplyst	2	1	2	2	0
Procentgrundlag	303	245	145	709	4.321

Anm.: Andre 15-årige (BFU), der ikke modtager klassetrinsopdelt undervisning, men går på en specialskole, er placeret i kategorien "Andet". Det samme gælder for anbragte 15-årige (AFU).

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU).

Faktisk er det kun 41 pct. af anbragte 15-årige, der går i 9. klasse (mod 73 pct. af de andre 15-årige i BFU). Gruppen af udsatte unge i BFU fordeler sig på samme måde som de anbragte, idet under halvdelen går i 9. klasse. Blandt de anbragte er det især dem, der er anbragt på en døgninstitution, som sakker bagud i skoleforløbet.

Sen skolestart er et fænomen, som er langt mere udbredt blandt drenge end piger. 33 pct. af drengene i BFU, men kun 13 pct. af pigerne, gik i 2011 i 8. klasse. For AFU-børnenes vedkommende kompliceres billedet af den store andel i specialundervisning, der som nævnt kan foregå uden opdeling i klassetrin. Specialundervisningen har endvidere en klar dominans af drenge, der tegner sig for en dobbelt så stor andel (28 pct.) som pigerne (14 pct.). Til gengæld er andelen, som højst går i 8. klasse, lige stor blandt drenge og piger. Lægger vi tallene for specialundervisning og langsom skolefremdrift (nu i højst 8. klasse) sammen, ser vi dog også blandt de anbragte unge et billede af, at drengene præsterer dårligere end pigerne.

AT FØLGE MED I UNDERVISNINGEN

De anbragtes langsommere fremdrift i skolen er et af flere udtryk for de vanskeligheder, denne gruppe har i forhold til at erhverve tilstrækkelige kompetencer (faglige og sociale) til at kunne klare en uddannelse efter grundskolen og på længere sigt bide sig fast på arbejdsmarkedet. Den unges (pleje)forældre eller pædagog på institutionen blev direkte spurgt,

om den unge kan følge med i undervisningen. Det blev gjort med reference til fire fag i skolen: dansk, matematik, natur og teknik samt engelsk.

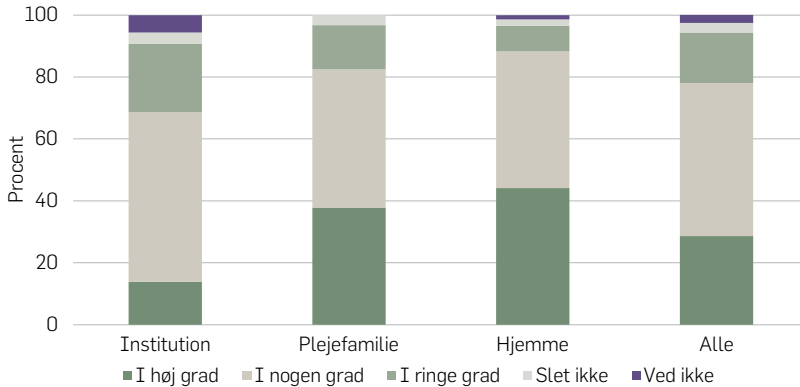
En elevs samlede læringsresultat består dels af nogle faglige fremskridt, som typisk er det, der gives karakterer for, dels af en tilegnelse af sociale færdigheder og kompetencer, som typisk anses for nødvendige kvalifikationer for at kunne gøre faglige fremskridt. At kunne begå sig i et klasserum og indgå i en projektgruppe, diskutere fælles oplæg, aflevere sit bidrag til tiden osv. er færdigheder, man skal kunne beherske for at være med i undervisningen. Når der i denne undersøgelse er spurgt, om den unge kan "følge med i undervisningen", er det alene den faglige side af undervisningen, der sigtes til. De personlige og sociale aspekter, som ofte fylder rigtig meget i undervisningen af anbragte børn, er ikke det, der tænkes på, når spørgsmålet besvares. Endvidere er det at kunne "følge med i undervisningen" noget andet end at være god til faget, idet kravet til en pæn vurdering blot er, at man fagligt kan holde trit med flertallet i sin klasse og ikke hele tiden har brug for hjælp til blot at hænge på. Niveauet i en normal folkeskoleklasse vil være højere end i en specialklasse. Derfor er det ikke særlig givtigt at sammenligne sådanne subjektive vurderinger af hhv. anbragte og andre unges skolepræstationer. Vurderingerne kan til gengæld give et billede af, hvordan de anbragte klarer sig indbyrdes.

En fjerdedel af de anbragte 15-årige klarer sig ifølge pædagogen eller (pleje)forælderen helt tilfredsstillende, idet den unge "i høj grad" kan følge med i dansktimerne. Hver anden kan "i nogen grad" følge med. Det kan forsigtigt tolkes sådan, at 3 ud af 4 anbragte vurderes at få et rimeligt udbytte af undervisningen, idet der må tages hensyn til de forventninger, man kan have til udbyttet af en undervisning, som i nogle tilfælde gives til stærkt handicappede eller på anden vis socialt eller psykisk belastede unge. Tilbage er en femtedel, som "i ringe grad" eller ligefrem "slet ikke" kan følge med.

Som det fremgår af figur 4.1, er der en markant forskel på vurderingen af den unges evne til at følge med i undervisningen, alt efter hvor den unge er placeret. De unge, som er blevet hjemgivet til familien, vurderes at klare sig bedst, idet ca. 90 pct. enten "i høj grad" eller "i nogen grad" kan følge med i en undervisning, som ofte foregår i en almindelig 9. klasse.

FIGUR 4.1

De anbragte 15-årige fordelt efter, i hvilken grad pædagog eller (pleje)forældre vurderer, at den unge kan følge med i danskundervisningen. Særsålt for bosted. Procent.

Kilde: SFT's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

I den anden ende ses det, at blot 14 pct. af de institutionsanbragte ”i høj grad” kan følge med, og lægger vi dertil de 53 pct., som kun ”i nogen grad” kan følge med, er det kun 2 ud af 3 af de 15-årige, der er anbragt på en institution, som evner at følge med i en undervisning, som ofte foregår i den interne skoles regi med et lavere fagligt niveau end i en normalklasse. 4 pct. af disse unge kan ”slet ikke” følge med, og for yderligere 5 pct. er svaret ”ved ikke”. De børn, som var anbragt uden for hjemmet i 11-års-alderen, blev ligeledes vurderet, med hensyn til om de kunne følge med i de samme fag. Svarene fordelte sig på stort set samme måde som her 4 år senere.

Det billede, som her tegnes, baseres på, hvordan gruppen af anbragte unge fordeler sig. De individuelle forskelle har en tendens til at blive udvisket eller nivelleret til noget gennemsnitligt. Eksempelvis kan en ungs personlige historie have haft et forløb, der har efterladt den unge med betydelige huller i det faglige fundament i et eller flere fag, hvilket betyder, at det kan knibe gevaldigt med at følge med i dette fag, mens det måske ser noget lysere ud i et andet fag. Det er altså ikke sikkert, at en ung, som ligger dårligt til på nogle målepunkter, også gør det på alle andre. Der kan også være gode positioner, som kan udnyttes til afsæt for videre fremgang.

Opdeles de unge efter køn, viser tabel 4.2, at pigerne som gruppe betragtet vurderes til bedre end drengene at kunne følge med i dansk- undervisningen. Det er en kønsforskel, som stemmer godt overens med det generelle billede af drenges og pigers præstationer i folkeskolen ved afgangsprøven efter 9. klasse (FSA).

TABEL 4.2

De anbragte 15-årige fordelt efter, i hvilken grad pædagog eller (pleje)forældre vurderer, at den unge kan følge med i dansk- og matematikundervisningen. Særskilt for køn. Procent.

	Dansk		Matematik		Natur og teknik		Engelsk	
	Dreng	Piger	Dreng	Piger	Dreng	Piger	Dreng	Piger
I høj grad	25	33	25	17	24	15	24	24
I nogen grad	51	48	46	42	40	39	34	39
I ringe grad	18	14	23	32	17	27	22	26
Slet ikke	3	3	4	6	6	6	12	6
Ved ikke	3	2	3	3	13	13	8	5
Procentgrundlag	382	328	382	328	382	328	382	328

Kilde: SFT's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

Det generelle billede af drenges og pigers niveau i dansk og matematik ved FSA er, at pigerne klarer sig klart bedst i dansk og drengene bedst i matematik. For de anbragte unge er vurderingen for drengenes vedkommende den samme i de to fag, mens der er en markant forskel for pigernes vedkommende. Her vurderes op mod 40 pct. ikke at kunne følge med i matematikundervisningen. De tilsvarende vurderinger i forhold til engelsk og natur og teknik peger på, at der er en grundlæggende kønsforskel imellem de sproglige og de matematiske fag. Pigerne vurderes til at have de samme vanskeligheder i natur og teknik-faget som i matematik. I engelsk er vurderingen derimod nogenlunde ens for piger og drenge, men på et lavere niveau end i det primære sprogfag dansk. Det fremgår endvidere, at der er noget større usikkerhed omkring de unges niveau i engelsk og natur og teknik. Her må det tages i betragtning, at disse unge i almindelighed har svært ved at nå op på et kundskabsniveau svarende til almindelige folkeskoleelever. I det enkelte tilfælde kan det derfor give god mening at samle kræfterne om de helt centrale færdigheder (at kunne læse og regne), hvilket kan være en af forklaringerne på de forholdsvis mange, som ikke kan svare på spørgsmålene eller udtrykker en meget negativ vurdering af den unges niveau i disse fag.

FOLKESKOLENS AFGANGSPRØVE

Mens spørgsmålene om at følge med i undervisningen giver et billede af den unges relative placering i den undervisningsmæssige sammenhæng, som vedkommende nu en gang er placeret i, fås et mere generelt dækkende billede af det faglige niveau, når spørgsmålet går på, om den unge vil være i stand til at aflægge folkeskolens afgangsprøve efter 9. klasse. Spørgsmålet drejer sig ikke om, hvorvidt den unge vil klare sig mere eller mindre godt ved afgangsprøven, men derimod om, hvorvidt den unge vil være på et sådant niveau, at det overhovedet giver mening at forsøge sig ved eksamensbordet. Spørgsmålet er blevet stillet ved alle tre interview i hhv. 7-, 11- og 15-års-alderen. Derimod er det ikke et spørgsmål, man fandt det relevant at stille i BFU.

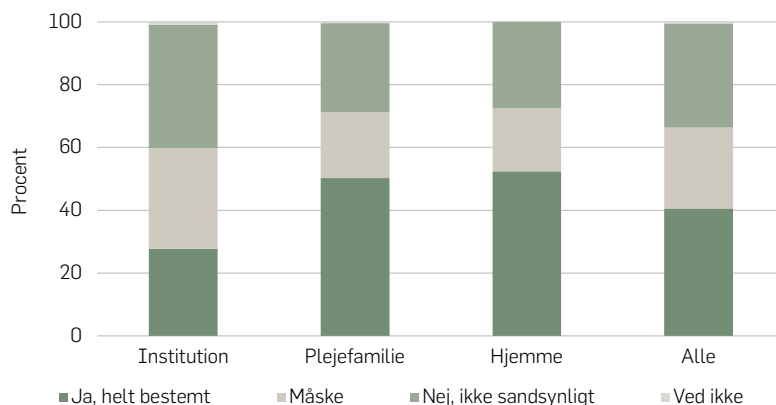
Da anbringelsesstedet første gang i 2003 skulle tage stilling til spørgsmålet, var det noget, der lå ret langt ude i fremtiden, og som en prognose for barnets fremtid måtte svare i en del tilfælde være behæftet med stor usikkerhed. Blandt de børn, som allerede dengang var anbragt uden for hjemmet, mentes noget under halvdelen (42 pct.) helt bestemt at kunne komme til at aflægge prøven. Omvendt ansås det for at være et urealistisk mål for 22 pct. af de anbragte. Cirka 30 pct. befandt sig i en mellemposition, for hvem det måske kunne blive aktuelt en gang at gå op til afgangsprøven. Prognosen var bedst for pigernes vedkommende, idet halvdelen helt bestemt mentes at kunne aflægge prøve.

4 år senere (i 2007) var antallet af anbragte børn vokset, og der var noget mere at bygge prognosen på, men den så ikke meget anderledes ud. Nu mentes 46 pct. at kunne nå et niveau, der indebar, at FSA var en realistisk mulighed, men der var fortsat en fjerdedel, for hvem dette ikke blev anset for et mål inden for rækkevidde. Og drengene var stadig overrepræsenteret i bunden.

Ved den seneste dataindsamling i 2011, hvor grundskoleforløbet nærmer sig sin afslutning, og hvor svarene derfor har mindre prognosekarakter og mere afspejler den virkelighed, de unge snart vil blive konfronteret med, falder vurderingerne mindre positivt ud, end da de var 11 år, og et håb om fremskridt stadig kunne næres.

FIGUR 4.2

De anbragte 15-årige fordelt efter, hvorvidt pædagog eller (pleje)forældre vurderer, at den unge vil være i stand til at aflægge folkeskolens afgangsprøve. Særskilt for bosted. Procent.

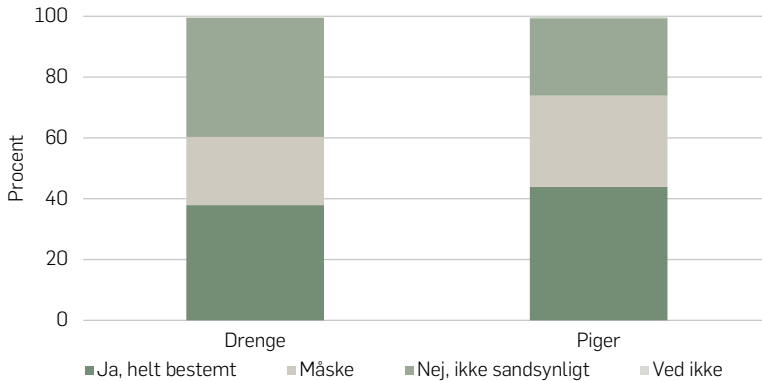
Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

Som det fremgår af figur 4.2, ventes 40 pct. at deltage i FSA, mens hver tredje ikke vil være at finde ved eksamensbordet.¹⁵ Den sidste fjerdedel befinder sig i midtergruppen, som måske vil aflægge prøven. De unge, som er anbragt på en institution, vurderes at have væsentlig færre muligheder for at kunne deltage i den afsluttende prøve efter 9. klasse end andre anbragte unge. Kun 28 pct. anses helt bestemt for at kunne aflægge prøve. Blandt de hjemgivne eller unge i plejefamilie er andelen, som menes at kunne aflægge prøve, næsten dobbelt så stor (ca. 50 pct.). Billedet præges endvidere af en klar kønsforskel. Det er (se figur 4.3) mindre sandsynligt, at en anbragt dreng vurderes at kunne gå til afgangsprøven i 9. klasse end en anbragt pige. Og i den tunge ende er der markant flere drenge end piger, som helt afgjort ikke menes at kunne aflægge prøven.

15. Siden forløbsundersøgelsens start er reglerne for prøveafleggelse blevet ændret, således at alle nu skal aflægge prøve ved afslutningen af 9. klasse. Der er dog fortsat en begrænset mulighed for fritagelse, hvis prøveafleggelse på grund af betydelig funktionsnedsættelse eller utilstrækkelige danskundskaber ikke skønnes hensigtsmæssig. I sommeren 2009 var 0,7 pct. fritaget for at aflægge prøve (Nikolajsen & Behrens, 2012). Blandt unge i BFU og AFU, som havde haft et rettidigt skoleforløb og derfor gik i 9. klasse i 2011, var 0,3 pct. fra BFU fritaget for prøveafleggelse i dansk, og fra AFU var 1,9 pct. fritaget. Blandt unge, der ikke har haft et rettidigt skoleforløb, vil fritagelsesprocenten formentlig blive højere.

FIGUR 4.3

De anbragte 15-årige fordelt efter, hvorvidt pædagog eller (pleje)forældre vurderer, at den unge vil være i stand til at aflægge folkeskolens afgangsprøve. Særskilt for køn. Procent.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

Vurderingen af de anbragte børns muligheder for at deltage i den obligatoriske afgangsprøve efter 9. klasse er et tegn på deres fremtidsmuligheder i et samfund, som i stigende grad lægger vægt på uddannelse som vejen til beskæftigelse og dermed en blot nogenlunde acceptabel placering i samfundet. Alt i alt er fordelingerne på de forskellige måletidspunkter præget af stabilitet. Det betyder dog ikke nødvendigvis, at det enkelte barn også er blevet bedømt på samme måde og hver gang med samme resultat til følge. En nøjere gennemgang af de børn, som var anbragt ved to (eller alle tre) målinger viser, at halvdelen af de 241 børn, som var med i 7- og 11-års-alderen, blev vurderet på samme måde de to gange. Den anden halvdel rykkede enten op eller ned. En del af forklaringen er formentlig anbringelsesstedets usikkerhed mht. barnets fremtidige muligheder, men noget af forklaringen må også ses som udtryk for, at barnets situation under anbringelsen faktisk har rykket sig. Desværre kan det ikke konkluderes, at nettobevægelserne signalerer en forbedret situation. Mellem de to målinger i 11- og 15-års-alderen er der mindre bevægelse. 60 pct. af de 152 gengangere vurderes hver gang på samme måde. I denne periode ses endvidere en stigning i andelen, som ikke længere vurderes at have nogen mulighed for at aflægge prøve.

TABEL 4.3

De anbragte 15-årige, der har været med i to interviewrunder, fordelt efter, hvorvidt pædagog eller (pleje)forældre vurderer, at den unge vil være i stand til at aflægge folkeskolens afgangsprøve. Procent.

	Deltog i 2003 og 2007		Deltog i 2007 og 2011		Deltog i alle årene		
	2003	2007	2007	2011	2003	2007	2011
Ja, helt bestemt	43	48	43	42	38	45	40
Måske	32	25	29	22	35	28	25
Nej, ikke sandsynligt	21	24	24	36	22	22	35
Ved ikke	4	3	4	0	5	5	0
I alt	100	100	100	100	100	100	100
Procentgrundlag	241	241	152	152	131	131	131

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

DE ANBRAGTES EGET SYN PÅ SKOLEN

I de foregående afsnit stammer oplysningerne om de unge fra anbringelsesstedet (en pædagog eller plejeforældre) eller fra den hjemgivne unges egne forældre. De unge er også selv blevet spurgt om nogle ting vedrørende deres skolegang. Det er imidlertid ikke helt de samme unge, som der foreligger forældre- eller pædagog svar fra.¹⁶ Dette synes dog ikke at have betydning for analyseresultaterne.

De unge, som gik i skole, blev spurgt, hvad de synes om at gå i skole (se figur 4.6). Hver fjerde, 27 pct., syntes ”virkelig godt” om at gå i skole, mens 43 pct. svarede ”godt”. Et stort flertal på 70 pct. var således klart mere positivt end negativt i synet på deres skole. 15 pct. var ”hverken – eller” i deres synspunkt på at gå i skole. Og de sidste 15 pct. så i varierende grad negativt på skolen.

Et tilsvarende spørgsmål blev stillet til de andre 15-årige i BFU. Her var svarmulighederne dog udformet lidt anderledes, idet der ingen ”hverken – eller”-kategori var. Her måtte de unge altså beslutte sig for enten 1 af 2 positive eller 1 af 2 negative svarmuligheder. Fordelingen i BFU var sådan, at 90 pct. svarede positivt, 10 pct. negativt. Hvis det antages, at de 15 pct. ”hverken – eller”-svar i denne undersøgelse skulle flyttes (fordi svarmuligheden ikke fandtes), og at næsten lige mange ville

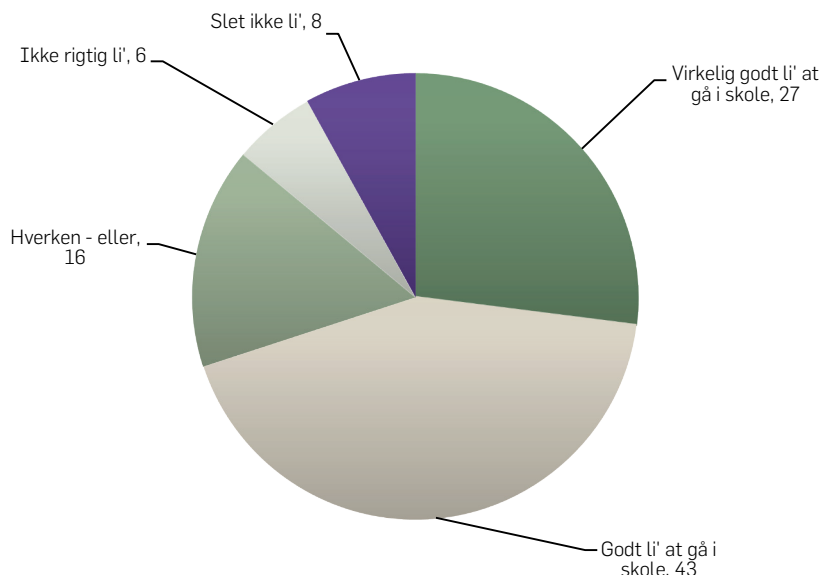
16. Der blev indsamlet 817 besvarelser fra de unge selv. Heraf blev der i 682 tilfælde også opnået besvarelse fra en voksen (pædagog eller forældre). Blandt de i alt 755 besvarelser fra voksne var der i 626 tilfælde også opnået svar fra den unge.

gå til hver side, ville svarfordelingen blive noget i retning af 80 pct. positive og 20 pct. negative.

FIGUR 4.4

De anbragte 15-årige fordelt efter, hvad de synes om at gå i skole. Procent.

Anm.: Spørgsmålet lød: "Hvad synes du om at gå i skole?"

Kilde: SFT's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

En forsigtig tolkning af fordelingen ville så være, at de anbragte unge – ligesom andre unge på deres alder – er overvejende glade for at gå i skole, om end flere af de anbragte end af de andre unge ser negativt på skolen.

Synet på skolegangen varierer kun lidt imellem de tre former for anbringelse. De unge i plejefamilie synes generelt lidt bedre om deres skolegang end andre anbragte. Det hænger navnlig sammen med, at lidt færre end forventet blandt de hjemmeboende synes "virkelig godt" om at gå i skole, og at der blandt unge på institution er lidt flere, som "slet ikke" kan lide at gå i skole. Det er dog forskelle, som kun er signifikante på et 5-procents-niveau.

Opdeles de unge efter, hvilket klassetrin de er på, om de får almindelig eller specialundervisning, om de kan følge med i undervisningen, og hvilket køn de har, er der ingen forskel på deres skoleglæde, lige som denne kun viser ubetydelige udsving, når de unge opdeles efter de-

res placering på SDQ-skalaen. Lidt overraskende udtrykker de unge, som er så hyperaktive, at de på dette felt placeres uden for normalområdet, en højere grad af skoleglæde end andre anbragte unge. Men de synes ikke, at de rent fagligt klarer sig bedre i skolen.

Det sidste spørgsmål til de unge under dette tema gik på, hvordan de selv mente, det går i skolen – rent fagligt. De andre 15-årige (BFU) fik også stillet dette spørgsmål, hvilket giver mulighed for at sammenligne resultaterne. Som det fremgår af tabel 4.4, afviger de anbragte unges selvopfattelse på dette punkt væsentligt fra normalgruppen. Der er omtrent halvt så mange af de anbragte 15-årige, som mener, at de klarer sig ”meget godt”, og dobbelt så mange anbragte 15-årige i forhold til de andre 15-årige (BFU), der kun mener, det går ”nogenlunde”.

TABEL 4.4

De 15-årige fordelt efter deres opfattelse af, hvordan de rent fagligt klarer sig i skolen. Særskilt for anbragte og kohorten. Procent.

	Anbragte 15-årige (AFU)	Andre 15-årige (BFU)
Meget godt	17	32
Godt	43	49
Nogenlunde	30	17
Ikke så godt	10	2
I alt	100	100
Procentgrundlag	768	4.090

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU).

Det er også værd at hæfte sig ved, at den svageste gruppe, som svarede ”ikke så godt”, tegnede sig for hele 10 pct. af de anbragte. I normalgruppen var det blot et par procent.

Det er på ingen måde overraskende, at de anbragte unge som gruppe betragtet har et svagere billede af, hvordan de klarer sig i skolen, end de andre unge har. Det var, hvad man måtte forvente.

Derimod er det påfaldende, at der ikke ses nogen kønsforskel i de unges egen forståelse af deres faglige skoleniveau. Ovenfor konstaterede vi, at drenge har større vanskeligheder i skolen, end piger har. En opdeling af de unge, efter hvor de er anbragt, fører heller ikke til nogen klar forskel i deres forståelse af, hvordan det rent fagligt går i skolen. Og endelig viser der sig heller ikke at være nogen sammenhæng med en placering uden for normalområdet på SDQ-skalaen.

De unges muligheder for fagligt at klare sig godt i skolen styrkes, når der er hjælp at hente til skolearbejdet. For at belyse deres ressourcer i denne forbindelse blev de spurgt, om de nogle gange får hjælp til lektierne fra forskellige ressourcepersoner. 3 ud af 4 anbragte unge (74 pct.) svarede, at de i et eller andet omfang får hjælp til lektierne. Til sammenligning skal nævnes, at næsten alle de andre 15-årige (BFU) angav at få hjælp (96 pct.). De unge, som ikke har mulighed for blot en gang imellem at få hjælp fra deres forældre, søskende, kammerater, hjælpere i en lektiecafé, lærere eller andre i deres omgivelser, er der således relativt mange flere af blandt de anbragte unge.

At belyse spørgsmålet om lektiehjælp på en hensigtsmæssig måde er imidlertid ikke så let. Målsætningen må være at undersøge, om nogle af de unge har et behov for hjælp, som de ikke får dækket. Det viser en kortlægning, af hvem der får hjælp, ikke direkte. Behovsvurderingen mangler. Der kan jo sagtens være dygtige elever, som slet intet behov har for hjælp til deres lektier. En indikation af et større eller mindre behov for lektiehjælp er dog de unges eget udsagn om, hvordan det rent fagligt går i skolen. Som vist i tabel 4.4 mener en større andel (40 pct.) af de anbragte 15-årige end af de andre 15-årige (19 pct.), at det går mindre godt. Blandt de voksne er tiltroen til de unges evner også begrænset, hvilket fx udtrykkes ved, at mindre end halvdelen af de unge menes at kunne gå op til afgangsprøven efter 9. klasse. Dette understreges også af svensk forskning omkring fagpersoners syn på anbragte børns skolepræstationer og formåen (se fx Tideman m.fl., 2011). Der kan derfor næppe herske tvivl om, at de anbragte unge som gruppe betraget har et større behov for hjælp til skolearbejdet end deres jævnaldrende i hele befolkningen. Derfor er det også skræmmende, at hver fjerde anbragt ung ingen lektiehjælp får, når stort set alle andre unge gør det.

Det er forskelligt, hvor mange anbragte/hjemgivne unge der får hjælp, alt efter deres aktuelle placering. I plejefamilierne er der tilsyneladende mest hjælp at hente, idet der her blot er 13 pct. uden hjælp, mens det blandt de hjemgivne er 31 pct. og blandt de institutionsanbragte er hele 35 pct., som ikke får hjælp fra nogen side til deres skolearbejde. I betragtning af at de unge i plejefamilier hører til de mindst belastede, og de institutionsanbragte på den anden side tæller de mest belastede, der har størst brug for hjælp og støtte, er der således tale om en ubalance inden for de anbragtes egne rækker. Jo vanskeligere den enkeltes situation tegner sig (og jo større hjælpebehovet derfor må formodes at være),

jo mindre hjælp har den enkelte fået. Det skal her bemærkes, at undervisningen på interne skoler ofte vil foregå i en art heldagsskole, hvor lektier er et ukendt fænomen, og unge fra disse anbringelsessteder vil helt naturligt svare, at de ikke får lektiehjælp. Det kan dog også skyldes, at tilbuddet om hjælp ikke er omfattende nok, og endelig kan det være et udtryk for, at unge med store, skolefaglige vanskeligheder slet ikke har lyst til at bede om hjælp. Det er så en ekstra udfordring i netop de familier eller på de institutioner, som huser disse unge.

Kredsen af personer, som i praksis står til rådighed i forhold til at hjælpe de unge med lektierne, varierer. Blandt de anbragte er det mest almindeligt, at 1-4 personer står for hjælpen. 63 ud af de 74 pct., som får lektiehjælp, får den fra 1-4 personer. Også her er de andre unge i BFU bedre stillet, idet disse typisk har 2-5 personer at få hjælp fra.

EFTER GRUNDSKOLEN

Skønt de i 2011 havde alderen til det, stod mange af de anbragte unge ikke lige for at skulle forlade skolen efter 9. klasse. Mange var typisk 1 år bagud, og beslutningen om, hvad der så skulle ske, havde derfor naturligt en lavere placering på dagsordenen end for mange jævnaldrende. Et spørgsmål om, hvad der skal ske efter folkeskolen, var ganske mange af de anbragte unge (20 pct.) da heller ikke i stand til at besvare. Blandt de andre unge i BFU var den tilsvarende andel 5 pct.

Som det kunne ventes, var andelen af de anbragte unge, som mente, at de efter folkeskolen skulle fortsætte på en gymnasial uddannelse, langt lavere (25 pct.) end blandt de unge i BFU, hvor 66 pct. mente, at deres vej ville gå over en af de gymnasiale uddannelser. De anbragte unge sigter oftere mod en praktisk erhvervsuddannelse (26 pct.), hvilket er en lidt højere andel end blandt hele årgangen i BFU (22 pct.).

Blandt de anbragte er der endvidere en stor gruppe på ca. 20 pct., som sigter mod en eller anden form for uddannelsesforberedelse, hvormed menes aktiviteter, som skal styrke deres muligheder for senere at påbegynde et egentligt kompetencegivende uddannelsesforløb. Det kan fx være et ophold på en produktionsskole, en ungdomsuddannelse for unge med særlige behov, en erhvervsgrunduddannelse (EGU), eller det kan være praktik i en virksomhed. Det er aktiviteter, som i det almindelige billede af unges uddannelse ikke fylder nævneværdigt. Men her har det

en vigtig rolle at spille i bestræbelserne for at give nogle af de mest udsatte unge en reel chance for at finde fodfæste på arbejdsmarkedet.

En større analyse af de anbragte unges uddannelse efter grundskolen og deres forventninger til fremtiden følger i næste kapitel.

SAMMENFATNING

Vanskelighederne for unge, som er anbragt uden for hjemmet, viser sig på mange områder, ikke mindst i forhold til det, der er aldersgruppens vigtigste opgave: at tilegne sig metoder og færdigheder, som er nødvendige i et videre uddannelses- og beskæftigelsesmæssigt perspektiv. Dette kapitel, som har fokus på skolegang, viser følgende:

- Selv om undervisningspligten både er en pligt og en rettighed for alle, er der eksempler på, at den ikke opfyldes for alle. Cirka 5 pct. af de anbragte unge, som er interviewet til undersøgelsen, fik ingen undervisning, da interviewet blev gennemført. Det var især de unge, som var hjemgivet til familien, der stod uden skolegang. 14 pct. fik ingen undervisning. På den anden side fik stort set alle, der var anbragt i en plejefamilie, deres undervisning. De fleste uden aktuel skolegang havde adfærdsmæssige problemer, som placerede dem uden for normalområdet på SDQ-skalaen. Det kan være en af årsagerne til deres fravær i undervisningen, men kommunale svigt må også formodes at spille en rolle.
- Et sikkert tegn på, hvor udbredt de skolemæssige vanskeligheder er for anbragte unge, ses af, at omkring 60 pct. af dem modtog specialundervisning i en eller anden form. I hele det danske skolevæsen er andelen i specialundervisning opgjort til godt 8 pct. Gennemgående tager døgninstitutioner og opholdssteder sig af de mest belastede unge. Her er det op mod 80 pct., som får specialundervisning. I plejefamilierne, der typisk har de børn anbragt, som kræver mindre specialindsigt, klarer lidt over halvdelen sig med helt almindelig skolegang på den lokale folkeskole. Familieplejeanbragte unge klarer sig altså bedre end andre anbragte unge i forhold til skolegang.
- De anbragte unge har større besvær end andre ved at holde trit med deres jævnaldrende i skolemæssig henseende. Flere er startet sent i skolen, og som 15-årig, hvor et normalt forløb vil placere dem i 9.

klasse, har kun 41 pct. nået dette klassetrin. Blandt de andre 15-årige (BFU) er det 73 pct. Såvel blandt de andre børn som blandt de anbragte er der markant flere drenge end piger, som er bagud i skoleforløbet. Selv på det klassetrin og med det faglige niveau, som præger undervisningen netop der, hvor de unge befinder sig lige nu, kan det være svært at følge med. Hen ved 80 pct. af de anbragte unge vurderes af deres pædagog eller forældre at kunne følge med i danskundervisningen og således at have mulighed for at få et rimeligt udbytte af undervisningen, mens 20 pct. har større eller mindre problemer at slås med. Vanskelighederne med at følge undervisningen er klart størst for de unge på en døgninstitution, hvor ca. 30 pct. har det svært, mens andelen blandt de hjemgivne er halvt så stor. Det velkendte billede af, at piger klarer sig bedst i sproglige fag, mens drenge har deres relative styrke i de matematiske fag, ses også blandt anbragte unge.

- Som afslutning på grundskolen skal alle i princippet aflægge folkeskolens afgangsprøve. Under helt særlige omstændigheder, hvor prøveafleggelse ikke skønnes hensigtsmæssig, kan eleven dog blive fritaget. Det bliver ca. 0,7 pct. af en årgang. Blandt de anbragte 15-årige (AFU) var fritagelsesfrekvensen 6-10 gange højere end for de andre 15-årige (BFU). Men langt under det niveau, pædagoger og forældre havde forudsagt ville være realistisk.
- Til trods for deres vanskeligheder har 70 pct. af de anbragte unge et positivt syn på deres skole, som de godt kan lide. Det er kun ca. 10 pct. mindre end blandt de andre 15-årige. Det positive syn på skolen skal ses på baggrund af, at de anbragte unge godt er klar over, at de rent fagligt ligger på et lavere niveau end deres jævnaldrende. Med en ekstraordinær indsats, fx ved lektiehjælp, kunne dette niveau måske hæves. Men anbragte unge får ikke så hyppigt som de bedrestiliede af de andre unge lektiehjælp.

ANBRAGTE UNGES UDDANNELSES- FORVENTNINGER

PETER ROHDE SKOV

I dette kapitel analyserer vi de unges uddannelsesforventninger. Ved at se på de unges uddannelsesforventninger får vi et indblik i de unges fremtidsplaner og mulige livsbaner.

Skiftende regeringer har arbejdet efter, at 95 pct. af en ungdomsårgang i 2015 skal have en ungdomsuddannelse, og at 60 pct. af en ungdomsårgang i 2020 skal have en videregående uddannelse. Samtidig flyttes flere og flere arbejdspladser for lavtuddannede til andre lande, hvilket stiller stigende krav til den enkelte om at uddanne sig. De unges forventninger til den højest opnåede uddannelse må derfor tænkes at være steget for hele befolkningen; både de unge, der ikke har været anbragt, og de unge, der har været anbragt eller har modtaget forebyggende foranstaltninger. Spørgsmålet er, om vi, når de unge er 15 år, vil kunne se forskelle i de mulige livsbaner, som er for de unge, der har været anbragt, de unge, der har modtaget forebyggende foranstaltninger, og de andre unge, der ikke har været anbragt eller har modtaget forebyggende foranstaltninger.

Fra forskningen ved vi, at de unges opnåede uddannelsesniveau i høj grad hænger sammen med forældrenes uddannelsesniveau. Dette skyldes blandt andet de ressourcer, som er tilgængelige i familien. Ressourcerne dækker både over sociale ressourcer og mere hårde ressourcer som økonomi og ekstra viden. Disse ressourcer danner grundlaget for de forventninger og den viden, de unge har om uddannelsessystemet. Når et

barn eller en ung bliver anbragt uden for hjemmet eller modtager forebyggende foranstaltninger, er det blandt andet for at hjælpe barnet eller den unge på vej mod et selvstændigt voksenliv. Dermed må man også forvente, at de manglende ressourcer bliver modvirket af den hjælp og støtte, der gives.

Af tabel 5.1 fremgår den højest opnåede uddannelse, som forældrene til de anbragte unge har opnået. Tabellen viser, at der blandt disse forældre er en større andel (63 pct.), der udelukkende har opnået en grundskoleuddannelse, end der er blandt forældre til unge, der ikke har været anbragt, men modtaget forebyggende foranstaltninger (36 pct.), og forældre til unge, der ikke har modtaget forebyggende foranstaltninger eller været anbragt (10 pct.). Dette betyder, at de anbragte unge har færre ressourcer med hjemmefra til at begå sig i uddannelsessystemet end de to øvrige grupper af unge.

TABEL 5.1

De 15-årige fordelt efter højest opnåede uddannelse i familien. Særskilt for de tre grupper af unge. Procent.

	Anbragte 15-årige (AFU)	Udsatte 15-årige (BFU)	Andre 15-årige (BFU)	I alt
Grundskole	63	36	10	21
Gymnasial uddannelse	3	4	3	3
Erhvervsfaglig uddannelse	24	41	42	39
Kort videregående uddannelse	3	4	7	6
Mellemlang videregående uddannelse	5	14	24	20
Lang videregående uddannelse	2	2	13	11
Procent i alt	100	100	100	100
Procentgrundlag	1.499	160	5.553	7.212

Anm.: Sammenhængen er fundet signifikant ved $p < 0.001$.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU) samt egne beregninger på Danmarks Statistiks registre.

Meget af den tidligere forskning i anbragte unges uddannelsesforløb har relateret sig til de unges opnåede karakterer, score på kognitive tests, og hvorvidt de unge har gået klassetrin om. Imidlertid viser forskningen også, at det ikke kun er de ”hårde” kognitive færdigheder, som fx evnerne til at løse problemer og se mønstre, der har betydning for unges opnåede uddannelse og position på arbejdsmarkedet. Det har såkaldte non-kognitive færdigheder, som fx sociale kompetencer i høj grad også (se fx Cunha, Heckman & Schennach, 2010; Farkas, 2003; Heckman & Rubinstein, 2001; Jackson, 2006; Tach & Farkas, 2006).

Dette kapitel fokuserer på nogle lidt ”blødere” værdier, som i stigende grad tiltrækker sig opmærksomhed inden for uddannelsesforskningen. Disse blødere værdier spiller i høj grad en rolle, hvis man skal forstå de mekanismer, der ligger til grund for de unges senere opnåede uddannelse. Her tænker vi især på de unges forventninger til uddannelse og deres attitude over for uddannelsessystemet. De unges forventninger og udvikling af nonkognitive kompetencer kan blive påvirket af en anbringelse uden for hjemmet (Fernandez, 2008; Heath, Colton & Aldgate, 1994; Lawrence, Carlson & Egeland, 2006; Sawyer & Dubowitz, 1994; Trout m.fl., 2008). I dette kapitel ser vi på de unges uddannelse og deres forventninger til den højest opnåede uddannelse.

Når vi ser på de unges uddannelse og uddannelsesforventninger, ser vi på de unges subjektive opfattelser af deres objektive livschancer. Det vil sige de unges egne vurderinger af, hvordan de reelt set vil klare sig, ud fra den viden de har om deres egne evner og muligheder (Breen, 1999; Manski, 2004; Morgan, 2005, 2004, 2002, 1998). Dette giver et dybere indblik i de unges vilkår og et fingerpeg om det liv, de unge senere vil komme til at leve. Ser man særligt på de unge, der har været anbragt på et tidspunkt i løbet af deres liv, har de typisk en ringere tilknytning til arbejdsmarkedet og lavere uddannelse end deres jævnaldrende kammerater (Olsen, Egelund & Lausten, 2011; Susan, 2007).

En årsag til dette kan være forskelle i de forventninger, de unge har til uddannelse, og den viden, de har om, hvad der kræves for at tage de forskellige uddannelser, de har mulighed for. Viden om, hvad der kræves for at opnå et vist uddannelsesniveau, hænger sammen med de ressourcer, de unge har til rådighed. Her spiller familien en vigtig rolle. Det skyldes, at de unge igennem deres opvækst bliver præget af familien og derigennem får opbygget forventninger om, hvilket uddannelsesniveau der kan opnås.

Vi undersøger derfor i dette kapitel, om de anbragte unges forventninger ligger på et lavere niveau end de ikke-anbragte unges, og om de unges egne vurderinger af deres evner har betydning for det uddannelsesniveau, de forventer at opnå.

REGRESSIONSANALYSE

I dette kapitel anvender vi ud over tabeller over fordelinger også regressionsanalyser, hvor vi kontrollerer for en række observerbare forhold, såsom de unges forældres uddannelsesbaggrund, deres indkomst samt deres civilstand. Endelig kontrollerer vi også for observerbare karakteristika ved de unge, fx køn. Endvidere medtager vi oplysninger om, hvorvidt de har været anbragt¹⁷, om de har modtaget forebyggende foranstaltninger, men ikke har været anbragt, samt oplysninger om de øvrige unge, der er født i 1995, som hverken har været anbragt eller modtaget foranstaltninger. De unge, der har medvirket i SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU), har svaret på de samme spørgsmål omkring skolegang og uddannelsesforventninger som de anbragte unge. På denne måde er det muligt for os at undersøge, om der er eventuelle forskelle imellem anbragte unges forventninger og andre unges forventninger til uddannelse.

Ud fra regressionsanalyserne får vi nogle gennemsnitsbetragtninger, der beskriver forskellen imellem de unge, der har været anbragt, og de unge, der ikke har været anbragt. Når vi ser på resultaterne af de statistiske modeller, betragter vi en gennemsnitlig person, der har oplevet at være anbragt, i forhold til en person, der ikke har været anbragt. Her vil der dog ikke være tale om direkte kausale tolkninger, dvs. om det har en direkte indvirkning på de unges skolegang og forventninger til at være anbragt. I stedet skal resultaterne i det følgende tolkes som beskrivende statistik, og vi får dermed en beskrivelse af forskellen mellem de unge, der har været eller er anbragt, i forhold til deres jævnaldrende kammerater. Vi kan derimod ikke sige, om det er selve anbringelsen, der ligger til grund for resultaterne.

Vi anvender en multinominal logistisk regressionsmodel. Modellen anvendes til analyse af de unges uddannelsesforventninger. Her antages det, at valget af uddannelse ikke er et ordnet valg (som at én uddannelse er bedre end en anden), men snarere et valg imellem flere forskellige præferencer. Med denne model antager vi, at uddannelsesforventningerne dækker over en underliggende fortløbende skala, der måler social status og økonomisk afkast som følge af uddannelsesniveau (Jæger, 2007). Med social status menes, at de unge får anerkendelse fra venner og familie ved at opnå et specifikt uddannelsesniveau.

---

17. Vi skelner i dette kapitel ikke mellem institutionsanbragte og familieplejeanbragte.

I det følgende ser vi på nogle mere beskrivende fordelinger for de unge. Her ser vi på de unges umiddelbare uddannelsesforventninger og egne vurderinger af deres faglige evner.

Oplysninger om de unges forventninger til uddannelse og egne vurderinger af faglige kompetencer stammer fra SFT's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU) og SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU). Oplysninger om de unges familiebaggrund stammer fra Danmarks Statistiks registerdata.

UDDANNELSESFORVENTNINGER

Den tidligere forskning i de anbragte unges skolegang viser, at de unge typisk har oplevet turbulente uddannelsesforløb, hvor de ofte har skiftet uddannelsesinstitution, og hvor de ofte opnår et lavere uddannelsesniveau end deres jævnaldrende (Olsen, Egelund & Lausten, 2011).

Tabel 5.2 viser en ungdomsårgang, der er godt og vel 10 år ældre end de unge, vi følger i dette kapitel. Tabellen viser, at 8 pct. af de udsatte 25-årige, defineret som udsatte ved at de har modtaget en form for støtte gennem servicelovens § 52, som 0-22-årige ikke har en uddannelse svarende til 9. klasse eller derover. For de ikke-udsatte 25-årige, dvs. dem, der ikke har modtaget nogen form for støtte som 0-22-årige, er der kun tale om 1 pct.

TABEL 5.2

25-årige fordelt efter, om de har gennemført 9. klasse eller ej. Særskilt for udsatte unge, der har været anbragt eller modtaget forebyggende foranstaltninger som 0-22-årige, og ikke-udsatte unge. 2010. Procent.

	Ikke gennemført 9. klasse	Gennemført 9. klasse eller derover	Procent- grundlag
25-årige, der som 0-22-årig ikke var udsatte	1	99	58.130
25-årige, der som 0-22-årig var udsatte	8	92	5.810

Anm.: Udsatte unge er defineret som unge, der har modtaget støtte efter servicelovens § 52, enten som anbringelse eller som forebyggende foranstaltning.

Kilde: Danmarks Statistiks Statistikbanken. BU23. Egne beregninger.

Meget indvirker på de unges uddannelsesforventninger og det billede, de har af deres egne muligheder. Eksempelvis spiller forældres, venners og lærernes forventninger til den unge ind på den unges forventningsdan-

nelse (Breen, 1999; Forsman & Vinnerljung, 2012; Morgan, 2005, 2002; Okagaki & Sternberg, 1993; Tideman m.fl., 2011).

Gennem skoletiden fornemmer de unge også de faglige kompetencer, som de selv er i besiddelse af. Her tænkes særligt på den respons, den unge får for sine afleverede opgaver, dialog med lærere og kammerater samt de karakterer, den unge får igennem skoleforløbet.¹⁸ Spørgsmålet omkring de unges uddannelsesforventninger er indhentet, før de unge gik til eksamen i foråret af 2011. Derfor inddrages karaktergennemsnit ikke til at forklare de unges uddannelsesforventninger.

Vi anvender her et spørgsmål, som er stillet til de unge omkring deres egne uddannelsesforventninger, formuleret som:

- Hvilken uddannelse regner du selv med at få? Jeg tænker her på den højeste uddannelse, det vil sige den, som tager flest år.

Tabel 5.3 viser de unges uddannelsesforventninger særskilt for de tre grupper af unge. Når vi ser på de unges forventninger til højest opnåede uddannelsesniveau, ser vi, at de anbragte 15-årige (AFU), alt andet lige, i højere grad end de andre 15-årige (BFU) forventer at få en erhvervsuddannelse (49 pct. mod 28 pct.). Tilsvarende niveau ser vi hos de udsatte 15-årige (51 pct.). Omvendt er der en større andel blandt de andre 15-årige (BFU), som forventer at opnå en lang videregående uddannelse (30 pct.), end der er blandt de anbragte 15-årige og de udsatte 15-årige (henholdsvis 8 pct. og 10 pct.). Overordnet set forventer 63 pct. af de andre 15-årige (BFU) at opnå en videregående uddannelse¹⁹. 44 pct. af de anbragte 15-årige forventer at opnå en videregående uddannelse²⁰, og 35 pct. af de udsatte 15-årige forventer at opnå en videregående uddannelse²¹.

Hvis vi ser på de overordnede tal for de tre grupper, stemmer de ganske godt overens med regeringens målsætning om, at 60 pct. af en ungdomsårgang i 2020 skal opnå en videregående uddannelse, da sammenlagt 59 pct. af de unge forventer at opnå en videregående uddannelse.

---

18. Dette er, hvad der kendes som Wisconsin-modellen inden for sociologi og socialpsykologi (Sewell, Haller & Ohlendorf, 1970; Sewell, Haller & Portes, 1969).

19. Opgjort som summen af procentpointene for kort (6 pct.), mellemlang (27 pct.) og lang videregående uddannelse (30 pct.).

20. Opgjort som summen af procentpointene for kort (10 pct.), mellemlang (26 pct.) og lang videregående uddannelse (8 pct.).

21. Opgjort som summen af procentpointene for kort (7 pct.), mellemlang (18 pct.) og lang videregående uddannelse (10 pct.).

TABEL 5.3

De 15-årige fordelt efter deres forventninger til højest opnåede uddannelse. Særskilt for de tre grupper af unge. Procent.

	Anbragte 15-årige (AFU)	Udsatte 15-årige (BFU)	Andre 15-årige (BFU)	I alt
Grundskoleuddannelse	5	6	1	2
Gymnasial uddannelse	3	8	9	8
Erhvervsfaglig uddannelse	49	51	28	31
Kort videregående uddannelse	10	7	6	7
Mellemlang videregående uddannelse	26	18	27	26
Lang videregående uddannelse	8	10	30	26
Procentgrundlag	656	72	3.299	4.027

Anm.: Sammenhængen er fundet statistisk signifikant ved $p < 0,001$.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU).

Disse tal tyder på, at de andre 15-årige uden foranstaltninger eller anbringelse har meget høje ambitioner, da de seneste fremskrivninger for befolkningens uddannelsesniveau viser, at omkring 53 pct. af de 40-årige i 2045 vil have en videregående uddannelse (DREAM & Rasmussen, 2012). Omvendt har de anbragte unge nogle mere moderate uddannelsesforventninger, hvilket kan skyldes forskelle i de opvækstbetingelser, de to grupper har haft.

De unges uddannelsesforventninger bliver også formet af deres egen vurdering af deres faglige kompetencer. Opfattelsen af egne faglige evner er genereret af deres faktiske formåen, men også af deres omgivelser opfattelse af de unges evner. Hvis vi ser på de unges vurderinger af, hvor godt de klarer sig rent fagligt i skolen, viser tabel 5.4, at de anbragte 15-årige (AFU) vurderer deres egne faglige kompetencer lavere end de unge, der ikke har været anbragt.

Hvis vi herefter ser på de unges vurdering af, hvor godt de klarer sig i skolen, og sammenholder dem med de unges uddannelsesforventninger, kan vi se, at de anbragte 15-årige forventer et lavere uddannelsesniveau end deres jævnaldrende. Blandt de anbragte 15-årige, der vurderer, at de klarer sig fagligt meget godt i skolen, er det 15 pct., der forventer at få en lang videregående uddannelse.

For de andre 15-årige (BFU), der vurderer, at de klarer sig fagligt meget godt i skolen, er denne andel 50 pct. Blandt de udsatte 15-årige (BFU) er det 33 pct., der vurderer, at de klarer sig meget godt, der forventer at opnå en lang videregående uddannelse.

TABEL 5.4

De 15-årige fordelt efter deres forventninger til højeste opnåede uddannelse. Særskilt for, hvor godt de unge vurderer, at de klarer sig fagligt, og særskilt for de tre grupper af unge. Procent.

Forventning til højest opnåede uddannelse:	Anbragte 15-årige (AFU)					Udsatte 15-årige (BFU)					Andre 15-årige (BFU)				
	Hvordan synes du selv, du klarer dig i skolen – rent fagligt?														
	Meget godt	Godt	Nogen-lunde	Dårligt	Total	Meget godt	Godt	Nogen-lunde	Dårligt	Total	Meget godt	Godt	Nogen-lunde	Dårligt	Total
Grundskole	1	5	4	11	5	7	0	5	20	4	0	1	2	2	1
Gymnasial uddannelse	5	4	2	2	3	20	10	0	0	9	10	10	6	0	9
Erhvervsfaglig uddannelse	40	43	57	59	48	20	48	76	60	51	12	26	55	72	28
Kort videregående uddannelse	7	8	12	15	10	0	14	5	0	7	4	7	6	9	6
Mellemlang videregående uddannelse	32	30	21	11	26	20	21	14	20	19	24	30	23	16	27
Lang videregående uddannelse	15	9	4	2	8	33	7	0	0	10	50	25	6	2	30
Procentgrundlag	114	260	187	61	622	15	29	21	5	70	1.094	1.564	575	58	3.291

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU).

Tabellen viser altså, at jo bedre den unge selv vurderer, at han/hun klarer sig fagligt i skolen, jo større er sandsynligheden umiddelbart for, at han/hun vil forvente at få en videregående uddannelse. Dette er dog betinget af, at den unge ikke har været anbragt eller modtaget forbyggende foranstaltninger.

Det betyder, at de anbragte unge eller unge med forebyggende foranstaltninger har lavere uddannelsesforventninger end deres jævnaldrende, uagtet at de anser sig selv for at være fagligt dygtige. Misforholdet imellem egne vurderinger af faglighed og uddannelsesforventningerne kan være en af de underliggende mekanismer, der medfører, at de anbragte og de udsatte unge samlet set opnår et lavere uddannelsesniveau end deres jævnaldrende.

UDDANNELSESFORVENTNINGER OG FAMILIEBAGGRUND

I det følgende ser vi på de uddannelsesforventninger, som de unge har, når vi tager højde for deres familiebaggrund. Det eneste, vi lader variere i modellen, er, hvorvidt de unge har været eller er anbragt uden for hjemmet eller ej. Resten af de forklarende forhold holdes ved deres gennemsnit, og det er altså for en gennemsnitlig person, at vi ser uddannelsesforventningerne. Den statistiske model beskriver derfor, hvad de unge forventer som højeste uddannelse, når vi holder alt andet end deres anbringelse eller modtagelse af forebyggende foranstaltninger konstante. Herved får vi indblik i de unges fremtidsplaner og mulige livsbaner, som følge af at modtage forebyggende foranstaltninger eller anbringelse, sammenlignet med ikke at have været anbragt eller modtaget forebyggende foranstaltninger.

Tabel 5.5 viser regressionsestimaterne i odds ratio²² af de estimerede modeller (1)-(5). I modellerne tager vi højde for det højeste uddannelsesniveau i de unges familie. Endvidere tager vi højde for husstandsindkomsten i 2009, morens civilstand og de unges køn. På denne måde tager vi i analyserne højde for de unges familiemæssige ressourcer. Vi anvender oplysninger om, hvilket klassetrin de unge går på, da de ved slutningen af en uddannelse ved, om de kan forvente minimum den uddannelse som den højest opnåede uddannelse, ligesom vi inddrager en indikator for,

---

22. Odds ratio udtrykker sandsynligheden, for at en begivenhed indtræffer sat i forhold til sandsynligheden for, at begivenheden ikke indtræffer. En odds ratio på 1 udtrykker, at der ikke er nogen forskel mellem de grupper, vi sammenligner. Hvis odds ratio er mindre end 1, er der lavere sandsynlighed for, at begivenheden indtræffer.

hvorvidt de unge går på aldersopdelte klassetrin eller ej. Endelig inkluderer vi indikatorer for, hvorvidt de unge tilhører gruppen af anbragte 15-årige (AFU), gruppen af udsatte 15-årige (BFU) eller gruppen af andre 15-årige (BFU), for på denne måde at undersøge, om der er forskelle i uddannelsesforventningerne.

TABEL 5.5

15-åriges forventning til højeste uddannelse (multinomial logistisk regression).

Forklarende variable og regressionskoefficienter i odds ratio.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	Grund- skole	Gym- nasial	KVU ¹	MVU ¹	LVU ¹
<i>Anbragte 15-årige (AFU) (ref.)</i>					
Udsatte 15-årige (BFU)	1,11	1,30	0,45	0,28 ***	0,49
Andre 15-årige (BFU)	0,40 **	1,71	0,67	0,73 *	1,56 *
Køn (pige)	1,53	2,19 ***	0,99	2,63 ***	2,09 ***
<i>Familietype</i>					
Kernefamilie (ref.)					
Moren samlevende med ny partner	1,06	0,84	0,97	0,97	0,80
Moren samlevende med ny partner	1,52	0,96	0,99	0,93	1,22
<i>Højest opnåede uddannelse i familien</i>					
Grundskole (ref.)					
Gymnasial uddannelse	0,00	2,91 **	1,88	2,47 ***	4,19 ***
Erhvervsfaglig uddannelse	0,62	1,55	1,35	1,85 ***	1,97 ***
Kort videregående uddannelse	0,46	2,75 ***	2,79 ***	3,88 ***	4,39 ***
Mellemlang videregående uddannelse	0,96	3,33 ***	1,55	3,02 ***	4,97 ***
Lang videregående uddannelse	5,08 ***	12,22 ***	3,58 ***	6,20 ***	20,23 ***
Husstandsindkomsten i 2009	1,07	1,65 ***	1,15	1,62 ***	2,36 ***
Klassetrin	0,84	1,85 ***	1,35 **	1,40 ***	1,67 ***
Ikke aldersopdelte klassetrin	2,86	0,08 ***	0,08 ***	0,21 ***	0,04 ***
Konstant	0,06	0,00 ***	0,01 *	0,00 ***	0,00 ***
Log-Likelihood	-4.954,71				
Antal observationer	3.564				
Pseudo R ²	0,083				

Anm.: *** = $p < 0,01$, ** = $p < 0,05$, * = $p < 0,1$.

Husstandsindkomsten i 2009 er omregnet til den naturlige logaritme af den ækvivalensskalerede husstandsindkomst i 2009.

1: KVU = kort videregående uddannelse, MVU = mellemlang videregående uddannelse, LVU = lang videregående uddannelse.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU) samt egne beregninger på Danmarks Statistiks registre.

Resultaterne i dette kapitel skal alle tolkes som en forventning om at opnå et givet uddannelsesniveau set i forhold til at opnå en erhvervsfaglig uddannelse. Det erhvervsfaglige uddannelsesniveau er valgt som sammenligningsbase, fordi det, overordnet for de tre grupper af unge, er det

uddannelsesniveau, som flest af de unge forventer at opnå som det højeste uddannelsesniveau.

Resultaterne af model (1) i tabel 5.5 viser, at de andre 15-årige (BFU) har lavere sandsynlighed for at forvente en grundskoleuddannelse som højest opnåede uddannelsesniveau (odds ratio er 0,40) end de anbragte 15-årige, når vi holder alt andet konstant, i forhold til at forvente en erhvervsfaglig uddannelse. Analysen viser, at der på dette punkt ikke er forskelle i uddannelsesforventningerne for de anbragte 15-årige (AFU) og de udsatte 15-årige (BFU).

Der er ingen signifikante forskelle i de tre gruppers uddannelsesforventninger i forhold til at opnå en gymnasial uddannelse som den højest opnåede uddannelse i forhold til at opnå en erhvervsfaglig uddannelse (model (2)). Dette ses ved, at der ikke er signifikante forskelle for disse tre grupper. Model (2) viser dog, at der er flere af de unge piger end drenge, der forventer at opnå en gymnasial uddannelse i forhold til at opnå en erhvervsfaglig uddannelse. Tilsvarende viser modellen, at de unge, der kommer fra det, der kan betegnes som boglige hjem, nemlig familier, hvor den højest opnåede uddannelse er en gymnasial, kort, mellem-lang eller lang videregående uddannelse, alle har en forøget sandsynlighed for at forvente at opnå en gymnasial uddannelse som den højest opnåede uddannelse i forhold til at opnå en erhvervsfaglig uddannelse. Model (2) viser også, at jo højere husstandsindkomsten er, jo større er sandsynligheden for, at den unge forventer at opnå en gymnasial uddannelse. I denne model ser vi også, at jo højere klasstrin de unge befinder sig på, jo mere sandsynligt finder de unge det, at de vil opnå en gymnasial uddannelse i forhold til en erhvervsfaglig uddannelse. Dette modsvarer af, at de unge har lavere sandsynlighed for at forvente at opnå en gymnasial uddannelse, hvis de går i en klasse, der ikke er alderstrinsopdelt. En årsag til dette kan være, at de unge, der går i klasser, der ikke er alderstrinsopdelte, går i specialklasser og derfor muligvis ikke er kommet lige så langt i uddannelsessystemet som deres jævnaldrende.

Hvis vi ser på forventningen i forhold til at opnå en kort videregående uddannelse (KVU i model (3)) i forhold til at opnå en erhvervsfaglig uddannelse, kan vi se, at der heller ikke her er nogen forskelle på de tre grupper. Modellen viser dog, at de unge, der har forældre med en kort videregående uddannelse, selv har en forøget sandsynlighed for at forvente at opnå en kort videregående uddannelse. Tilsvarende gør sig gældende for de unge, der kommer fra hjem, hvor den højest opnåede

uddannelse blandt forældrene er en lang videregående uddannelse. Model (3) viser også her, at de unge har større sandsynlighed for at forvente at opnå en kort videregående uddannelse, jo højere klassetrin de unge er på, og modsvarende er der lavere sandsynlighed for at forvente at opnå en kort videregående uddannelse, hvis de unge går i en ikke-aldersdelt klasse.

Ud fra model (4) kan vi se, at de anbragte 15-årige (AFU) har større sandsynlighed end de to andre grupper af unge for at forvente at opnå en mellemlang videregående uddannelse (MVU) i forhold til at forvente at opnå en erhvervsfaglig uddannelse. Dette fremgår ved, at disse to grupper har lavere sandsynlighed for at forvente en mellemlang videregående uddannelse i forhold til de anbragte 15-årige. Modellen viser også, at pigerne i højere grad end drengene forventer at opnå en mellemlang videregående uddannelse i forhold til at opnå en erhvervsfaglig uddannelse. Også her viser modellen, at unge fra hjem, hvor forældrene har en gymnasial, kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse, har større sandsynlighed for at forvente at opnå en mellemlang uddannelse. Modellen viser også, at unge, der kommer fra hjem, hvor forældrene har en erhvervsfaglig uddannelse som højest opnåede uddannelse, har større sandsynlighed for at forvente at opnå en mellemlang videregående uddannelse, end unge, der kommer fra hjem, hvor forældrene har grundskolen som højest opnåede uddannelsesniveau. Modellen viser endvidere, at jo højere husstandsindkomsten er, jo større er sandsynligheden for, at den unge forventer at opnå en mellemlang videregående uddannelse i forhold til at opnå en erhvervsfaglig uddannelse. Modellen giver endvidere de samme fund for klassetrin og ikke-aldersdelte klassetrin som ved forventningerne for at opnå en gymnasial eller kort videregående uddannelse.

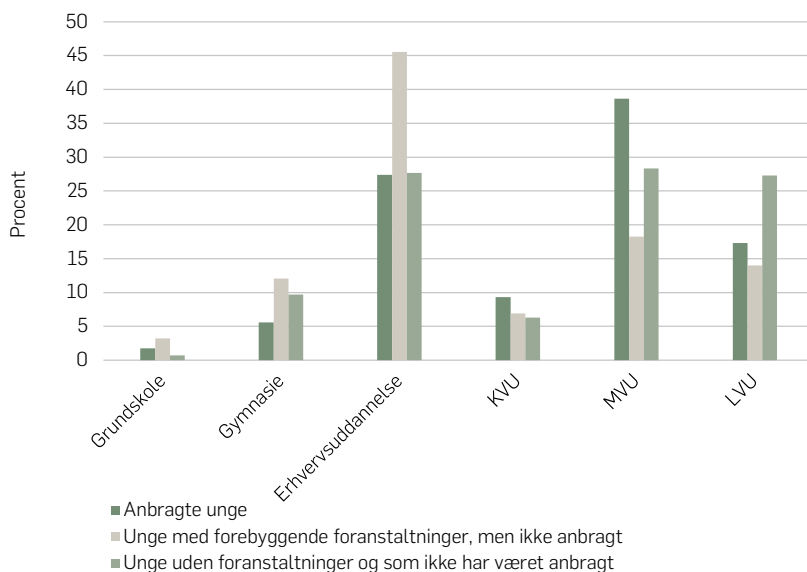
Andre 15-årige (BFU) har en let forøget sandsynlighed for at forvente et uddannelsesniveau med en lang videregående uddannelse (LVU i model (5)) i forhold til anbragte 15-årige. Der findes ikke umiddelbart nogen forskel imellem de udsatte 15-årige (BFU) og de anbragte 15-årige (AFU) med hensyn til denne uddannelsesforventning. Derudover findes de samme mønstre, som tidligere er gennemgået ved forventningerne til at opnå en mellemlang videregående uddannelse.

En anden måde at anskueliggøre de unges uddannelsesforventninger på er ved at betragte såkaldte gennemsnitspersoner for hver af de tre grupper af unge, hvor vi holder alle karakteristika konstante ved gruppens gennemsnit. Figur 5.1 viser, at når der tages højde for de unges forældres uddannelse, indkomst og familietype samt de unges klassetrin,

og om klassetrinnet er aldersopdelt, så kan vi se, at de anbragte 15-årige (AFU) med størst sandsynlighed selv vil forvente at opnå en mellemlang videregående uddannelse. Udsatte 15-årige (BFU) har størst sandsynlighed for at forvente at opnå en erhvervsfaglig uddannelse, mens andre 15-årige (BFU) ifølge modellen har størst sandsynlighed for at forvente at opnå en mellemlang videregående uddannelse eller en lang videregående uddannelse. Figuren viser, sammen med den estimerede model, at de unge, der har været anbragt på et eller flere tidspunkter, har lavere uddannelsesforventninger end de unge, der hverken har modtaget foranstaltninger eller været anbragt. Dette er ikke et overraskende fund, da de unge, der har været anbragt uden for hjemmet, alt andet lige, kan betegnes som værende en mere udsat gruppe og derfor forventes at have lavere forventninger end de, der ikke har været anbragt uden for hjemmet.

FIGUR 5.1

Forudsagte sandsynligheder for de unges uddannelsesforventninger. Særskilt for de tre grupper af unge. Procent.

Anm.: Forudsagte sandsynligheder, hvor de forklarende baggrundsfaktorer er holdt ved deres middelværdier.

KVVU = kort videregående uddannelse, MVU = mellemlang videregående uddannelse, LVU = lang videregående uddannelse.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU). Egne beregninger.

Disse resultater har vi hidtil kun kendt konturerne, men ikke omfanget af. De rejser det social- og uddannelsespolitiske spørgsmål, hvordan vi bedst styrker anbragte børn og unges skole- og uddannelsespræstationer og som et vigtigt led heri også støtter dem i at ville noget andet og noget mere end det, de typisk kommer fra.

SAMMENFATNING

Fundet af, at de anbragte 15-årige i langt højere grad end de to øvrige grupper forventer at opnå en mellemlang videregående uddannelse, kan tolkes som et udslag af den kontakt, de unge har haft med lige præcis denne uddannelses- og erhvervsmæssige gruppe. De mellemlange videregående uddannelser dækker over en lang række af de såkaldte velfærdsuddannelser som pædagoger, socialpædagoger, socialrådgivere, politibetjente og sygeplejersker, som de unge kan tænkes at have haft kontakt med i løbet af deres anbringelse. Kontakten kan derved tænkes at have inspireret de unge.

Det er dog vigtigt at holde sig for øje, at vi kun kan analysere på de besvarede spørgeskemaer. Hvis vi tager i betragtning, at de mest udsatte af gruppen af anbragte unge og af gruppen af unge, der modtager forebyggende foranstaltninger, ikke har besvaret spørgeskemaet, må vi regne med, at de beregnede uddannelsesforventninger, vist i figur 5.1, er højere, end hvis vi havde svar på uddannelsesforventninger fra alle.

Vi har i dette kapitel søgt at vise, at selv når vi ser på de unges egne vurderinger af, hvor godt de klarer sig fagligt, så har de anbragte unge forventninger om et lavere opnået uddannelsesniveau end deres jævnaldrende. Dette misforhold kan være en medvirkende, underliggende forklaring på, hvorfor de anbragte unge og de unge, der har modtaget forebyggende foranstaltninger, opnår et lavere uddannelsesniveau end deres jævnaldrende. Vi finder, at de unge, der har været anbragt, i højere grad end gruppen af unge, der har modtaget forebyggende foranstaltninger, forventer at opnå en videregående uddannelse. En svaghed ved denne undersøgelse, som også findes i andre lignende undersøgelser, er, at vi ikke ved, om de lavere forventninger er opstået som følge af anbringelsen uden for hjemmet, eller om der er andre bagvedliggende faktorer, der gør sig gældende. Her tænkes eksempelvis på, om uddannelsesforventningerne er dannet i den tidlige barndom, om de er dannet i forbindelse

med anbringelserne, eller om de først bliver dannet, når det første trin i uddannelsessystemet er bestået, og de unge har bestået folkeskolens afgangseksamen.

Når vi sammenholder resultaterne fra den statistiske model med det faktisk opnåede uddannelsesniveau for udsatte unge, så peger tidligere forskning på, at anbragte unge ofte når et markant lavere uddannelsesniveau end deres jævnaldrende. Hermed opstår et muligt paradoks imellem forventningerne og realiseringerne, hvor de unge har en forventning om at nå et vist uddannelsesniveau, men reelt opnår et niveau, der ligger under det forventede. Dermed vil en del af de anbragte unge sandsynligvis opleve uindfrieede forventninger. Konsekvensen af dette, og om forventningerne forbliver uindfrieede, ved vi dog først med sikkerhed, når de unge har foretaget og gennemført deres endelige uddannelsesvalg.

ANBRAGTE UNGES SVAGHEDER OG STYRKER (SDQ)

DINES ANDERSEN

I dette kapitel analyserer vi de unges svagheder og styrker, målt på deres emotionelle og adfærdsmæssige problemer, hyperaktivitet, relationer til kammerater og prosociale adfærd. Til grund for målingen ligger et standardiseret screeningsredskab, Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ).

De data, som er anvendt i kapitlet, er først og fremmest oplysninger fra anbringelsesstederne (døgninstitutioner, opholdssteder og plejefamilier), men også forældrene til de unge, som efter hjemgivelse igen bor hjemme i familien, har bidraget med oplysninger. Endvidere foretages sammenligninger bagud i tid på grundlag af data fra de tidligere interviewrunder i 2003 og 2007. Der anvendes også interviewsvar fra de unge selv, idet de har scoret sig selv på SDQ. Endelig indgår data fra SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU) med henblik på at kunne sammenligne de anbragte børn med både deres jævnaldrende i årgangen som helhed (gruppen, der betegnes ”andre 15-årige (BFU)”) og med den særligt konstruerede sammenligningsgruppe af udsatte børn, der modtager forebyggende foranstaltninger, men ikke er eller har været anbragt uden for hjemmet (gruppen, der betegnes ”udsatte 15-årige (BFU)”).

SDQ er et relativt nyt spørgeskemabaseret mål for personlige styrker og svagheder, som anvendes i mange lande, hvilket gør det særdeles velegnet til sammenligninger på tværs af lande og kulturer. SDQ-

skalaen er udviklet i USA af Goodman (1999)²³ og oversat til dansk (Obel m.fl., 2003). Den er en videreudvikling af tidligere anvendte standardiserede screeningsinstrumenter, ikke mindst Rutters skalaer, som blev anvendt i Isle of Wight-undersøgelserne (Rutter, 1967; Rutter, Tizard & Whitmore, 1981) og Achenbachs (1991)²⁴ Child Behavior Checklist (CBCL).

Med SDQ måles forskellige aspekter af barnets eller den unges personlige styrker og svagheder. Det drejer sig om:

- Emotionelle problemer
- Adfærdsproblemer
- Hyperaktivitet
- Kammeratskabsrelationer
- Prosocial adfærd
- Et samlet mål for de sociale og psykiske problemer.

Den samlede SDQ-skala bygger på de fire førstnævnte delskalaer, men inddrager ikke målet for prosocial adfærd.

SDQ kan anvendes både til selvrapportering (børn mellem 11 og 16 år), til forældres bedømmelser af børnene (3-16 år) samt til læreres vurderinger af børnene (4-16 år). I vores undersøgelse er skalaen i 2003 brugt i forældreinterview og i spørgeskemaer til anbringelsesstederne. I 2007 blev den igen brugt i spørgeskemaer til anbringelsesstederne og i interview med barnet selv. Ved den seneste dataindsamling i 2011 blev skalaen brugt i forældreinterview (til hjemgivne unge), i spørgeskemaer til anbringelsessteder (med aktuelt anbragte unge) og i interview med den unge selv.

Skalaen er enkel at benytte. Den består af 25 udsagn, som kan besvares med enten ”passer ikke”, ”passer delvist” eller ”passer godt”. Hver kategori af problemtyper og prosocial adfærd er dækket af fem udsagn.

Emotionelle problemer er dækket af følgende udsagn:

- Klager ofte over hovedpine, ondt i maven eller kvalme
- Bekymrer sig om mange ting, virker ofte bekymret
- Er ofte ked af det, trist eller har let til gråd

---

23. Se også Goodman (1997) om en sammenligning af SDQ og Rutters skalaer og Goodman & Scott (1999) om en sammenligning af SDQ og CBCL (Child Behavior Checklist).

24. Se også Bilenberg (1999).

- Er utryg og klæbende i nye situationer, bliver nemt usikker på sig selv
- Er bange for mange ting, er nem at skræmme.

Adfærdsvanskeligheder er dækket af følgende udsagn:

- Har ofte raserianfald eller bliver let hidsig
- Gør for det meste, hvad der bliver sagt
- Kommer ofte i slagsmål og mobber andre børn
- Lyver eller snyder ofte
- Stjæler fra hjemmet, i skolen eller andre steder.

Hyperaktivitet er dækket af følgende udsagn:

- Er rastløs, ”overaktiv”, har svært ved at holde sig i ro i længere tid
- Sidder konstant uroligt på stolen, har svært ved at holde arme og ben i ro
- Er nem at distrahere, mister let koncentrationen
- Tænker sig om, før han/hun handler
- Gør tingene færdige, er god til at koncentrere sig.

Kammeratskabsproblemer dækkes af følgende udsagn:

- Er lidt af en enspænder, leger mest alene
- Har mindst én god ven
- Er generelt vellidt af andre børn
- Bliver mobbet eller drillet af andre børn
- Kommer bedre ud af det med voksne end med andre børn.

Prosocial adfærd er dækket af følgende udsagn:

- Er hensynsfuld og betænksom over for andre
- Er god til at dele med andre børn (slik, legetøj, blyanter)
- Prøver at hjælpe, hvis nogen slår sig, er kede af det eller skidt tilpas
- Er god mod mindre børn
- Tilbyder ofte af sig selv at hjælpe andre (forældre, lærere, andre børn).

Inden for hvert område opnår den unge et pointtal, der statistisk indikerer henholdsvis normal adfærd, psykopatologi eller et grænseområde (”borderline”) derimellem.²⁵ Desuden opnår den unge et totalt pointtal i

---

25. I denne rapport anvendes begrebet ”borderline” ikke i nogen klinisk forstand. Når begrebet anvendes, refererer det til en statistisk kategori, der befinder sig imellem det normale og ikke-normale område.

problemkategorierne, der angiver den samlede belastning af problemer, der differentierer de unge statistisk i en gruppe med totalt set normal adfærd, en gruppe med høj risiko for en psykopatologisk udvikling og en midtergruppe, der har nogle, men mindre alvorlige problemer.

Endelig omfatter SDQ-skalaen nogle spørgsmål, der skal opfange problemernes indflydelse på den unges daglige liv i hjemmet, skolen og fritiden. Også her udregnes et samlet mål for, i hvor høj grad den unge er påvirket/belastet af sine problemer i sine dagligdags sociale roller.

SDQ kan ikke anvendes til diagnosticering i klinisk virksomhed, når instrumentet bruges alene. Som screeningsredskab i klinisk virksomhed rummer SDQ det klassiske problem, at andelen af falsk positive (personer, man bedømmer som uden for normalområdet, men som ikke er det) eller falsk negative (personer, man bedømmer som normale, men som i realiteten har væsentlige problemer) kan blive høj. SDQ's forfattere er fuldt opmærksomme på problemet og anbefaler, at man i klinisk sammenhæng benytter mange informanter og anvender screeningen som et blandt flere instrumenter til identifikation af børn/unge med problemer. Til forskningsbrug, hvor formålet er at opfange det statistiske omfang af psykisk og social normalitet eller mangel på samme, er skalaen imidlertid et velgennemprøvet instrument til at indfange børnenes/de unges problemer.

For at sikre den fulde sammenlignelighed af resultater fra forskellige lande må de indsamlede data overalt behandles efter samme retningslinjer. Disse er givet på SDQ's officielle hjemmeside.²⁶ Denne rapports analyser er med hensyn til SDQ baseret på, at den enkelte unge indplaceres på delskalaer, samt på det samlede SDQ-mål i henhold til de officielle anvisninger på SDQ's hjemmeside.²⁷

---

26. For en nærmere beskrivelse af delmålene i SDQ henvises til den første rapport fra SFP's undersøgelse af anbragte børn fra 1995-generationen (Egelund, Hestbæk & Andersen, 2004) samt til SDQ-hjemmesiden www.sdqinfo.com.

27. Derved adskiller indplaceringen sig en smule fra den tilsvarende i 2003. Forskellen består i, at flere personer i 2003 blev sorteret fra ved opgørelsen af en delskala, end det sker nu. Kravet dengang var nemlig, at en case skulle sorteres fra, hvis blot 1 af de 5 spørgsmål i en skala var uoplyst. Ifølge SDQ-hjemmesidens anvisninger kan en case nu medtages, når blot 3 af de 5 spørgsmål er besvaret. De manglende svar erstattes af et gennemsnit af de afgivne svar i de spørgsmål, som indgår i skalaen. Et studie af fordelingerne på de enkelte SDQ-skalaer, når henholdsvis den strenge anvisning, som blev fulgt i 2003, og den mere lempelige anvisning på SDQ's hjemmeside følges, viser, at der næsten ingen forskel er. Den mest markante effekt er derfor, at man med SDQ-anvisningen følger de retningslinjer, der gør resultaterne internationalt sammenlignelige, samt at analyserne baseres på et større antal personer, hvilket forøger resultaternes statistiske sikkerhed.

Data i denne undersøgelse bygger på svar fra den unge selv og fra en voksen respondent, typisk den unges plejeforælder eller personale på døgninstitutionen eller opholdsstedet, hvor den unge bor. SDQ-hjemmesiden giver kun anvisning på, hvordan spørgsmålene skal scores, når svarene er afgivet af hhv. barnets/den unges forælder eller lærer. Det er derfor nødvendigt gennem fortolkning af respondentens situation at beslutte, hvordan svarene skal håndteres. Dilemmaet kan føres tilbage til det forhold, at en persons adfærd og væremåde kan variere med det miljø, vedkommende aktuelt befinder sig i, og med de øjne, der ser på personen. I familien er forældrene sammen med barnet i mange forskellige situationer spredt ud over døgnets 24 timer, og de er som forældre følelsesmæssigt engagerede i barnet. En lærer er derimod normalt kun sammen med barnet i en bestemt (skole)situation, som adskiller sig fra hjemme- eller fritidsmiljøet. Desuden ser læreren eller en pædagog barnet med den professionelles blik. At der også udvikles følelser mellem lærer/pædagog og barnet er klart, men disse er i konkurrence med og typisk underordnet den professionalisme, som er fagets kendetegn. Disse forskelle er årsagen til, at man har udformet forskellige retningslinjer for scoring af SDQ-svarene, alt efter om de er afgivet af en forælder eller en lærer. For to delskalaer (kammeratskabs- og emotionelle problemer) samt den samlede SDQ-skala kræves en højere pointsum for at blive placeret uden for normalområdet, hvis det er lærersvar, der ligger til grund, end hvis det er forældresvar.

I en plejefamilie vil det anbragte barn ofte have boet der gennem længere tid. De andre børn vil sjældent være anbragt, men familiens egne biologiske. De sociale relationer vil snarere være som til søskende og forældre og dermed af følelsesmæssig karakter. Desuden opleves barnet i mange forskellige situationer. Det taler for at lade retningslinjerne for scoring af forældresvar gælde, når barnet eller den unge er anbragt i en plejefamilie. Er anbringelsesstedet derimod en døgninstitution eller et opholdssted, vil der typisk være en gruppe af anbragte børn/unge, hvoraf nogle kan have været der i længere tid, men en del vil kun opholde sig der i en kortere periode, som ikke giver grobund for udvikling af en stærk følelsesmæssig tilknytning, hvilket heller ikke er meningen. Det overvejende professionelle blik på barnet/den unge bygger imidlertid på hele døgnadfærden, dvs. mange forskellige situationer. Herved ligner den voksnes grundlag for beskrivelse af barnet plejeforældrenes grundlag. Dog uden den primære følelsesmæssige tilknytning. Det er således et

spørgsmål, hvad der skal lægges størst vægt på, *øjnene, der ser* (de professionelle), dvs. lærerforskriften, eller *miljøet* (med de forskellige oplevelsesmåder), dvs. forældreforskriften.

I de tidligere interviewrunder var langt de fleste børn anbragt i en plejefamilie. 70 pct. i 2007 og endnu flere i 2003. Det var derfor mest hensigtsmæssigt at indplacere alle børnene efter retningslinjerne for forældresvar. I 2011 bor flertallet af de anbragte unge (56 pct.) imidlertid på en institution. Derfor er det ikke længere så indlysende rigtigt at lade indplaceringen følge retningslinjerne for forældresvar. I stedet har vi valgt at tage et konkret udgangspunkt i den unges bosted (plejefamilie eller institution) og følge retningslinjerne for indplacering efter forældresvar, når den unge bor i en plejefamilie, og retningslinjerne for lærersvar, når den unge er anbragt på institution (hvorved der altså lægges større vægt på, at den unge iagttages af en professionel, og mindre på, at oplevelsen bygger på all-round-iagttagelser). De unge, som bor hjemme hos forældrene, følger naturligvis retningslinjerne for forældresvar.

SDQ BLANDT ANBRAGTE 15-ÅRIGE

Tabel 6.1 viser resultaterne for den samlede SDQ score samt de fem delskalaer for de tre grupper af unge. 93 pct. af de andre 15-årige (BFU) kan klassificeres som tilhørende normalområdet på den samlede SDQ-skala. Blot 3 pct. faldt udenfor (se tabel 6.1). Når det samtidig ses, at kun 46 pct. af de anbragte 15-årige (AFU) kan placeres i normalområdet, mens 37 pct. falder udenfor, vidner det om en markant ophobning hos anbragte unge af de problemer, som afspejles i SDQ-skalaen. På ingen af delskalaerne udgør andelen af de anbragte unge, som placeres uden for normalområdet, mindre end 25 pct. Statistisk set forekommer problemerne således over en bred kam og er ikke lokaliseret til et enkelt område.

De udsatte 15-årige (BFU) placerer sig i en mellemposition. Det var også tilfældet ved de tidligere interviewrunder i 7- og 11-års-alderen (Egelund, Hestbæk & Andersen, 2004; Egelund m.fl., 2008). Således placeres 21 pct. af de udsatte 15-årige (BFU) uden for normalområdet på den samlede SDQ-skala, mens andelen er 37 pct. for de anbragte 15-årige (AFU) og blot 3 pct. for andre 15-årige (BFU).

TABEL 6.1

De 15-årige fordelt efter deres placering på SDQ-skalaen og de fem delskalaer. Særskilt for de tre grupper af unge. Og de anbragtes fordeling efter eget udsagn. Procent.

	Andre 15-årige (BFU)	Udsatte 15-årige (BFU)	Anbragte 15-årige (AFU)	Anbragte 15-åriges eget udsagn
<i>Samlet SDQ</i>				
Normalområdet	93	62	46	23
Mellemgruppen	4	17	17	49
Uden for normalområdet	3	21	37	28
<i>Emotionelle problemer</i>				
Normalområdet	88	60	60	66
Mellemgruppen	6	16	12	16
Uden for normalområdet	6	24	28	18
<i>Adfærdsproblemer</i>				
Normalområdet	91	73	60	82
Mellemgruppen	5	16	15	12
Uden for normalområdet	4	11	25	6
<i>Hyperaktivitet</i>				
Normalområdet	93	70	57	20
Mellemgruppen	3	14	15	4
Uden for normalområdet	4	17	28	76
<i>Kammeratskabsproblemer</i>				
Normalområdet	84	52	56	50
Mellemgruppen	7	11	13	42
Uden for normalområdet	9	36	31	8
<i>Prosocial adfærd</i>				
Normalområdet	94	85	68	39
Mellemgruppen	4	7	11	22
Uden for normalområdet	2	7	21	39
<i>Procentgrundlag</i>	4.276	96	725-742	809-814

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU).

Blandt andre 15-årige gælder, at det navnlig er i forhold til de jævnaldrende kammerater, at nogle unge har problemer med at finde en adfærd, der placerer dem inden for rammerne for det normale. 9 pct. falder uden for normalområdet. Blandt de udsatte 15-årige er det ligeledes kammeratskabsproblemerne, der skiller sig ud ved, at hele 36 pct. har så store problemer på dette felt, at de falder uden for normalområdet. Det er faktisk, som det ses i tabel 6.1, en højere andel end blandt de anbragte. Her skal det imidlertid bemærkes, at den gruppe af udsatte unge i BFU, vi sammenligner med, er meget mindre end de andre grupper. Derfor er resultaterne for de udsatte mere usikre, end de er for de to andre grupper.

De nævnte resultater refererer til udsagn fra en professionel (på den unges institution) eller fra den unges (pleje)forældre. Svarene kan sammenholdes med den unges egne svar, hvilket afslører markante forskelle i vurderingen af den unges styrker og svagheder. Således opfatter halvdelen af de unge sig som placeret i midtergruppen på den samlede SDQ-skala. Når en voksen bliver spurgt, drejer det sig kun om hver sjette ung. Lige så bemærkelsesværdigt er det, at de unges egen vurdering fører til, at der er halvt så mange (23 pct.), som ifølge de voksnes svar (46 pct.) placeres inden for normalområdet. De unge oplever med andre ord oftere end de voksne omkring dem at have vanskeligheder i en sådan grad, at de ikke hører til i normalområdet. Men samtidig er det en mindre andel (28 pct.) end andelen blandt de voksne (38 pct.), som opfatter de unges vanskeligheder som så store, at det klart placerer dem uden for normalområdet.

På de enkelte delskalaer ses nogle meget bemærkelsesværdige forskelle, når den voksnes vurdering af den unges styrker og vanskeligheder sammenholdes med den unges egne svar. Således svarer de unge selv på en sådan måde, at kun 8 pct. placeres uden for normalområdet på skalaen for kammeratskabsproblemer (mod 30 pct. efter den voksnes vurdering) og 6 pct. på skalaen for adfærdsproblemer (mod 24 pct. ifølge den voksnes vurdering). På den anden side er 76 pct. af de unge efter deres egen vurdering så stærkt påvirket af problemer med hyperaktivitet, at de havner uden for normalområdet, mens det kun er tilfældet for 27 pct., når den voksnes svar lægges til grund. Nogen præcis forklaring på disse forskelle kan ikke gives. En hypotese kan være, at rastløshed og manglende evne til at koncentrere sig kan tænkes at være en mere "acceptabel" begrundelse for deres anbringelse, end at de unge har det svært i forhold til andre unge og med deres opførsel i det hele taget. Heroverfor står et voksent, mere fremadskuende blik på den unges muligheder for i fremtiden at klare sig ude i samfundet. Er der over tid og på et givet område iagttaget en faldende intensitet af problemer, projiceres udviklingen måske frem mod et "problemfrit" slutpunkt, mens et problemområde med uforandret eller måske stigende intensitet vurderes også at udgøre et problem i fremtiden.

UDVIKLINGEN I SDQ BLANDT DE ANBRAGTE

Indtil videre er der gennemført tre interviewrunder, i 2003, 2007 og 2011. Anbringelsesstedet har hver gang skullet besvare de spørgsmål, som SDQ-skalaen baseres på. Desuden har forældrene svaret i 2003 samt i 2011 i de tilfælde, hvor den unge var hjemgivet. Dertil kommer besvarelser fra den unge selv i 2007 og 2011.

Man fandt i 2003 en markant forskel i besvarelserne fra hhv. anbringelsesstedet og forældrene.²⁸ Generelt opfattedes børnene som mere problembelastede, når anbringelsesstederne udtalte sig, end når forældrene gjorde det. Nogen præcis forklaring herpå kunne ikke gives, men rapporten pegede på, at bortfaldet blandt forældrene var skævt (dårligt stillede forældre til børn, der klarer sig dårligt, har i forhold til de dårligt stillede forældre, hvis børn har klaret sig godt, ikke så hyppigt ønsket at deltage i et interview). Desuden pegede rapporten på, at anbringelsesstederne ser flere facetter af barnets daglige adfærd, end forældrene gør, fordi forældrene under anbringelsen kun har besøgskontakt, og fordi anbringelsesstedernes voksne ser børnene med mere ”professionelle øjne” end forældrene, som er følelsesmæssigt forbundet med barnet.

Fordelingen i 2011 er for de 15-årige baseret på SDQ for såvel de aktuelt anbragte unge som for de unge, der er hjemgivet. Det er den voksne forælder, plejeforælder eller personale på institutionen, som har besvaret SDQ-spørgsmålene. I 2011 falder en mindre andel uden for normalområdet på den samlede SDQ-skala end ved de tidligere målinger (tabel 6.2). Det skyldes, at der hen over årene på de særskilte skalaer for hyperaktivitet og adfærdsproblemer ses en udvikling, hvor en stadig mindre andel falder uden for normalområdet. Med hensyn til skalaen for kammeratskabsproblemer er det fortsat hver tredje af de anbragte, der falder uden for normalområdet. Endvidere tyder det på, at lidt flere end tidligere ifølge skalaen for emotionelle problemer har vanskeligheder på dette område.

Den beskrevne udvikling hen over årene genfindes stort set inden for den meget større gruppe af andre børn. Dog på et langt lavere niveau, idet blot 5 pct. falder uden for normalområdet på den samlede SDQ-skala i 2003 og 2007, mens andelen i 2011 er faldet til 3 pct.

---

28. Se kapitel 10 i Egelund, Hestbæk & Andersen (2004).

TABEL 6.2

Udviklingen i andel af børnene/de unge, som falder uden for normalområdet på den samlede SDQ-skala og dens delskalaer. Særskilt for de tre grupper af unge. Procent.

	2003 (7-årige)			2007 (11-årige)			2011 (15-årige)		
	Anbragte	Udsatte	Andre	Anbragte	Udsatte	Andre	Anbragte	Udsatte	Andre
Samlet SDQ	53	36	5	50	31	5	37	21	3
Emotionelle problemer	23	33	11	19	30	12	28	24	6
Adfærdsproblemer	45	27	9	39	18	4	25	11	4
Hyperaktivitet	53	38	9	44	35	7	28	17	4
Kammeratskabsproblemer	31	34	5	34	35	7	31	36	9
Prosocial adfærd	37	10	2	31	4	1	21	7	2
Procentgrundlag	391-396	124	4.969-4.971	451	113-115	4.768-4.771	725-742	96	4.276

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU).

De udsatte unge placeres alle årene imellem de andre og de anbragte, når vi ser på den samlede SDQ-skala. Fra 3- til 15-års-alderen falder andelen uden for normalområdet fra 36 til 21 pct. På de enkelte delskalaer er udviklingen nogenlunde parallel hermed, dog ikke når det gælder kammeratskabsproblemer, hvor det fortsat er en tredjedel af de unge, som falder uden for normalområdet.

Når vi ser på, hvordan de anbragte børn/unge fordeler sig på forskellige måletidspunkter, skal det huskes, at de talmæssige bevægelser kan være en følge af meget forskellige forhold. Der kan dels være tale om en ændret sammensætning af gruppen, som fordeles, dels kan der være sket ændringer for de enkelte individer i gruppen, således at den samlede fordeling har ændret sig. Endelig skal det med, at de ændringer, som umiddelbart lader sig aflæse i tabellen, er nettoændringer, der i et vist omfang må antages at dække over to modsatrettede tendenser (fra minus til plus – og fra plus til minus), som, hvis de er lige store, vil ophæve hinanden og give det udseende af, at der ingen udvikling er sket.

Ved en sammenligning af de anbragte 15-årige med de, der allerede var blevet anbragt i en yngre alder, må det tages i betragtning, at årsagerne til en anbringelse har forskellig indbyrdes vægt, afhængig af barnets alder ved den første anbringelse. Blandt de yngste har vanskeligheder knyttet til forældrenes manglende evne til at varetage deres rolle som forældre større betydning, end når anbringelsen først sker i teenagealderen, hvor den unges egne problemer til gengæld fylder mere. Spørgsmålet er derfor, om de ændringer, der kan aflæses af tabel 6.2, blot afspejler den ændrede sammensætning af de anbragte unge, eller om der er tale om en reel udvikling for de unge. Svaret på dette spørgsmål fremgår af tabel 6.3, hvor de unge, som har medvirket i to eller alle tre interviewrunder, indgår med deres indplacering på skalaen for den samlede SDQ.

Fra 2003 til 2007 bliver andelen af børn i gruppen uden for normalområdet mindre. Men statistisk set er ændringen ikke signifikant. Det er den til gengæld, når det drejer sig om fordelingerne i 2007 og 2011. Blandt de unge, som var med i begge år, placeres markant flere i 15-års-alderen end i 11-års alderen inden for normalområdet på den samlede SDQ-skala. Og det modsvares af, at færre falder uden for. Ser vi endelig på de 121 unge, som allerede i 7-års-alderen var anbragt uden for hjemmet, kan vi ligeledes konstatere en statistisk signifikant udvikling i fordelingen.

TABEL 6.3

De anbragte 15-årige, der har været med i flere interviewrunder, fordelt efter anbringelsesstedets vurdering af deres placering på den samlede SDQ-skala. Procent.

	Deltog i 2003 og 2007		Deltog i 2007 og 2011		Deltog i alle årene		
	2003	2007	2007	2011	2003	2007	2011
Inden for normalområdet	30	35	33	48	31	35	52
Mellemgruppen	18	18	17	19	15	17	17
Uden for normalområdet	52	47	50	33	54	48	31
I alt	100	100	100	100	100	100	100
Procentgrundlag	235	235	199	199	121	121	121
Chi ² -signifikanstest		.4896		.0022			.0038

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

Vi kan derfor konkludere, at de anbragte unges forbedrede placering på den samlede SDQ-skala ikke blot skyldes en ændret sammensætning af gruppen af anbragte. Der er også tale om en reel forbedring af de unges situation på dette felt.

Børn/unge, som bliver anbragt i en plejefamilie, er generelt mindre belastede end dem, der bliver henvist til en døgninstitution. Derfor kan det også forventes, at en større andel af de unge, som er anbragt i plejefamilie, end af de unge, der bor på en døgninstitution/opholdssted, placerer sig inden for normalområdet. Det fremgår af tabel 6.4, at denne antagelse holder stik. Ifølge personalebesvarelsene falder halvdelen af de unge uden for normalområdet på den samlede SDQ-skala, når der fokuseres på de institutionsanbragte, mens det kun er tilfældet for halvt så mange af de unge, der er anbragt i plejefamilie. Ud af de hjemmeboende, som det er fundet forsvarligt at hjemgive til familien, er det stort set den samme andel (28 pct.), der placerer sig uden for normalområdet, som ud af de anbragte unge i familiepleje.

Ser vi på fordelingen af de unges egne besvarelser, er det interessant, at andelen uden for normalområdet på den samlede SDQ-skala er på niveau med fordelingen af de voksnes svar, når det drejer sig om unge i plejefamilier og hjemgivne unge. Derimod vurderer klart færre (34 pct.) af de institutionsanbragte unge, at de falder uden for normalområdet. De voksnes svar peger på, at det er hver anden af disse unge, der falder uden for normalområdet. De foreliggende data giver ikke mulighed for at forklare dette forhold.

TABEL 6.4

De anbragte 15-årige, der falder uden for normalområdet på SDQ-skalaen. Særskilt for samlede SDQ-skala og delskalaerne. 2011. Procent.

	Personale-/forældrebesvarelse Bosted			Den unges egen besvarelse Bosted		
	Plejefamilie	Institution	Hjemme	Plejefamilie	Institution	Hjemme
Samlet SDQ	25	50	28	22	34	27
Emotionelle problemer	24	25	39	16	20	19
Adfærdsproblemer	18	32	21	5	7	5
Hyperaktivitet	20	36	24	80	72	77
Kammeratskabsproblemer	33	32	25	7	9	9
Prosocial adfærd	16	34	5	42	34	44
Procentgrundlag	244-248	309-317	165	285-286	375-377	149-151

Kilde: SFT's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

En hypotese kunne være, at det er en følge af den voksnes mere omfattende viden om, hvad der er normalt ”ude i samfundet”. De unge, som i høj grad er omgivet af andre unge, der som de selv befinder sig på afstand af et normalt børne- eller ungeliv, har en anden referenceramme for vurdering af sig selv, end andre unge, som ikke er anbragt uden for hjemmet, har.

Når det gælder den unges evne til at udvise en prosocial adfærd (som ikke indgår i den samlede skala for SDQ), vurderer institutionspersonalet det som et temmelig udbredt problem blandt deres unge (hver tredje falder uden for normalområdet), mens forældre til hjemgivne unge kun sjældent (5 pct.) ser det som et så stort problem, at den unge falder uden for normalområdet. Når den unge selv får ordet, er det lidt overraskende de institutionsanbragte, der mindst hyppigt (34 pct.) opfatter sig selv som vanskeligt stillede med hensyn til at udvise prosocial adfærd. Blandt de hjemgivne og plejefamilieanbragte er det lidt mere end 40 pct., som falder uden for normalområdet. Også her skal en forklaring af forskellen måske søges i den forskellige referenceramme. Unge på institution omgås i vid udstrækning de andre unge på institutionen, der har samme vanskeligheder med at begå sig socialt som den unge selv, hvilket fører til et selv billede, der ikke er så forskelligt fra de selv billeder, omgangskredsen har. I dette miljø er det med andre ord normalt at have sparsomme sociale kompetencer. For de hjemgivne unge eller dem i plejefamilie består omgangskredsen i højere grad af andre unge i familien eller skolen, hvilket sætter et skarpere lys på deres egne mangler med

hensyn til at udvise prosocial adfærd og dermed lettere får dem til at opleve sig som værende uden for normalområdet.

OPLEVELSEN AF BELASTNINGERNE

I forlængelse af SDQ-spørgsmålene er den unges plejeforældre eller personale på døgninstitutionen blevet bedt om at give en samlet vurdering af den unges vanskeligheder i forhold til det følelsesmæssige område, koncentration, adfærd og samspil med andre mennesker. Forældrene til de hjemgivne unge er derimod ikke blevet spurgt om dette. Det er de unge selv for øvrigt heller ikke blevet.

På anbringelsesstederne mente godt 85 pct. af pædagogerne eller plejeforældrene, at den unge i større eller mindre grad havde vanskeligheder på mindst et af de nævnte områder. De sidste 13 pct. mente man ikke havde vanskeligheder, se tabel 6.5.

TABEL 6.5

De anbragte 15-årige fordelt efter graden af vanskeligheder på fire området. Særskilt for bosted og køn. Og særskilt for de tre grupper af unge. Procent.

Grad af vanskeligheder	Bosted i 2011		Køn		Anbragte 15-årige (AFU)	Udsatte 15-årige (BFU)	Andre 15-årige (BFU)
	Plejefamilie	Institution	Drenge	Piger			
Ingen	26	3	13	15	13	28	77
Mindre	31	19	25	27	24	36	19
Tydelige	31	45	44	32	39	32	4
Alvorlige	10	32	17	24	22	4	1
Uoplyst	2	1	1	2	2	0	0
Procentgrundlag	249	316	295	249	565	95	4.178

Anm.: En voksen pædagog eller plejeforælder der, hvor den unge er anbragt, er blevet spurgt, om den unge samlet set har vanskeligheder på et eller flere af følgende områder: det følelsesmæssige, koncentration, adfærd og samspil med andre mennesker.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

Bedømmelsen er imidlertid ret forskellig alt efter typen af anbringelsessted. Mens stort set alle de unge, der er anbragt på en institution, blev vurderet til at have vanskeligheder på et eller flere af disse områder, er det ”kun” 3 ud af 4 unge i en plejefamilie, der har vanskeligheder. Forskellen gør sig også gældende i den tunge ende med ”alvorlige” vanskeligheder, hvor en tredjedel af de institutionsanbragte unge befinder sig (32 pct.) mod hver tiende af de unge i plejefamilie. For begge køn gælder, at mellem 55 og 60

pct. blev vurderet til at have enten ”tydelige” eller ”alvorlige” vanskeligheder. Sværest ser det ud for pigerne, hvor andelen med ”alvorlige” vanskeligheder er 24 pct. mod 17 pct. blandt drengene.

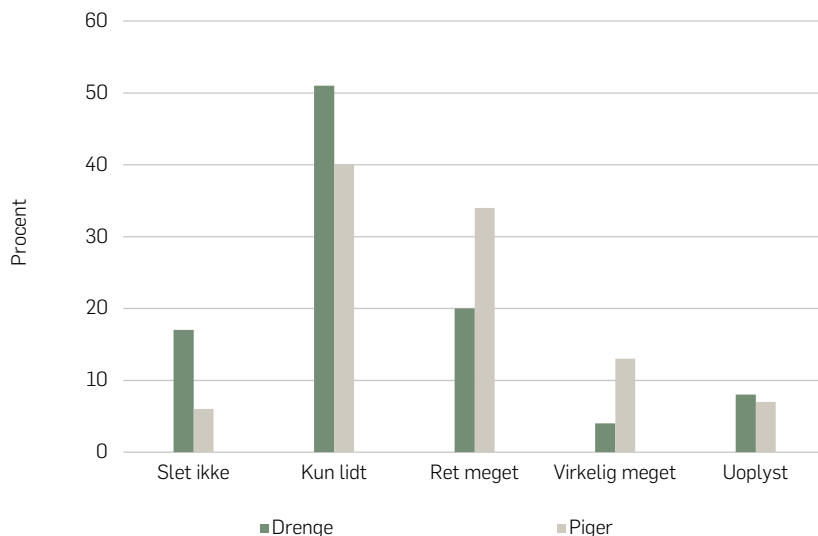
85 pct. af pædagoger eller plejeforældre angav, at de mente, at den anbragte unge havde vanskeligheder i et eller andet omfang. Når der herefter blev spurgt, *hvor længe disse vanskeligheder havde stået på*, var svaret typisk (88 pct.), at det havde varet mere end 1 år, hvilket var den længste varighed, der kunne angives. Det vil næppe være for meget at udlægge disse svar sådan, at de anbragte unges vanskeligheder, som de måles på SDQ-skalaen, bliver anset for varige, om end dette ikke nødvendigvis skal forstås som, at der ikke er nogen mulighed for at komme dem til livs eller med tiden gøre dem mere tålelige. Andelen med langvarige vanskeligheder var lige høj blandt unge på institution og unge i plejefamilie. Den unges køn spillede heller ingen rolle for bedømmelsen af vanskelighedernes varighed.

Der blev også spurgt, om den unge er ulykkelig over eller ked af disse vanskeligheder. Det mente den unges pædagog/plejeforælder i 12 pct. af tilfældene ikke, at den unge var, mens 35 pct. mente, at den unge var ”ret meget” eller ”virkelig meget” ked af eller ulykkelig over sine vanskeligheder. Det var især de institutionsanbragte unge (40 pct.), der led under deres vanskeligheder. For de unge, som var anbragt i en plejefamilie, var den tilsvarende andel 24 pct. Når de unge blev opdelt efter køn, viste en endnu mere markant forskel sig, jf. figur 6.1. 17 pct. af drengene så ”slet ikke” ud til at være påvirkede af deres vanskeligheder, mens det tilsvarende kun gjaldt for 6 pct. af pigerne. Næsten hver anden pige var til gengæld ”ret meget” eller ”virkelig meget” ulykkelig over/ked af sine vanskeligheder. Det gjaldt kun for hver fjerde dreng.

Når de unge på grund af deres forskellige vanskeligheder er kede af det eller ligefrem ulykkelige, vil det med stor sandsynlighed have en negativ betydning i deres dagligdag. Det må fx ventes at gøre sig gældende i forhold til deres dagligdag på det sted, hvor de er anbragt, og i forhold til deres venner og fritidsaktiviteter samt i forhold til deres indlæring i skolen. Da de unge, som er anbragt på en institution, gennemgående er stærkere belastet med vanskeligheder end de unge i en plejefamilie, må det endvidere forventes, at følgerne af deres vanskeligheder er mere markante på institutionerne end i plejefamilierne. Sådan forholder det sig også.

FIGUR 6.1

De anbragte 15-årige fordelt efter, hvor ked af eller ulykkelig over deres vanskeligheder de er. Særskilt for køn. Procent.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU).

I forbindelse med fritidsaktiviteterne, som bygger på frivillighed og således er det mest lystbetonede element i de unges dagligdag, er de negative følger mindst. Her behøver de unge ikke i så høj grad at blive mindet om deres vanskeligheder. 15 pct. af dem er på arenaen for fritidsaktiviteter ”slet ikke” påvirket af deres vanskeligheder, mens knap 40 pct. er det ”ret meget” eller ”virkelig meget”. Ser vi isoleret på de unge i plejefamilier, er det hver fjerde, som ikke er påvirket af sine vanskeligheder, og 32 pct., der er det ”ret meget” eller ”virkelig meget”. Modsat er andelen for de institutionsanbragte hhv. 10 og 44 pct.

Selvom forskellene ikke er dramatiske, står det dog bedre til i fritiden end på skolearenaen, hvor kun 6 pct. af de anbragte unge ”slet ikke” er påvirket af deres vanskeligheder i skoledagligdagen, mens ca. 65 pct. er det ”ret meget” eller ”virkelig meget”. Skolen er det sted, de unge er nødt til at opholde sig, og selvom undervisningen i størst muligt omfang søges tilpasset den unges særlige situation og vanskeligheder, er det næppe muligt helt at fjerne de dårlige minder fra tidligere skolegang med et svagt fagligt præstationsniveau, som mange af de anbragte unge bærer med sig,

og som for mange af dem trækker en kappe af tvang og manglende lyst hen over denne del af deres dagligdag.

Bemærkelsesværdigt er det, at det ikke spiller nogen særlig rolle, om de unge er anbragt i plejefamilie eller på en institution i forhold til vurderingen af, om deres vanskeligheder påvirker deres dagligdag i skolen. Det skal imidlertid erindres, at unge i plejefamilie typisk vil blive undervist i en almindelig folkeskole blandt almindelige elever, hvorimod en betragtelig del af de unge, som bor på en døgninstitution, også vil gå i skole på institutionens interne skole. Denne skoleform er specielt rettet mod at tage sig af unge med vanskeligheder, og derfor vil disse ikke blive opfattet som noget usædvanligt, der lægger et særligt pres på skolens dagligdag. De belastede elever er selve den interne skoles dagligdag.

På selve anbringelsesstedet ser det mere ud som på fritidsarenaen. Her mener de voksne, at dagligdagen for 11 pct. af de unge ikke er påvirket af deres vanskeligheder, mens godt 40 pct. mener, at det sker ret meget eller virkelig meget. Opfattelsen blandt pædagoger og plejeforældre af, hvordan de unges vanskeligheder påvirker deres dagligdag, er den samme for piger og drenge, bortset fra når det gælder de unges forhold til vennerne. På dette felt mener de voksne, at den negative påvirkning er større for pigerne end for drengene. Således mener man, at 12 pct. af drengene er helt upåvirket, mens det kun drejer sig om 6 pct. af pigerne. Omvendt er 21 pct. af drengene virkelig meget påvirket af deres vanskeligheder, mens det gælder 26 pct. af pigerne. Forskellene er statistisk signifikante på laveste niveau (5 pct.).

Afsluttende i forhold til følgerne af de vanskeligheder, som de unges score på SDQ-skalaen er udtryk for, blev anbringelsesstedernes pædagoger eller plejeforældre bedt om at vurdere, om den unges vanskeligheder udgør en belastning for den pågældende omsorgsperson eller for stedet som helhed. 40 pct. svarede, at det slet ikke var tilfældet, 46 pct., at det kun belastede stedet lidt, mens de sidste 14 pct. mente, at det belastede stedet ret meget.

Oplevelsen af, hvor meget man selv eller anbringelsesstedet som helhed bliver belastet af de unges vanskeligheder, vil være påvirket af, hvor svært belastede de unge er, og af ens egne personlige og faglige ressourcer til at imødegå det pres i dagligdagen, som møder en. Her kan en stærk faglig uddannelse, som betyder, at man er forberedt på og har midler at tage i anvendelse i forhold til de unges uheldige situation, udgøre et værn mod selv at lade sig påvirke mere end godt er af problemerne.

Omvendt kan den familie, som måske har påtaget sig opgaven, fordi man i forvejen (evt. som nært beslægtet) havde et kendskab til barnet eller den unge, men uden at have nogen relevant faglighed at støtte sig til, hurtigt blive offer for en følelse af magtesløshed, når problemerne tårner sig op. Med andre ord må det forventes, at den professionelle på opholdsstedet eller døgninstitutionen vil have lettere ved at se situationen som, ”hvad man måtte vente” og det, man er uddannet til, mens plejeforælderen med de ringere faglige forudsætninger lettere føler sig overrumplet og sat i en belastende situation. På den baggrund er det måske ikke så overraskende, at halvdelen af døgninstitutionernes pædagoger slet ikke mener, de unges vanskeligheder udgør en belastning for dem selv, og at kun 10 pct. svarer, at det belaster dem ret meget. I plejefamilierne er det – trods den omstændighed, at de unge her gennemgående er mindre belastede – 20 pct., som mener, at den unges vanskeligheder belaster dem selv ret meget. Her er andelen, som slet ikke finder, at de er belastet af den unges vanskeligheder, kun 30 pct.

SAMMENFATNING

SDQ er et spørgeskemabaseret mål for børns og unges personlige styrker og svagheder på forskellige områder (det følelsesmæssige, det adfærdsmæssige, kammeratskabsrelationer og hyperaktivitet). Denne undersøgelse bygger primært på besvarelser fra de unges anbringelsessted eller fra forældre. Disse besvarelser munder ud i, at de unge indplaceres på en skala for hvert delområde og samlet. Den ene ende af skalaen er defineret som normalområdet, hvor langt de fleste børn og unge fra en normalpopulation med normal forekomst af problemer vil befinde sig, og i den anden ende er skalaen defineret som uden for normalområdet, hvor unge med psykopatologiske træk befinder sig. I grænseområdet imellem disse positioner placeres unge med betydelige vanskeligheder, som dog ikke berettiger til en placering uden for normalområdet.

Anbragte unge er, som det også blev vist i de tidligere undersøgelser, langt stærkere belastet end et normalt udsnit af unge på deres alder. Mens 3 pct. af de andre 15-årige falder uden for normalområdet på den samlede SDQ-skala, drejer det sig om 37 pct. af de anbragte 15-årige. Det er imidlertid et positivt træk, at udviklingen er gået den rigtige vej. I 7-års-alderen blev 5 pct. af de andre børn og hele 53 pct. af de anbragte

børn placeret uden for normalområdet. Faldet er navnlig indtruffet i perioden fra 11 til 15 år.

På de fire delskalaer, der udgør den totale SDQ, er andelen, som falder uden for normalområdet, 25-30 pct. Derved adskiller målingerne i 15-års-alderen sig fra de tidligere, idet man her fandt en særlig høj problemandel på områderne for hyperaktivitet og problemadfærd. Disse er nu mere på niveau med de kammeratskabsmæssige og de emotionelle vanskeligheder.

Børn, som anbringes i en plejefamilie, er gennemgående mindre belastet end børn, som placeres på en døgninstitution eller et opholdssted. Det afspejler sig også i de unges indplacering på SDQ-skalaen. Mens hver fjerde ung, der er hjemgivet efter endt anbringelse eller placeret i en plejefamilie, falder uden for normalområdet på den samlede SDQ-skala, drejer det sig om en dobbelt så stor andel (50 pct.) af de unge på døgninstitution. Det er derfor heller ikke overraskende, at næsten alle de institutionsanbragte unge vurderes at have vanskeligheder på et eller flere af de områder, der dækkes af SDQ-skalaen. Blandt de unge i plejefamilie er vurderingen derimod, at hver fjerde ingen vanskeligheder har. Og i den tunge ende med alvorlige vanskeligheder er der langt flere institutionsanbragte (32 pct.) end unge i plejefamilie (10 pct.).

Vanskelighederne kan føre til, at de unge føler sig kede af det eller ligefrem er ulykkelige over deres situation. Navnlig de unge på døgninstitution (40 pct.) var i betydelig grad plaget af denne følelse, mens en mindre andel af de unge i plejefamilie (24 pct.) vurderedes at have det på samme måde. Uanset anbringelsesform var de unge piger mere kede af det eller ulykkelige end drengene, idet næsten hver anden pige var ”ret meget” eller ”virkelig meget” ked af det/ulykkelig. Det gjaldt kun for hver fjerde dreng.

ANBRAGTE UNGES UNGDOMSLIV OG RISIKOADFÆRD

ALVA ALBÆK NIELSEN

De anbragte og hjemgivne unge i SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn er nu blevet 15 år og er dermed ved at gå fra barn til ung. I forhold til de tidligere undersøgelser om anbragte børn (se fx Egelund, Hestbæk & Andersen, 2004; Egelund m.fl., 2008) giver dette nogle nye perspektiver, der skal tages hensyn til. For mange vil overgangen fra barn til voksen indbefatte forskelligartede skift. Tiden som ung vil for de fleste være præget af en øget selvstændighed i forhold til forældre eller andre signifikante voksne. De unge får desuden øget ansvar, både i forhold til den kriminelle og den seksuelle lavalder. Ungdomslivet kan således være en tid med grænser og en tid til at prøve grænser af.

Som alle andre unge vil nogle anbragte unge klare sig godt og navigere fint i overgangsfasen mellem barn og voksen. For andre vil det være en problematisk tid. For anbragte eller tidligere anbragte unge er der ydermere nogle ekstra forhold, som kan være problematiske. Mens anbragte eller tidligere anbragte unge således har en større risiko for mentale problemer, end den almene befolkning har (Berlin, Vinnerljung & Hjern, 2011; Cashmore & Paxman, 2007; Vinnerljung, Hjern & Lindblad, 2006), hænger disse problemer tæt sammen med den sociale kontekst, de anbragte befinder sig i (fx Stanley, 2007). Mens mange anbragte børn og unge vil være anbragt på grund af misbrug, vold eller anden form for deprivation i hjemmet, medfører en anbringelse på sin side ofte

en adskillelse fra familie, mangel på kontinuitet i livsforløbet (især i tilfælde af sammenbrud i anbringelsen) samt påvirkning fra andre anbragte unges problemer og problemadfærd (Bengtsson, 2012; Stanley, 2007). Alt dette kan komme til udtryk på forskellige måder, mens den unge prøver at finde sig til rette i overgangen fra barn til voksen.

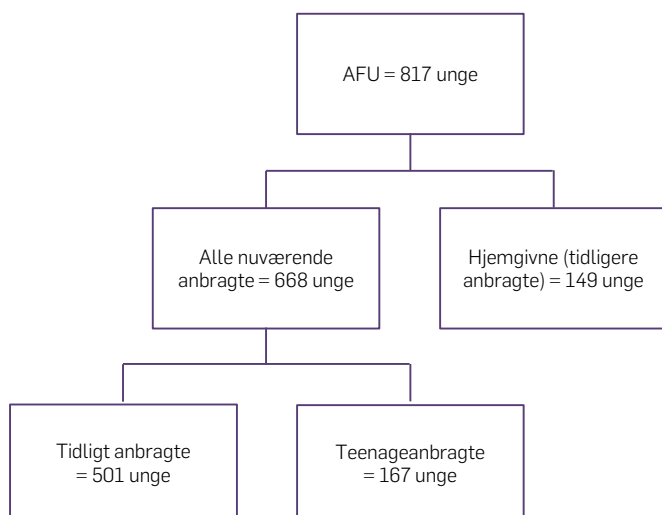
I dette kapitel ser vi på, hvor mange unge som har symptomer på depression, spiseproblemer og selvskadende adfærd, hvilket kan være indikationer på, at livet gør ondt. Vi undersøger, hvornår de unge får deres seksuelle debut, og hvor mange som har oplevet en abort. Vi ser nærmere på, hvor mange unge som har gjort sig erfaringer med stoffer og alkohol – og hvilke erfaringer de har gjort sig. Endelig undersøger vi de unges kriminelle adfærd.

FIGUR 7.1

Inddelingen af de anbragte unge, som bruges i analyserne i dette kapitel.

Kilde: SFT's forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995 (AFU).

Gennem dette kapitel opererer vi med forskellige inddelinger af de unge. Forløbsundersøgelsen af anbragte børn (AFU) i 2011 (817 unge) kan inddeles i to kategorier: De unge, som stadig er anbragt (668 unge), og de unge, som er hjemgivne (149 unge). De unge, som stadig er anbragt, inddeles yderligere efter, om de er anbragt første gang før teenagealderen

(”tidligt anbragte” = 501 unge) eller anbragt første gang som teenager (”teenageanbragte” = 167 unge). Figur 7.1 illustrerer inddelingen. Hvor det er muligt og relevant, sammenligner vi desuden de anbragte unge med SFI’s forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU), opdelt i udsatte 15-årige (BFU), der modtager forebyggende foranstaltninger, men aldrig har været anbragt, og andre 15-årige (BFU).

TEGN PÅ DEPRESSION

Forskning fra Sverige viser, at unge, som har været anbragt mere end 5 år samt anbragt, indtil de fyldte 17 år, har en syv gange så stor sandsynlighed for at forsøge selvmord som voksne som den almene befolkning. Selv når vi kontrollerer for køn, fødselsårgang, karakterer i skolen, morens uddannelse, forældrenes stofmisbrug og psykiatrisk hjælp, har de tidligere anbragte over dobbelt så stor risiko for selvmordsforsøg som den almene befolkning (Berlin, Vinnerljung & Hjern, 2011). Et andet svensk studie viser, at tidligere anbragte unge har 6-8 gange så stor risiko for at blive indlagt med psykiatriske problemer i en alder af 13-17 år, som den almene befolkning har. Tager man højde for køn, fødselsårgang, etnicitet, morens socioøkonomiske karakteristika samt forældrenes stofmisbrug, alkoholmisbrug og psykiatriske problemer, er der stadig 3-4 gange så stor en risiko for de tidligere anbragte (Vinnerljung, Hjern & Lindblad, 2006).

I en australsk undersøgelse spurgte man unge 1 år efter, at de havde forladt en anbringelse, om de havde selvmordstanker. 57 pct. af 45 australske unge i undersøgelsen svarede, at de på et tidspunkt havde overvejet selvmord, mens mere end hver tredje havde forsøgt selvmord. Kun tre personer havde først overvejet selvmord efter anbringelsens slutning, hvilket vil sige, at en stor del af de anbragte unge overvejede selvmord på et tidspunkt i anbringelsesforløbet (Cashmore & Paxman, 2007).

For at afdække, om de danske anbragte eller hjemgivne unge har depressive symptomer, er de anbragte 15-årige blevet stillet følgende spørgsmål:

- Har der været tidspunkter inden for de sidste 4 uger, hvor du har været meget trist, uheldig, ked af det eller grædt meget?

- Inden for de sidste uger har der da været en periode, hvor du har været rigtig ulykkelig næsten hver dag?
- Når du har været ulykkelig, har du da været rigtig ulykkelig det meste af dagen (dvs. flere timer, hvor du har været ulykkelig)?

De tre spørgsmål følger the Development And Wellbeing Assessment (DAWBA), en samling af interview- og spørgeskemaspørgsmål med det formål at generere psykiatriske diagnoser af børn i alderen 5-17 år. I SFI's spørgeskemaundersøgelse er nogle få udvalgte spørgsmål fra DAWBA inkluderet, og svarer den unge ”ja” til alle tre spørgsmål, udviser den unge tegn på depression. I dette kapitel taler vi om ”tegn på depression” eller ”symptomer på depression”, idet spørgsmålene i skemaet ikke kan erstatte en professionel vurdering af den unge, og der ikke finder en egentlig klinisk diagnosticering sted. Spørgsmålene kan dog pege på, hvor mange som ville have gavn af at blive vurderet af en psykolog eller psykiater med henblik på at få undersøgt, om der er grundlag for en egentlig diagnose.

Det ses af tabel 7.1, at mens 15 pct. af de anbragte eller hjemgivne udviser tegn på depression, er det tilsvarende gældende for 7,7 pct. af unge i forebyggende foranstaltninger, og 4,5 pct. af unge, som ikke modtager nogen form for foranstaltning. Anbragte unge og unge, som har været i anbringelse på et tidspunkt i deres liv, har dermed en markant højere risiko for at udvise tegn på depression.

TABEL 7.1

Andelen af 15-årige med tegn på depression. Særsilt for de tre grupper af unge. Procent.

	Depressive signaler	Ingen depressive signaler	Procentgrundlag
Anbragte 15-årige (AFU)	15,0	85,0	813
Udsatte 15-årige (BFU)	7,7	92,3	91
Andre 15-årige (BFU)	4,5	96,5	4.154

Anm.: Statistisk signifikante forskelle mellem de tre grupper af unge på et 1-procents-niveau.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU). Egne beregninger.

Ser man på forskellene imellem anbragte og hjemgivne unge, er der ingen forskel i andelen af unge med symptomer på depression. Unge, som har været i anbringelse og nu er kommet hjem, samt unge, som stadig er i anbringelse, har dermed lige stor risiko for at have symptomer på depression.

Der ligger således også en opgave i at holde øje med, at unge tidligere anbragte ikke udvikler egentlige depressioner.

Opdeler man de unge, som stadig er anbragt, efter om de er tidligt anbragte eller teenageanbragte (tabel 7.2), er der en tendens til, at de teenageanbragte oftere udviser tegn på depression.

TABEL 7.2

Andelen af de anbragte 15-årige, der har tegn på depression. Særskilt for teenageanbragte og tidligt anbragte. Procent.

	Depressive signaler	Ingen depressive signaler	Procentgrundlag
Teenageanbragte 15-årige	19,9	80,1	166
Tidligt anbragte 15-årige	13,9	86,1	498

Anm.: Statistisk signifikante forskelle mellem de to grupper af unge på et 10-procents-niveau.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU). Egne beregninger.

SELVSKADENDE ADFÆRD ELLER TANKER OM SELVSKADE

I England har man spurgt anbringelsesstederne om de unges psykiske tilstand (Stanley, 2007). Her blev der peget på nervøsitet, angst og lav selvtillid som de mentale problemer, flest af de anbragte unge lider af. I forhold til cutting (at de unge snitter eller skærer i sig selv) mente 10 pct. af institutionspersonalet på anbringelsesinstitutionerne, at det ofte var et problem, mens 27 pct. mente, det var et jævnligt problem. I forhold til anden type selvskade vurderede 4 pct. af institutionspersonalet, at det ofte var et problem, mens 18 pct. vurderede, at det var et jævnligt problem. Generelt mente plejeforældre, at problemerne fandtes, om end i meget mindre omfang. Forskellene mellem institutionspersonalets og plejeforældrenes vurderinger kan hænge sammen med den anderledes profil af børn og unge, som bor på institutionerne. I Danmark har børn i plejefamilier og børn på institutioner således en anden problemprofil (Egelund m.fl., 2008). For at undersøge, om de unge har en bevidst selvskadende adfærd, er de blevet spurgt om følgende spørgsmål:

- Har du inden for de seneste 4 uger tænkt på at skade eller såre dig selv?
- Har du inden for de sidste 4 uger forsøgt at skade eller såre dig selv?
- I hele dit liv, har du nogensinde forsøgt at skade eller såre dig selv?

Svarer den unge ”ja” til mindst ét af spørgsmålene, har den unge en selvskadende adfærd eller tanker om selvskade.²⁹

Tabel 7.3 viser, at 11 pct. af unge, som ikke har været i nogen form for foranstaltning, har selvskadende adfærd eller tanker om selvskade, mens det gælder 25,5 pct. af unge, som har været i forebyggende foranstaltninger, og hele 43,7 pct. af anbragte eller tidligere anbragte unge. Selvom man således må sige, at også den almene befolkning af unge udviser en stor tendens til selvskadende adfærd eller har tanker om dette, er både tallene for unge i forebyggende foranstaltninger og anbragte unge alarmerende højt.

TABEL 7.3

Andelen af 15-årige med selvskadende adfærd eller tanker om selvskade. Særskilt for de tre grupper af unge. Procent.

	Selvskadende adfærd	Ingen selvskadende adfærd	Procentgrundlag
Anbragte 15-årige (AFU)	43,7	56,3	817
Udsatte 15-årige (BFU)	25,5	74,5	94
Andre 15-årige (BFU)	11,0	89,0	4.206

Anm.: Statistisk signifikante forskelle mellem de tre grupper af unge på et 1-procents-niveau.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU). Egne beregninger.

Mens der igen ikke er statistisk forskel på de anbragte og de hjemgivne, er der forskel på de anbragte, alt efter om de er tidligt anbragte eller teenageanbragte (se tabel 7.4).

Som tabel 7.4 viser, er der således ca. 56 pct. af de teenageanbragte, som udviser selvskadende adfærd eller har overvejelser om samme, mod ca. 41 pct. af de tidligt anbragte. Mens tallet for de tidligt anbragte således er højt, også langt højere end for andre unge i befolkningen, er andelen af teenageanbragte, som udviser selvskadende adfærd eller har tanker om selvskade, endnu højere. Over halvdelen af de teenageanbragte havde således en selvskadende adfærd eller havde tænkt på selvskade.

29. Vi har fulgt retningslinjerne fra DAWBA, omkring hvornår man udviser tegn på depression, og hvornår man karakteriseres som værende selvskadende eller tanker om selvskade. Grænserne for, om der skal inkluderes ét, to eller tre ”ja'er” for at udpege en ung som depressiv eller selvskadende, har indflydelse på andelen og kan diskuteres. Den diskussion hører dog ikke til formålet med kapitlet.

TABEL 7.4

Andelen af de anbragte 15-årige, der har selvskadende adfærd eller tanker om selvskade. Særskilt for teenageanbragte og tidligt anbragte. Procent.

	Selvskadende adfærd	Ingen selvskadende adfærd	Procentgrundlag
Teenageanbragte 15-årige	56,3	43,7	167
Tidligt anbragte 15-årige	41,1	58,9	501

Anm.: Statistisk signifikante forskelle mellem de to grupper af unge, på et 1-procents-niveau.

Kilde: SFT's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU). Egne beregninger.

SYN PÅ KROP OG SPISNING

Idet ”ondt i livet” kan komme til udtryk på mange måder, er de unge ligeledes blevet spurgt om deres syn på deres krop, mad og deres forsøg på at tabe sig. En amerikansk survey af tidligere anbragte børn har således vist, at tidligere anbragte havde syv gange så stor risiko for at have bulimi end resten af befolkningen (Pecora m.fl., 2005). En anden undersøgelse af 347 anbragte børn i alderen 4-11 år viste, at 24 pct. faldt inden for kategorien ”borderline eller klinisk” for spiseproblemer (Tarren-Sweeney, 2006). Ligesom i SFT's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU), der analyserer de andre 15-årige, der ikke har været anbragt (Ottosen & Skov, 2012), taler vi her ikke om deciderede spiseforstyrrelser, men om spiseproblemer. Dette skyldes, at spørgsmålene kan bruges som indikator på spiseforstyrrelser, men ikke kan erstatte en professionel diagnosticering.

Spørgsmålene stammer igen fra DAWBA og kommer i to ”batterier”. Først spørges den unge om hans eller hendes fokus på mad og vægt:

Batteri 1:

- Har du nogensinde følt, at du var for tyk, selv når andre mennesker sagde, du var meget tynd?
- Ville du skamme dig, hvis andre mennesker vidste, hvor meget du spiser?
- Har du nogensinde brækket dig med vilje?
- Påvirker bekymringer i forhold til at spise (hvad? hvor? hvor meget?) virkelig dit liv?
- Hvis du spiser for meget, har du så mange selvbekjendelser?

Dette måler, om den unge har et problematisk fokus på mad og vægt. Hvis den unge svarer ”ja” til blot et af spørgsmålene, stilles et nyt batteri af spørgsmål, som afdækker, om den unge forsøger at undgå vægtøgning:

Batteri 2:

- Har du spist mindre ved måltiderne inden for de sidste 3 måneder?
- Har du sprunget måltider over inden for de sidste 3 måneder?
- Har du gået i lange perioder uden mad, fx en hel dag, inden for de sidste 3 måneder?
- Har du skjult eller smidt mad ud, som andre har givet dig, inden for de sidste 3 måneder?
- Har du trænet mere inden for de sidste 3 måneder?
- Har du fået dig selv til at kaste op inden for de sidste 3 måneder?
- Har du taget piller eller medicin for at tabe dig inden for de sidste 3 måneder?

Svares der ”ja, meget”³⁰ til et af de nye spørgsmål, har den unge tegn på et spiseproblem.

TABEL 7.5

Andelen af 15-årige med problematisk fokus på mad og vægt. Særskilt for de tre grupper af unge. Procent.

	Problematisk fokus	Ingen problematisk fokus	Procentgrundlag
Anbragte 15-årige (AFU)	53,7	46,3	817
Udsatte 15-årige (BFU)	46,8	53,2	94
Andre 15-årige (BFU)	43,7	53,3	4.206

Anm.: Statistisk signifikante forskelle mellem de tre grupper af unge på et 1-procents-niveau.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU). Egne beregninger.

Som det ses af tabel 7.5, er andelen af de unge, som har tegn på et problematisk fokus på mad og vægt ifølge spørgsmålene i batteri 1, høj hos alle grupper af unge. Således har 43,7 pct. af gruppen af de andre 15-årige (BFU) tegn på et problematisk fokus på mad. Andelen af udsatte 15-årige (BFU), der har et problematisk fokus på mad og vægt, er 46,8 pct., mens over halvdelen af de anbragte 15-årige (AFU) udviser tegn på et problematisk fokus. Det er især det første spørgsmål, ”Har du nogen-

---

30. Svarene ”ja, lidt” eller ”ja, prøver, men får ikke lov” er ikke nok.

sinde følt, at du var for tyk, selv når andre mennesker sagde, du var meget tynd?”), som de unge svarer bekræftende på.

Af de anbragte 15-årige, som havde et problematisk fokus på mad ifølge batteri 1, forsøgte ca. 28 pct. at tabe sig på en usund måde ifølge batteri 2 og kan derfor defineres som havende et spiseproblem. Dette svarer til 121 unge ud af de i alt 817 anbragte 15-årige, hvilket betyder, at ca. 15 pct. af de anbragte og hjemgivne unge i vores undersøgelse har et spiseproblem. Til sammenligning har 11 pct. af de andre 15-årige (BFU) et spiseproblem.

ERFARING MED SAMLEJE OG ABORT

I en amerikansk survey fra 2003 af 17-årige anbragte rapporterede en tredjedel af pigerne, at de på et tidspunkt havde været gravide – og to tredjedele af disse graviditeter var uønskede (Courtney, Terao & Bost, 2004). Også i Sverige har unge kvinder, som har været i kontakt med anbringelses- eller forebyggelsessystemet, en forøget sandsynlighed for at blive teenagemødre (Vinnerljung, Franzén & Danielsson, 2007). Mens 16-19 pct. af de piger, som kom i anbringelse eller forebyggende foranstaltning som teenagere, fik børn, før de fyldte 20 år, var det kun tilfældet for 3 pct. i den almene population (Vinnerljung, Franzén & Danielsson, 2007). Efter at have kontrolleret for alder, køn, etnicitet og socialøkonomisk baggrund viser analyserne, at unge, som kommer ind i anbringelses- eller forebyggelsessystemet som teenagere, har mellem fire og fem gange så stor sandsynlighed for at blive teenageforældre som den almene befolkning, mens unge, som startede tidligere i systemet, har en dobbelt så stor sandsynlighed. Forfatterne konkluderer på denne baggrund, at der bør skabes et fokus på socialt udsatte unges seksualundervisning og adgang til prævention (Vinnerljung, Franzén & Danielsson, 2007).

En anden amerikansk survey af 14-17-årige unge i det sociale system sætter fokus på alder for første frivillige samleje, graviditet og prævention. Halvdelen af de unge havde prøvet at have et frivilligt samleje, og ca. 40 pct. af disse havde fundet sted, da de unge var 13 år eller yngre. Mere end to tredjedele brugte ofte eller altid prævention ved samleje, mens ca. 20 pct. af pigerne på et tidspunkt havde oplevet at blive gravid (James m.fl., 2009).

Det er ikke vores intention her at problematisere, at unge har et seksualliv, og at dette kan starte tidligt. Det vigtige er, at seksuallivet udfolder sig i overensstemmelse med den unges, samt den unges partners, ønsker, udvikling og personlige grænser, samt at det ikke medfører negative konsekvenser i form af fx uønskede graviditeter eller seksuelt overførte sygdomme. En baggrund med misbrug eller vanrøgt, ustabile familieforhold og stof- eller alkoholmisbrug i familien øger dog unges udsathed over for sundhedsmæssig risikofyldt adfærd (James m.fl., 2009). Et engelsk studie foretaget i midten af 1990'erne viste således, at både drenge og piger i anbringelsessystemet følte sig under større pres i forhold til at have seksuelle relationer end jævnaldrende med samme socioøkonomiske baggrund, som boede hjemme (Corlyon & McGuire, 1999).

I SFI's undersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) ser vi på, om de unge har haft samleje, hvor gamle de var ved første samleje, og hvorvidt de bruger kondom. Ligeledes bliver de unge spurgt om, hvorvidt de har en kæreste, og om denne kæreste bor på samme anbringelsessted. Endelig afdækkes det, hvor mange af de unge som har fået en abort.

Det ses af tabel 7.6, at de fleste unge ikke har en kæreste. I forhold til unge, som ikke har modtaget nogen form for foranstaltning, har anbragte og hjemgivne unge dog i højere grad en kæreste – og forskellen slår især igennem i de kortere forhold, som har varet under 3 måneder.

TABEL 7.6

De 15-årige fordelt efter, om de har en kæreste. Særskilt for de tre grupper af unge. Procent.

	Har en kæreste		Har ikke en kæreste	Procentgrundlag
	> 3 måneder	< 3 måneder		
Anbragte 15-årige (AFU)	14,8	14,2	71,0	811
Udsatte 15-årige (BFU)	17,1	8,0	75,0	88
Andre 15-årige (BFU)	11,2	7,2	81,5	4168

Anm.: Statistisk signifikante forskelle mellem de tre grupper af unge på et 1-procents-niveau.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU). Egne beregninger.

For de anbragte unge, som har en kæreste, bor 13 pct. på samme anbringelsessted, mens resten ikke bor sammen med kæresten.

Det ses af tabel 7.7, at mens lidt over 30 pct. af andre 15-årige har haft samleje, har over halvdelen af unge, som har oplevet en anbringelse, haft samleje. Her er der en markant forskel på de anbragte unge,

alt efter om de er teenageanbragt eller tidligt anbragt. Mens lidt under halvdelen af de tidligt anbragte har haft samleje som 15-årige, er det tre fjerdedele af de teenageanbragte, som i en alder af 15 år har haft samleje.

TABEL 7.7

De 15-årige fordelt efter, om de har haft samleje. Særskilt for de tre grupper af unge. Procent.

	Har haft samleje	Har ikke haft samleje	Procentgrundlag
Anbragte 15-årige (AFU)	53,9	46,1	801
Udsatte 15-årige (BFU)	30,7	69,3	88
Andre 15-årige (BFU)	31,2	68,8	4.130

Anm.: Statistisk signifikante forskelle mellem de tre grupper af unge på et 1-procents-niveau.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU). Egne beregninger.

Der er stor forskel på alderen for første samleje for hhv. anbragte unge og unge, som aldrig har været i en foranstaltning. Mens ca. 16 pct. af de anbragte eller hjemgivne har haft samleje som 10-13-årige, er samme andel på 4 pct. for unge, som ikke har modtaget nogen foranstaltning. Det er altså tydeligt, at unge, som er eller har været anbragt, oftere har samleje i en tidlig alder – og at de teenageanbragte starter tidligst.

Anbragte og hjemgivne unge, som har haft samleje, er ligeledes blevet spurgt om, hvorvidt de har haft samleje uden kondom. Dette svarer 29 pct. nej til, mens 13 pct. har haft samleje uden kondom en enkelt gang. Resten, dvs. over halvdelen, har således haft samleje uden kondom ”flere” eller ”mange” gange.

Af tabel 7.8 ses det, at blandt de piger, som har haft samleje, har de, som har været i en foranstaltning, en langt større sandsynlighed for at have fået en abort end andre unge. Næsten 7 pct. af de anbragte eller hjemgivne unge og næsten 6 pct. af de unge, som har været eller er i forebyggende foranstaltninger, har fået en abort. For andre jævnaldrende er andelen under 1 pct.

Samlet set viser resultaterne, at unge i foranstaltninger – og især de unge, som har været anbragt på et tidspunkt i deres liv – i højere grad har kæresteforhold, især af den kortere slags. De har tidligere erfaringer med samleje og desværre også med abort. Samtidig har over halvdelen af de seksuelt aktive erfaringer med samleje uden kondom, selvom dette er den eneste prævention, som beskytter mod seksuelt overførte sygdomme. Resultaterne bakker således op om de svenske resultater og understreger

behovet for seksualundervisning samt ikke mindst adgang til prævention for de særligt udsatte unge.

TABEL 7.8

De 15-årige piger, som har haft samleje, fordelt efter, om de har fået en abort.

Særskilt for de tre grupper af unge. Procent.

	Har fået abort	Har ikke fået abort	Procentgrundlag
Anbragte 15-årige (AFU)	6,9	93,1	218
Udsatte 15-årige (BFU)	5,9	94,1	34
Andre 15-årige (BFU)	0,8	99,2	2.042

Anm.: Andel udregnes ud fra de piger, som har haft samleje. Statistisk signifikante forskelle mellem de tre grupper af unge på et 1-procents-niveau.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU). Egne beregninger.

ALKOHOL OG STOFFER

Alkoholforbrug, og til dels også hashrygning, er en del af ”gennemsnitsunges” fritids- og festliv (se Østergaard & Andersen, 2012, for en diskussion af ikke-anbragte 15-årige unges rusmiddelbrug i Danmark), men flere resultater peger på, at anbragte og tidligere anbragte unge ofte har et større forbrug og en større risiko for at ende i misbrug.

I et studie, hvor 16 amerikanske unge blev fulgt, 3 år efter at deres anbringelse var ophørt, rapporterede 50 pct. således, at de havde et alkohol- eller stofproblem (Jones, 2011). Ligeledes viser et spansk studie, at ca. 9 pct. af de tidligere anbragte havde et seriøst alkohol- eller stofproblem (Del Valle m.fl., 2008). Resultater fra Sverige viser ydermere, at unge, som har været anbragt mere end 5 år samt anbragt, indtil de fyldte 17 år, har ca. 8 gange så stor risiko for at være stofmisbrugere og 5-6 gange så stor risiko for at være alkoholmisbrugere som voksne, som den almene befolkning. Selv når der kontrolleres for køn, fødselsårgang, karakterer i skolen, morens uddannelse, forældres stofmisbrug og psykiatrisk hjælp, har de tidligere anbragte mellem 2 og 3 gange så stor risiko for at få et alkohol- eller stofmisbrug som den almene befolkning (Berlin, Vinnerljung & Hjern, 2011).

Mens de unge er anbragt, har de også et forbrug, som er større end deres jævnaldrende. McCrystal, Percy og Higgins (2008) undersøger således unge mellem 14-16 år på anbringelsesinstitutioner og finder, at især hashbrug er større blandt anbragte på institution end blandt andre

unge. Anbragte unges alkoholforbrug målt over 3 år var dog ikke højere. Spørger man institutionspersonale på anbringelsesinstitutioner i England om problemer med alkohol- og stofmisbrug, svarer 18 pct., at det ofte er et problem, mens 29 pct. mener, at det er et jævnligt problem. Plejeforældre rapporterer sjældnere om alkohol- og stofmisbrug, men 22 pct. mener dog stadig, at det er et "sjældent, men hændeligt" problem (Stanley, 2007). Igen er det ikke til at sige, om det er den anderledes anbringelsesform eller det faktum, at børn på institution og i plejefamilier ofte har forskellige karakteristika, som gør forskellen (Berlin, Vinnerljung & Hjern, 2011).

Over 90 pct. af både de anbragte 15-årige (AFU) og deres jævnaldrende (BFU) har prøvet at drikke alkohol i en alder af 15 år. Ser man på, hvor gamle danske unge var generelt, første gang de blev fulde, var de anbragte og hjemgivne yngst (se tabel 7.9). 18 pct. af de anbragte 15-årige var mellem 10 og 13 år første gang, de var fulde, mens det kun gjaldt 6 pct. af andre 15-årige (BFU). De udsatte 15-årige, hvor 14,5 pct. har prøvet at blive fuld første gang i alderen 10-13 år, minder her mere om de anbragte 15-årige end om de andre 15-årige.

TABEL 7.9

De 15-årige, der har prøvet at drikke alkohol, fordelt efter, hvor gamle de var, første gang de var fulde. Særskilt for de tre grupper af unge. Procent.

	Under 10 år	Mellem 10 og 13 år	13 og derover	Procentgrundlag
Anbragte 15-årige (AFU)	3,2	18,0	78,9	724
Udsatte 15-årige (BFU)	1,5	14,5	84,1	69
Andre 15årige (BFU)	0,6	5,8	93,6	3.618

Anm.: Alder = 13 hører til kategorien "13 og derover". Statistisk signifikante forskelle mellem de tre grupper af unge på et 1-procents-niveau.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU). Egne beregninger.

De unge er ligeledes blevet stillet spørgsmålet: "Hvor mange gange har du drukket mere end 5 genstande på en dag eller aften?" inden for den sidste måned. Spørgsmålet måler, hvor mange unge, som "binge-drikker", dvs. drikker mere end 5 genstande på en aften. Her er det interessant, at unge, som ikke har modtaget nogen form for foranstaltning, gennemgående har drukket mere end unge, som er eller har været i anbringelse. Mens fx 42 pct. af de anbragte eller hjemgivne, som har prøvet at drikke

alkohol, har binge-drukket den seneste måned, er dette tal 57 pct. for udsatte unge og 69 pct. for andre unge 15-årige.

I forhold til hvor meget de unge har drukket inden for en måned, er der ikke forskel hverken på de hjemgivne eller stadig anbragte – eller de teenageanbragte og tidligt anbragte. I Østergaard og Andersens (2012) analyse af danske teenagers alkoholkultur findes det, at ”binge-druk” hænger sammen med den unges sociale netværk med jævnaldrende. Jo stærkere netværk, jo mere drikker de danske unge. I denne undersøgelse er der dog ikke noget i de unges svar, som tyder på, at de anbragte går mindre til fest eller i byen end unge, som ikke har været i foranstaltninger. Når de anbragte unge i dette studie drikker mindre end andre unge, kan det i senere analyser således være interessant at undersøge, om dette hænger sammen med et svagere netværk af jævnaldrende kammerater eller en mere begrænset adgang til alkohol samt steder, hvor alkohol kan drikkes.

Mens der ikke er stor forskel på anbragte og andre unge, når det kommer til erfaring med at prøve alkohol, er der markant forskel i forhold til at have prøvet hash (se tabel 7.10). Mens lidt flere unge i forebyggende foranstaltninger har prøvet hash end unge, som ikke har været i foranstaltninger, er der over tre gange så mange anbragte, som har prøvet hash. Således har ca. 12 pct. af de unge, som ikke har været i foranstaltninger, prøvet hash, mens andelen er oppe på næsten 39 pct. for børn i anbringelsessystemet.

TABEL 7.10

De 15-årige fordelt efter, om de har prøvet hash/pot eller ej. Særskilt for de tre grupper af unge. Procent.

	Har prøvet hash	Har ikke prøvet hash	Procentgrundlag
Anbragte 15-årige (AFU)	38,8	61,2	813
Udsatte 15-årige (BFU)	15,6	84,4	90
Andre 15-årige (BFU)	11,7	88,3	4.160

Anm.: Statistisk signifikante forskelle mellem de tre grupper af unge på et 1-procents-niveau.

Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU) og SFI's forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (BFU). Egne beregninger.

For at undersøge, om de unge er ved at udvikle misbrugstendenser, er det ikke nok at se på, om de har prøvet hash. Vi ser således også på, hvor ofte de unge ryger hash eller tager andre stoffer. To tredjedele af de anbragte 15-årige, der har prøvet at ryge hash, har røget hash inden for det

seneste år. Opdelt på antal gange inden for det seneste år viser resultaterne i tabel 7.11, at de anbragte og hjemgivne placerer sig i yderkategorierne i forhold til antal gange, dette er sket. Således havde ca. 38 pct. af de anbragte 15-årige, som havde røget hash inden for det seneste år, røget 1-3 gange. Samtidig havde ca. 24 pct. røget hash 40 gange eller mere. Omregnet i forhold til hele gruppen af de 817 anbragte og hjemgivne svarer dette til, at 6 pct. af de anbragte og hjemgivne røg hash 40 gange eller mere på et år, og at 26 pct. røg hash på et tidspunkt i løbet af året. I forhold til andre illegale stoffer tog de fleste unge, som havde taget andre stoffer end hash inden for det seneste år, primært stoffer 1-3 gange. 6,3 pct. tog stoffer 40 gange eller flere på et år. Dette svarer til 5 personer, eller under 1 pct. af de samlede 817 anbragte og hjemgivne. Samlet set prøvede 80 ud af de 817 unge, eller med andre ord ca. 10 pct., andre stoffer end hash inden for det seneste år.

TABEL 7.11

De anbragte 15-årige, som har prøvet hash/pot eller andre stoffer inden for det seneste år, fordelt efter, hvor mange gange de har røget hash/pot eller taget andre stoffer de seneste år. Procent.

	1-3	4-9	10-19	20-39	40 +	Procentgrundlag
Antal gange, de 15-årige har røget hash/pot det seneste år	38,1	16,7	11,4	10,0	23,8	210
Antal gange, de 15-årige har taget andre stoffer det seneste år	42,5	22,5	16,3	12,5	6,3	80

Anm.: Procentgrundlaget i yderste kolonne refererer til det antal, som hhv. har røget hash eller taget andre stoffer inden for det sidste år.

Kilde: SFT's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU). Egne beregninger.

De unge anbragte og hjemgivne har altså prøvet at være fulde i en tidlig alder. I 15-års-alderen drikker de dog sjældnere omfattende mængder alkohol sammenlignet med deres jævnaldrende – til gengæld har de langt større erfaring med illegale stoffer.

KRIMINALITET

Ungdomskommissionen udarbejdede i 2009 en liste over risikofaktorer i forhold til sandsynligheden for, at unge ender i kriminalitet (Ungdomskommissionen, 2009). Her nævnes bl.a. omsorgssvigt og misrøgt. Det er

derfor naturligt, at mange finder, at anbragte unge har en overhyppighed i forhold til at begå kriminalitet, både som unge og som voksne.

I Sverige finder Vinnerljung og Sallnäs således, at 44 pct. af de unge, som blev anbragt som teenagere pga. problemer med deres opførsel, havde været i fængsel i alderen 20-24 år. For unge, som blev anbragt af andre grunde, oplevede 15 pct. af dem en fængsling på et tidspunkt i alderen 20-24 år, mens det for jævnaldrende i befolkningen kun var ca. 3 pct., som oplevede en fængsling i alderen 20-24 år (Vinnerljung & Sallnäs, 2008).

En amerikansk undersøgelse af børn og unge udsat for omsorgssvigt og misrøgt viser ligeledes, at især unge, som blev anbragt sent, samt unge, som oplevede sammenbrud i deres anbringelse, havde en større sandsynlighed for at blive arresteret og sigtet for kriminalitet (Baskin & Sommers, 2011).

Studiet fra Sverige af unge, som har været anbragt mere end 5 år samt anbragt, indtil de fyldte 17 år, viser desuden, at de har 9 gange så stor risiko for at ende i alvorlig kriminalitet som voksne, som den almene befolkning. Når der kontrolleres for køn, fødselsårgang, karakterer i skolen, morens uddannelse, forældrenes stofmisbrug og psykiatrisk hjælp, har de tidligere anbragte stadig næsten 3 gange så stor risiko for at ende i alvorlig kriminalitet (Berlin, Vinnerljung & Hjern, 2011).

Imens de unge er anbragt, viser selvrapporterede resultater fra en amerikansk survey af 17-årige, at over halvdelen havde været arresteret på et tidspunkt i deres liv, mens 68 pct. havde været i slagsmål inden for det seneste år. Ydermere havde 13 pct. inden for det seneste år truet andre med en kniv eller pistol, og 10 pct. havde begået indbrud (Courtney, Terao & Bost, 2004).

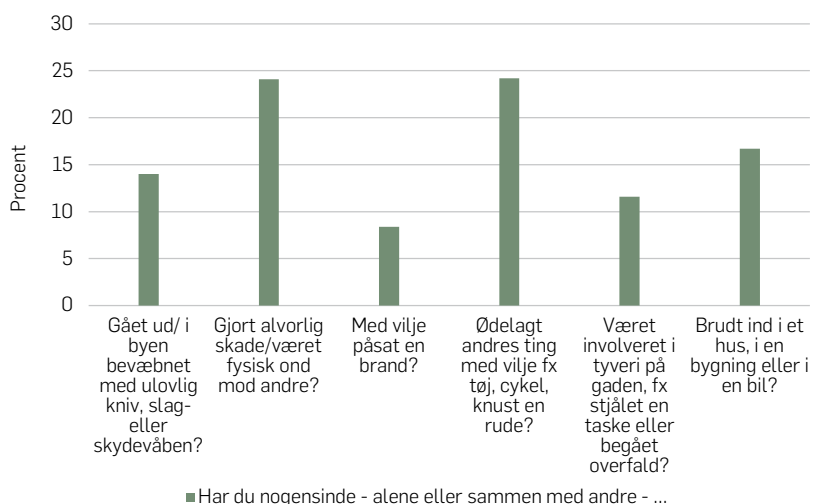
I den danske undersøgelse af anbragte ser vi også på de unges selvrapporterede kriminalitet. Flere af spørgsmålene stammer igen fra DAWBA. Det ses af figur 7.2, at 14 pct. af de anbragte og hjemgivne har gået ud med et våben i form af en ulovlig kniv, et slag- eller skydevåben.

Til sammenligning har 2,5 pct. af de unge, som aldrig har været i foranstaltninger, gået ud med våben. 24,1 pct. af de anbragte eller hjemgivne svarer, at de har været fysisk onde mod andre eller gjort alvorlig skade på andre (eksemplerne til de unge, som har brug for en forklaring på spørgsmålet, er at bruge et våben mod andre eller at binde, skære, snitte eller brændemærke nogen). Således er det næsten hver fjerde, som rapporterer, at de har gjort alvorlig skade eller været fysisk ond mod den anden. 8,4 pct. af de unge svarer, at de har påsat en brand, hvor definitivt

onen udelukker et almindeligt bål, et par tændstikker eller noget papir. 24,2 pct. har ødelagt andres ting med vilje. Unge, som ikke har været i foranstaltninger, er blevet spurgt om det samme, og her er andelen 13 pct. 11,6 pct. af de anbragte eller hjemgivne har desuden været involveret i et tyveri på gaden, mens næsten 17 pct. har begået indbrud i et hus, en bygning eller en bil.

FIGUR 7.2

Andelen af de anbragte 15-årige, der angiver, at det har foretaget en række kriminelle handlinger. Procent.

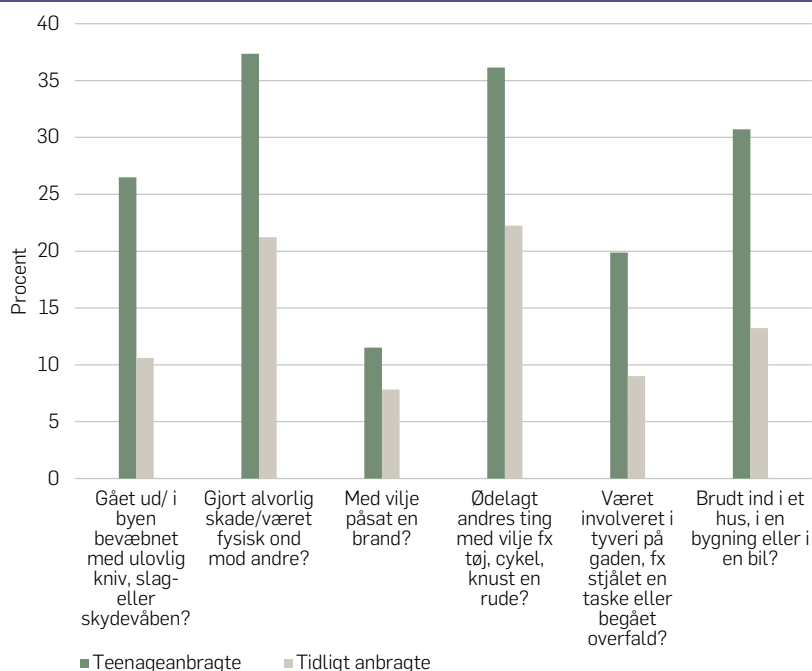

Kilde: SFT's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU). Egne beregninger.

Resultaterne viser, at en relativt stor andel af de anbragte og hjemgivne som 15-årige er begyndt på kriminelle handlinger. Hvor det har været muligt at sammenligne med unge i den almene befolkning, viser resultaterne desuden, at de anbragte og hjemgivne unge i højere grad end andre er på kant med loven. Sammenlignes der i forhold til anbringelsestidspunktet (se figur 7.3), er det tydeligt, at det især er de teenageanbragte, som har en problematisk adfærd – om end de tidligt anbragte dog også i høj grad er på kant med loven.

FIGUR 7.3

Andelen af de stadig anbragte 15-årige, der angiver at have foretaget en række kriminelle handlinger. Opdelt efter anbringelsestidspunkt. Procent.

Anm.: Som svar på spørgsmålet: "Har du nogensinde, alene eller sammen med andre ..."
 Kilde: SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 (AFU). Egne beregninger.

De unge er ligeledes blevet spurgt om, hvorvidt de har prøvet at presse eller tvinge nogen til seksuel omgang. I forhold til de foregående resultater var der fire unge, som svarede "ja" til dette spørgsmål, og en, som svarede "måske". Under 1 pct. af de unge rapporterer således om at have prøvet at tvinge eller presse nogen til seksuel omgang, og denne type adfærd er således langt mindre hyppig end andre former for kriminalitet.

ANBRINGELSESÅRSAGER

I dette kapitel har vi vist, at anbragte børn og hjemgivne børn i højere grad end deres jævnaldrende har en selvskadende og kriminel adfærd samt en omfattende erfaring med illegale stoffer. Her skal det dog over-

vejes, at der er en årsag til, at den unge har været eller er anbragt – samt at denne årsag netop kan være kriminalitet, selvskade eller misbrugsproblemer. I det følgende undersøger vi derfor sammenhængen mellem anbringelsesårsager samt problemer med selvskade, misbrug af illegale stoffer og kriminalitet.

Anbringelsesårsagerne er siden 2006 blevet registreret af Ankestyrelsen. Fra 2006 og frem har vi således anbringelsesårsag på 923 anbragte unge fra forløbsundersøgelsen af anbragte børn (AFU). Der er en lang række mulige årsager til, at et barn eller ung anbringes. Tre af årsagerne kan dog være:

- Selvskadende, opmærksomhedssøgende adfærd hos barnet/den unge
- Misbrug hos barnet/den unge
- Kriminalitet hos barnet/den unge.

Af tabel 7.12 ses det, at ca. 20 pct. af de unge, som er anbragt efter 2006, er anbragt blandt andet på grund af 'selvskadende, opmærksomhedssøgende adfærd'. Til sammenligning er 6,5 pct. anbragt blandt andet på grund af misbrug, mens 9 pct. er anbragt blandt andet på grund af kriminalitet.

TABEL 7.12

Anbringelsesårsag for anbragte unge i AFU. Procent og antal.

	Procent	Antal
Selvskade	20,2	186
Misbrug	6,5	60
Kriminalitet	9,0	83

Anm.: Anbringelsesårsager hos barnet fra 2006-2011. Procent udregnet af total på 923 unge. Bemærk, at der kan være flere anbringelsesårsager per barn.

Kilde: Ankestyrelsens registre samt egne beregninger.

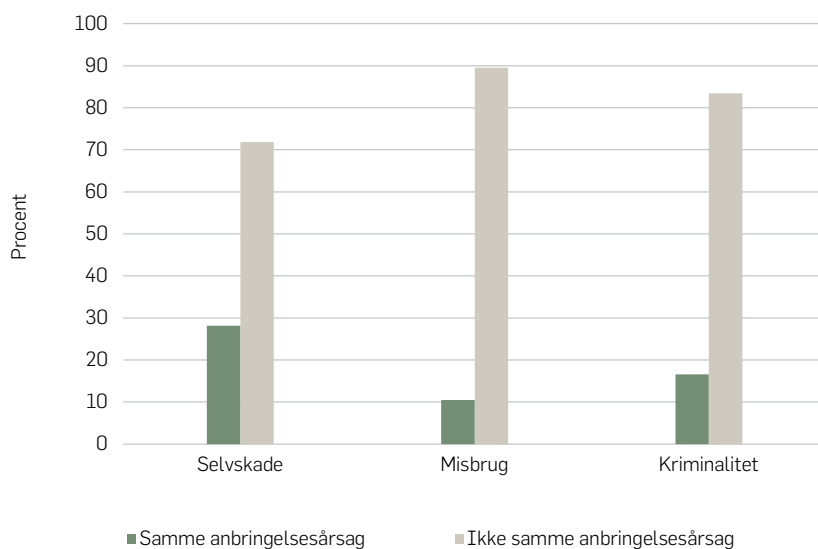
I det følgende ser vi på, hvor mange af de unge som har en selvskadende adfærd eller tanker om selvskade, misbruger illegale stoffer eller begår kriminalitet, som var anbragt af samme årsag. For selvskadende adfærd eller tanker om selvskade bruges DAWBA-skalaen fra tabel 7.3. Som mål for misbrug ser vi på de unge, som har røget hash mere end 40 gange inden for et år. Som mål for kriminalitet ser vi på de unge, som enten har gået med ulovlig kniv, et slag- eller skydevåben, har gjort alvorlig skade på andre eller været fysisk ond ved andre, har påsat brand med vilje, øde-

lagt andres ting med vilje, været involveret i tyveri på gaden, eller har brudt ind i et hus, en bygning eller en bil.

Figur 7.4 illustrerer, at mens de unge kan være anbragt præcis på grund af selvskade, misbrug eller kriminalitet, er ca. tre fjerdedele (72 pct.) af de unge, som har selvskadende adfærd eller tanker, anbragt af andre årsager. På samme måde er ca. 90 pct. af unge, som ryger hash mere end 40 gange om året, anbragt af andre grunde end misbrug, ligesom 83 pct. af de unge, som begår kriminalitet, er anbragt af en anden årsag. Det skal dog holdes in mente, at selvom fx selvskade ikke er en anbringelsesårsag hos den unge, kan det ikke udelukkes, at den unge havde selvskadende adfærd før anbringelsen.

FIGUR 7.4

Unge, som har begået selvskade eller har tanker om selvskade, har misbrug eller har begået kriminalitet, opdelt efter hvorvidt de blev anbragt af samme årsag. Procent.

Anm.: Anbringelsesårsager hos børn fra 2006-2011. Bemærk, at der kan være flere anbringelsesårsager per barn.

Kilde: Ankestyrelsens registre samt egne beregninger.

Overordnet kan det således konkluderes, at når vi observerer, at anbragte og hjemgivne unge i højere grad end deres jævnaldrende er selvskadende eller har tanker om selvskade, bruger illegale stoffer og begår kriminalitet,

skal man huske på, at denne adfærd kan være årsagen til, at de er blevet anbragt til at begynde med – men at det langt fra er hele årsagen til den store forskel mellem de unge.

SAMMENFATNING

Mange anbragte unge kommer fra familier, hvor de har været udsat for en form for deprivation, oplevet misbrug eller vanrøgt, eller fra familier, som på anden måde klarer sig dårligt. Flere af disse forhold er blevet dokumenteret af forskere som risikofaktorer i forhold til at komme ind i kriminalitet eller få en sundhedsmæssigt risikofyldt adfærd. For anbragte unge kan selve anbringelsen være en måde at komme væk fra de tidligere nævnte forhold. Samtidig kan anbringelsen også medføre tab af familierelationer og mangel på kontinuitet, især i tilfælde af sammenbrud i anbringelsesforløbet.

Der er flere forhold, som gør anbragte eller hjemgivne unge mere sårbare end sammenligningsgrupperne og sandsynliggør en øget risikoadfærd. I dette kapitel har vi således belyst:

- Anbragte og hjemgivne unge har i højere grad tegn på depression og udviser selvskadende adfærd eller tanker om selvskade end andre unge. De har desuden i højere grad et problematisk fokus på mad samt spiseproblemer.
- De anbragte og hjemgivne starter tidligere med at have samleje og har også oftere oplevet at få en abort end andre unge, som vi har sammenlignet med.
- Unge, som har oplevet en anbringelse, har prøvet at være fulde i en tidlig alder, men i 15-års-alderen drikker de dog mindre hyppigt omfattende mængder alkohol. Til gengæld har de langt større erfaring med at ryge hash eller pot, og 6 pct. af alle anbragte og hjemgivne røg således mere end 40 gange inden for et år. Og næsten hver tiende (80 af de 817 anbragte og hjemgivne) havde prøvet andre stoffer end hash inden for det sidste år.
- I forhold til kriminalitet havde langt flere anbragte og hjemgivne unge end deres jævnaldrende gået med et våben. En fjerdedel af dem havde desuden gjort alvorlig skade eller været fysisk ond mod en anden. Flere havde påsat brand, ødelagt andres ting med vilje el-

ler været involveret i tyveri på gaden. Næsten 17 pct. havde desuden begået indbrud.

Man skal holde sig for øje, at de anbragte unge kan være blevet anbragt præcis af årsager som selvskaade, misbrug og kriminalitet. Langt de fleste unge, som har selvskaadende adfærd eller tanker, har et hashmisbrug eller som begår kriminalitet, er dog anbragt af andre årsager.

Alt i alt peger dette kapitel på, at de anbragte og hjemgivne 15-årige er præget af en høj grad af psykisk sårbarhed, samt at de allerede nu udviser en risikofyldt og grænsesøgende adfærd i form af omfattende erfaring med illegale stoffer samt kriminalitet. Hvis de unge skal støttes til et mindre problemfyldt og risikobetonet ungdomsliv, vil det formentlig kræve tætte og langvarige interventioner for manges vedkommende.

HJEMGIVNE UNGES FORÆLDRE

METTE LAUSTEN

I dette kapitel vil vi fokusere på de hjemgivne unges forældre. Servicelovens § 68 foreskriver, at ”Foranstaltninger efter § 52, stk. 3, skal ophøre, når formålet er nået, når de ikke længere opfylder deres formål, eller når den unge fylder 18 år”. Det vil sige, at en hjemgivelse kan ske af flere grunde. Hjemgivelser kan iværksættes både på kommunalbestyrelsens og på forældrenes foranledning, men også på den unges egen foranledning, da de nu er blevet 15 år. Vi skelner i dette kapitel ikke mellem hjemgivel-sesårsager, men analyserer blot de baggrundsfaktorer, der karakteriserer de forældre, som de unge er hjemgivet til.

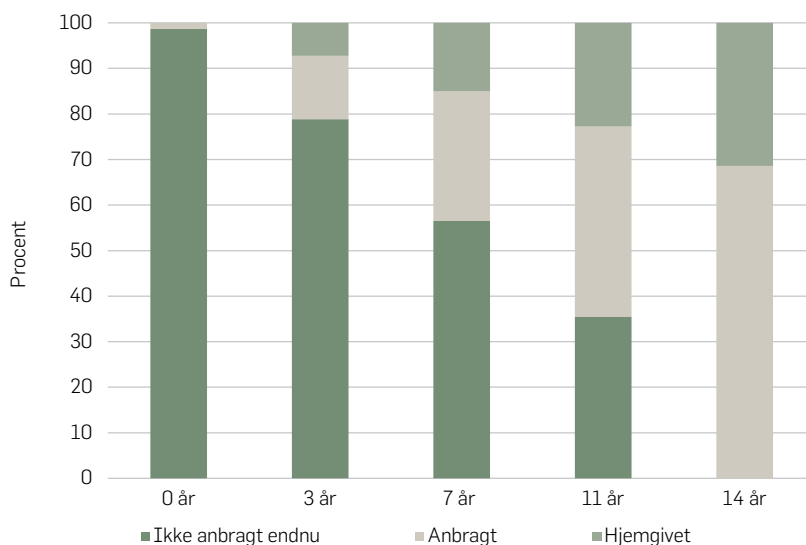
Kapitlet baseres på de unge, født i 1995, som vi gennem regi-sterdata i Danmarks Statistik har registreret i anbringelse eller tidligere i anbringelse, samt de unge, der har modtaget forebyggende foranstaltninger, men ikke har været anbragt. Figur 8.1 viser, hvordan gruppen af anbragte unge har været fordelt over forskellige alderstrin i forhold til, om de endnu ikke har været anbragt første gang, om de er anbragt, eller om de er hjemgivet på fødselsdagen.

Som figur 8.1 viser, bliver 1 pct. af børnene anbragt umiddelbart efter fødslen, og ingen af dem har endnu oplevet en hjemgivelse. Andelen af anbragte og hjemgivne af de 1.782 unge, der ifølge registerdata er eller har været anbragt pr. 31. december 2009, stiger jævnt over børnenes

alder, så 31 pct. af dem er hjemgivet ved deres 14-års-fødselsdag, mens 69 pct. er anbragt.

FIGUR 8.1

De anbragte unge, fordelt på grupper i forhold til anbringelsesstatus og over forskellige tidspunkter. Procent.

Anm.: Fordelingen er baseret på de 1.782 unge, født i 1995, der pr. 31. december 2009 er eller har været anbragt uden for hjemmet. Markeringen af anbringelse eller hjemgivelse er lavet på barnets/den unges fødselsdag og for de 0-årige umiddelbart efter fødslen.

Kilde: Egne beregninger på registerdata, Danmarks Statistik.

Vi baserer hovedsageligt sammenligningsgrupperne af forældre i dette kapitel på opdelingen i forældre til anbragte unge, til hjemgivne unge og til unge, der modtager forebyggende foranstaltninger som 14-årige:

- Forældre til 560 hjemgivne unge, der er defineret som de unge, der har været anbragt, men pr. 31. december 2009 er hjemgivet (31 pct. af gruppen af unge, der har oplevet anbringelse)
- Forældre til 1.222 anbragte unge, der pr. 31. december 2009 er anbragt (69 pct. af gruppen af unge, der har oplevet anbringelse)
- Forældre til 1.000 unge i sammenligningsgruppen, der aldrig har været anbragt, men modtager forebyggende foranstaltninger pr. 31. december 2009.

Vi har valgt ikke at medtage gruppen af forældre til unge, der ikke har været anbragt eller har modtaget forebyggende foranstaltninger (i kapitel 3 kaldet kohorten). Det skyldes en forventning om, at de tre beskrevne grupper af forældre ikke vil være væsentligt forskellige fra hinanden, alt imens gruppen af forældre til andre unge i kohorten – som vist i kapitel 3 – vil være meget anderledes.

Forældrene beskrives hovedsageligt ud fra de samme faktorer, som vi har brugt i kapitel 3 om de anbragtes forældres baggrund. Analyserne om de hjemgivne unges forældre er derfor også baseret på registerdata. Når vi analyserer på baggrundsfaktorer for forældre til hjemgivne 15-årige, analyserer vi hovedsageligt på mors faktorer. Det skyldes det faktum, der beskrives under det demografiske afsnit, at hjemgivne børn hovedsageligt lever sammen med mor, hvor mor enten er enlig eller er flyttet sammen med en anden partner end den unges far.

DEMOGRAFISKE FAKTORER

Mødre til hjemgivne unge ligner mødre til anbragte unge på en lang række parametre. Vi viser her de væsentligste demografiske faktorer for mødre til udsatte 15-årige i tabel 8.1.

Der er ikke forskel på mødre til hjemgivne unge og mødre til anbragte unge, når vi ser på, om mor bor i Danmark, i udlandet eller er død, mens der er signifikant forskel mellem mødre til hjemgivne unge og mødre til unge i sammenligningsgruppen. 95 pct. af mødrene i sammenligningsgruppen bor i Danmark mod 90 pct. af de hjemgivne unges mødre, og kun 2 pct. er døde mod 7 pct. af de hjemgivne unges mødre. Det betyder, alt andet lige, at unge, der er eller har været anbragt, har mindre mulighed for at have kontakt med deres mor.

En anden ting, der adskiller mødre til sammenligningsgruppen og mødre til hjemgivne eller anbragte unge, er deres samlivsforhold. Mens kun 10 pct. af mødre til hjemgivne eller anbragte lever sammen med den unges far, er det knap 32 pct. af alle mødre til de unge i sammenligningsgruppen. Der er også en langt mindre andel af mødre til unge i sammenligningsgruppen, der er enlig (44 pct.), mod over halvdelen af mødrene til de anbragte og de hjemgivne unge.

TABEL 8.1

Mødrene fordelt efter demografiske forhold. Særskilt for de tre grupper af unge. 2010. Procent.

	Hjemgivet	Anbragt	Sammenligningsgruppen
<i>Moren:</i>			
Bor i Danmark	89,7	91,5	95,4***
Er udvandret (bor i udlandet)	2,3	1,2	0,8*
Er død	7,1	6,1	2,3***
Manglende oplysninger	0,9	1,2	1,5
<i>Samliv moren:</i>			
Moren og faren er gift/samlevende	9,8	10,0	31,5***
Moren har ny mand	23,2	26,6	19,3†
Moren er enlig	55,9	54,6	44,2***
Manglende oplysninger	11,1	8,8	5,0***
<i>Teenagemor:</i>			
Moren er teenager ved barnets fødsel	7,4	6,1	4,1†
<i>Søskende:</i>			
Antal helsøskende	0,96	0,97	1,26***
Antal halvsøskende, morens side	0,89	0,81	0,41***
Antal halvsøskende, farens side	0,61	0,62	0,37***
<i>Procentgrundlag:</i>	560	1.222	1.000

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2009.

*** = $p < 0,001$, ** = $p < 0,01$, * = $p < 0,05$ og † = $p < 0,1$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene.

Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til hjemgivne 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

De hjemgivne og de anbragte unge har færre helsøskende (knap 1) og flere halvsøskende på både mors og fars side set i forhold til de unge i sammenligningsgruppen. De anbragte unge og de hjemgivne unge har altså en mere kompleks familiesituation sammenlignet med unge i sammenligningsgruppen med mange forskelligartede relationer, der ikke afspejler den gængse familiestruktur i de fleste danske familier for 15-årige unge.

Vi kan også sammenligne mødre til hjemgivne børn og unge på en anden led, nemlig i forhold til tidspunkt for første hjemgivelse. Tabel 8.2 viser de demografiske faktorer for mødre, hvor barnet er hjemgivet første gang før 3-års-fødselsdagen, mellem 3- og 7-års-fødselsdagen, mellem 7- og 11-års-fødselsdagen og mellem 11- og 14-års-fødselsdagen.

Som det ses af tabellen, er der næsten ingen forskel mellem de fire grupper af mødre.³¹ Der er en meget lav andel af mødrene i alle fire grupper, der bor sammen med barnets far (10 pct. eller derunder), og en meget stor andel, der er enlige mødre, uanset hjemgivelsestidspunktet.

31. Den manglende signifikans i forskellen mellem grupperne skyldes hovedsageligt det lave antal personer i hver gruppe. Der skal alt andet lige større forskelle til mellem grupperne, for at der er signifikant forskel, når antallet i grupperne er af denne størrelse.

TABEL 8.2

Mødrene fordelt efter demografiske forhold. Særskilt for de unges alder ved første hjemgivelse. 2010. Procent.

		3 år	7 år	11 år	14 år
<i>Møren:</i>	Bor i Danmark	86,8	89,2	87,2	91,7
	Udvandret (bor i udlandet)	2,3	3,0	3,2	0,0
	Død	10,2	6,7	9,1	7,4
	Manglende oplysninger	0,8	1,2	0,5	1,0
<i>Mørens samliv:</i>	Mor og far er gift/samlevende	8,5	10,2	9,6	6,9
	Mor har ny mand	17,8	23,4	24,1	24,5
	Mor er enlig	57,4	55,7	52,4	58,8
	Manglende oplysninger	15,5	11,4 *	12,8 *	8,8 †
Mor teenager ved barnets fødsel	10,5	11,5 *	3,8 *	7,4 *	
Antal helsøskende	0,6	0,9 ***	1,1 ***	0,9 *	
Procentgrundlag	129	167	187	204	

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2009. 687 børn er i alt blevet hjemgivet fra årgang 1995.

1. *** = $p < 0,001$, ** = $p < 0,01$, * = $p < 0,05$ og † = $p < 0,1$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene.

Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til hjemgivne ved 3 år i forhold til de tre andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Den faktor, hvor der er synlig forskel mellem de fire grupper, er i forhold til mors alder ved barnets fødsel. Der er en større andel af mødre, der var teenagere ved barnets fødsel, der har fået hjemgivet barnet i en yngre alder, dvs. inden barnet blev 7 år, set i forhold til de mødre, der har fået deres barn hjemgivet første gang efter 7-års-alderen. Det kan være et udtryk for at trods teenagemoderskab (som vist i kapitel 3), så har teenagemødrene større sandsynlighed for at få børnene hjemgivet, mens de endnu er små.

SOCIOØKONOMISKE FORHOLD

Tabellerne i dette afsnit giver et overblik over, hvilke socioøkonomiske faktorer der gør sig gældende for mødre til hjemgivne og for forskellige hjemgivelsestidspunkter. Tabel 8.3 og 8.4 beretter om mødrenes beskæftigelse, og om de befinder sig på eller uden for arbejdsmarkedet.

Som det fremgår af tabel 8.3, er mødre til de børn, der bliver tidligst hjemgivet, også den gruppe af mødre, som i ringest grad er i beskæftigelse. Godt hver fjerde af mødrene til hjemgivne og anbragte er i beskæftigelse, mens det samme gælder for godt halvdelen af mødre til unge

i sammenligningsgruppen. De hjemgivnes mødre har altså ikke en større tilknytning til arbejdsmarkedet end de anbragtes mødre. Det sted, hvor der er forskel på anbragtes mødre og hjemgivnes mødre, er omkring andelen, der er kontanthjælpsmodtager, og andelen, der er på førtidspension. Mødre til hjemgivne er oftere kontanthjælpsmodtagere, sammenlignet med mødre til anbragte, mens mødre til anbragte oftere er førtidspensionister, sammenlignet med mødre til hjemgivne.

TABEL 8.3

Mødrene fordelt efter deres tilknytning til arbejdsmarkedet. Særskilt for de tre grupper af unge. 2009. Procent.

	Hjemgivet	Anbragt	Sammenligningsgruppen
I beskæftigelse	27,5	27,8	55,0 ***
Arbejdsløs i min. et halvt år	2,8	1,6	2,2
Kontanthjælpsmodtager	31,1	27,3 †	18,1 ***
Førtidspensionist	20,2	26,8 **	13,3 ***
Uden for arbejdsmarkedet	8,6	8,3	7,3
Manglende oplysninger	9,8	8,2	4,1 ***
Procentgrundlag	560	1.222	1.000

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2009.

*** = $p < 0,001$, ** = $p < 0,01$, * = $p < 0,05$ og † = $p < 0,1$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene.

Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til hjemgivne 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

TABEL 8.4

Mødre til førstegangshjemgivne, fordelt efter deres tilknytning til arbejdsmarkedet og alderen for barnets første hjemgivelse. 2009. Procent.

	3 år	7 år	11 år	14 år
I beskæftigelse	18,6	22,2	29,4 *	30,4 *
Arbejdsløs i min. halvt år	0,8	4,8 *	1,1	2,5
Modtager kontanthjælp	29,5	30,5	26,7	34,8
Førtidspensionist	26,4	22,2	23,0	19,1
Udenfor arbejdsmarkedet	10,9	9,6	8,6	5,4 †
Manglende oplysninger	14,0	10,8	11,2	7,8 †
Procentgrundlag	129	167	187	204

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. 687 børn er i alt blevet hjemgivet fra årgang 1995.

1. *** = $p < 0,001$, ** = $p < 0,01$, * = $p < 0,05$ og † = $p < 0,1$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene.

Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til hjemgivne ved 3 år i forhold til de tre andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

En generel tendens er i denne sammenhæng (tabel 8.4), at jo senere den unge er blevet hjemgivet første gang, des større er mødrenes tilknytning

til arbejdsmarkedet. Kun 18 pct. af mødrene til de tidligst hjemgivne unge er i beskæftigelse i 2010, mens det for de senest hjemgivne gør sig gældende for 30 pct. af mødrene. En stor andel af mødrene til de tidligst hjemgivne er kontanthjælpsmodtagere (30 pct.), mens 26 pct. er på førtidspension. Samtidig med at dette er en meget lav indkomstgruppe, forventer vi også, at den er relativt konstant, om ikke tiltagende over tid.

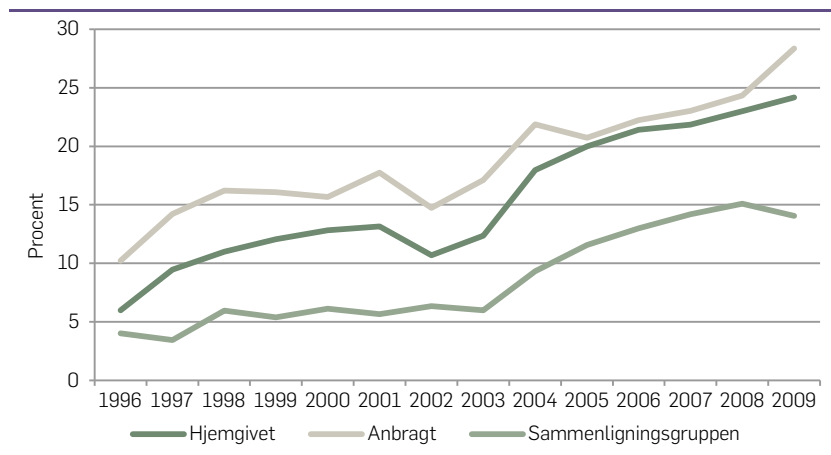
Mødre, som tilhører denne gruppe, bliver tilkendt førtidspension som følge af en mere eller mindre kronisk og vedvarende uarbejdsdygtighed. Derfor er graden af mobilitet i denne gruppe væsentligt forringet set i forhold til de øvrige grupper uden for beskæftigelse.

FATTIGDOM

Vi beregner, ligesom i kapitel 3 om forældrenes baggrund, et relativt fattigdomsmål, der er baseret på sammenligning af husstandsindkomst. De husstande, hvor den samlede disponible husstandsindkomst, efter at den er korrigeret for antal personer i husstanden, er under 50 pct. af medianindkomsten, defineres ifølge dette relative mål som værende fattige. Vi præsenterer andelen af mødre til unge anbragte, unge hjemgivne og unge i sammenligningsgruppen og ændringen over tid i figur 8.2.

FIGUR 8.2

Andelen af mødres husstande, der er fattige. Særskilt for de tre grupper af unge. Procent.

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2009. Grundpopulationen er 75.574 unge født i 1995.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Andelen af mødre, der defineres som fattige, ligger nogenlunde jævnt frem til 2003 på 15 pct. for de anbragte unges mødre, 10 pct. for de hjemgivnes mødre og 5 pct. for mødre til unge i sammenligningsgruppen. Der er altså en statistisk signifikant forskel mellem de tre grupper af mødre frem til 2003. De markante ændringer i indkomstoverførslerne i starten af det nye årtusinde, hvor der blev indført starthjælp (2002), automatisk sænkning af kontanthjælpen efter 6 måneder på kontanthjælp (2003) og introduktion af et kontanthjælpsloft (2004), kan tydeligt ses i figur 8.2 gennem den større andel af mødre, der betegnes som fattige. Den øgede andel er især gældende for mødre til hjemgivne unge, der efter 2003 ligger på niveau med mødre til anbragte unge i forhold til fattigdom.

Der er ligeledes forskel mellem grupperne af mødre til hjemgivne børn og unge i forhold til alderen ved første hjemgivelse. Vi viser her i tabel 8.5, at andelen af fattige mødre til børn, der hjemgives første gang før 3-års-alderen, er markant større, uanset hvilket år vi ser på (25 pct. i 1999), end andelen af fattige mødre til børn, der hjemgives første gang ved en senere alder (15 pct. i 1999).

TABEL 8.5

Andelen af mødres husstande, der er fattige. Særskilt på alderen for barnets første hjemgivelse og udvalgte år. Procent.

	3 år	7 år	11 år	14 år
1999	25,6	21,3	10,7 ***	15,0 *
2003	24,1	20,0	12,4 **	15,4 †
2007	31,3	23,0	24,7	18,7 *
2009	39,4	33,3	31,5	21,0 ***
Procentgrundlag	129	167	187	204

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. 687 børn er i alt blevet hjemgivet fra årgang 1995.

1. *** = $p < 0,001$, ** = $p < 0,01$, * = $p < 0,05$ og † = $p < 0,1$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene.

Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til hjemgivne ved 3 år i forhold til de tre andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Der tegner sig altså et noget disharmonisk billede af mødre, som får hjemgivet deres børn tidligt, og som samtidig har et meget lavt forsørgelsesgrundlag. Yderligere gør det sig gældende, at denne gruppe af mødre i ringere grad selv har mulighed for at ændre på deres egen økonomiske situation, eftersom en meget lille del af gruppen er i beskæftigelse.

FYSISK OG PSYKISK HELBRED

Forældres sygdom, både fysisk og psykisk, er risikofaktorer, der påvirker børnenes trivsel og udvikling gennem barndommen (se fx Sundell m.fl., 2007; Vinnerljung, Hjern & Lindblad, 2006). Derfor er forældres helbred en betydelig faktor, når børnene anbringes. Men har det også en betydning for de hjemgivne børn og unge? Vi ser derfor nærmere på, i hvilken udstrækning mødre til hjemgivne har fået stillet diagnoser for både somatiske og psykiatriske sygdomme, og på forskellen mellem de tre grupper af mødre (tabel 8.6).

TABEL 8.6

Mødre fordelt efter gennemsnitligt antal diagnoser i Landspatientregistret og i det Psykiatriske forskningsregister. Særskilt for de tre grupper af unge. 2010. Antal og procent.

	Hjemgivet	Anbragt	Sammenligningsgruppen
Antal somatiske diagnoser	23,6	24,1	17,7 ***
Har mindst en psykiatrisk diagnose (pct.)	45,0	38,4 **	21,7 ***
Antal psykiatriske diagnoser	2,3	2,0	0,7 ***
Antal psykiatriske diagnoser for dem, der har mindst en diagnose	5,2	5,3	3,3 ***
Procentgrundlag	560	1.222	1.000

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2009.

*** = $p < 0,001$, ** = $p < 0,01$ og * = $p < 0,05$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnitene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til hjemgivne 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Mødre til hjemgivne og mødre til anbragte udviser den samme somatiske oversygelighed (24 somatiske diagnoser), hvor andelen af mødre, der har fået en psykiatrisk diagnose, er større blandt mødre til hjemgivne unge i forhold til mødre til anbragte unge. Samlet set ligger de to grupper af mødre dog langt over mødre til unge i sammenligningsgruppen.

Alt i alt er det tydeligt, at børn, der er blevet hjemgivet, har forældre med samme betydelige helbredsudfordringer, som de anbragte unges forældre, herunder en markant overforekomst af psykiske diagnoser hos mødre. Tabel 8.8 viser dog intet om forbedringer eller korrekt medicinering, så det kan formodes, at børn og unge, der er hjemgivet, er hjemgivet til mødre, der er mere psykisk stabile, end mødre til de anbragte børn måske er.

MISBRUG OG KRIMINALITET

Som beskrevet i kapitel 3 er misbrug og kriminalitet veldokumenterede risikofaktorer for socialt udsatte familier og deres børn (se fx Christoffersen m.fl., 2011; Farrington & Welsh, 2007). Oftest analyseres disse risikofaktorer på anbragte unge, mens hjemgivne unge ikke nævnes. Vi ser derfor her på misbrug og kriminalitet for hjemgivnes forældre. I forhold til misbrugsbehandling kan vi se af tabel 8.7, at mødre til hjemgivne unge i større grad end mødre til anbragte unge (10 pct.) og mødre til unge i sammenligningsgruppen (1 pct.) er eller har været i misbrugsbehandling (12 pct.).

TABEL 8.7

Forældre, der er registreret i behandling i Misbrugsregisteret. Særskilt for de tre grupper af unge. 2011. Procent.

	Hjemgivet	Anbragt	Sammenligningsgruppen
Mor er i misbrugsbehandling	12,3	9,6 †	1,0 ***
Far er i misbrugsbehandling	8,8	8,8	2,5 ***
Mor eller far er i misbrugsbehandling	17,3	14,8	3,4 ***
Mor og far er i misbrugsbehandling	3,8	3,5	0,1 ***
Procentgrundlag	560	1.222	1.000

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2009.

*** = $p < 0,001$, ** = $p < 0,01$, * = $p < 0,05$ og † = $p < 0,1$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene.

Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til hjemgivne 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

TABEL 8.8

Forældre, der er registreret i behandling i Misbrugsregisteret. Særskilt på alderen for barnets første hjemgivelse. 2011. Procent.

Første hjemgivelse	3 år	7 år	11 år	14 år
Mor	3,2	1,1 ***	1,4 ***	1,0 ***
Far	5,6	7,3 *	3,6 *	2,2 *
Procentgrundlag	129	167	187	204

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2009. 687 børn er i alt blevet hjemgivet fra årgang 1995.

*** = $p < 0,001$, ** = $p < 0,01$ og * = $p < 0,05$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til hjemgivne ved 3 år i forhold til de tre andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Samtidig (tabel 8.8) kan vi se, at en større andel af mødre til børn, der er hjemgivet første gang som helt små (3-års-alderen), har været i misbrugsbehandling i forhold til mødre, der får hjemgivet et barn senere.

En markering af misbrugsbehandling er selvfølgelig ikke en markering af, at misbruget er stoppet. Og en markering af misbrugsbehandling er heller ikke en markering af, hvor stort omfanget af misbrug er blandt de forskellige grupper af forældre. Tallene i tabel 8.7 og tabel 8.8 er derfor kun en indikation af, at mødre, der får hjemgivet deres børn eller unge fra anbringelse, oftere har været i misbrugsbehandling, måske for at ændre på de sociale betingelser, som barnet blev anbragt fra.

Kriminalitet er markeret ved andelen af forældre, der har modtaget en dom for en strafbar handling. Tabel 8.11 viser her forskellen mellem forældre til hjemgivne unge, anbragte unge og forældre til unge, der modtager forebyggende foranstaltninger.

TABEL 8.9

Forældre, der har en dom for en strafbar handling. Særskilt for de tre grupper af unge. 2011. Procent.

	Hjemgivet	Anbragt	Sammenligningsgruppen
Andel mødre, der har en dom	12,9	11,3	2,0 ***
Andel fædre, der har en dom	33,9	34,0	17,7 ***
<i>Summeret antal domme, hvis straffet mindst en gang:</i>			
Mor	2,4	2,4	1,3
Far	4,4	4,2	2,9 ***
Procentgrundlag	560	1.222	1.000

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010.

*** = $p < 0,001$, ** = $p < 0,01$ og * = $p < 0,05$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til hjemgivne 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Der er ingen statistisk signifikant forskel mellem forældre til anbragte unge og forældre til hjemgivne unge. Der er den samme andel, der har en dom for en strafbar handling (11-13 pct.) blandt de to grupper af mødre. Det samme er gældende for fædrene (34 pct.). Derimod er der en stor forskel til mødre og fædre til unge i sammenligningsgruppen, hvor en relativt lille andel af mødre (2 pct.) har en dom. Det samme mønster viser sig i antallet af domme for mødre og fædre, der har været straffet mindst en gang.

Der er til gengæld forskel mellem mødre til hjemgivne børn og unge, når vi tager højde for barnets alder ved første hjemgivelse. I tabel 8.10 beskriver vi forældre til hjemgivne børn efter deres gennemsnitlige antal strafbare handlinger. I tabellen er de hjemgivnes forældre inddelt

efter, hvornår deres barn er hjemgivet første gang. Der er en langt større andel af mødre til tidligt hjemgivne børn (22 pct.), der har en dom for en strafbar handling, set i forhold til mødre, hvis børn blev hjemgivet i 7- eller 11-års-alderen.

TABEL 8.10

Forældre, der har en dom for en strafbar handling. Særskilt på alderen for barnets første hjemgivelse. 2011. Procent.

Første hjemgivelse	3 år	7 år	11 år	14 år
Andel mødre, der har en dom	22,5	10,2 **	7,5 ***	16,2
Andel fædre, der har en dom	41,9	37,7	33,7	35,3
<i>Summeret antal domme, hvis straffet mindst en gang:</i>				
Mor	2,8	1,4 *	4,1	2,0
Far	4,5	3,3	4,7	5,0
Procentgrundlag	129	167	187	204

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2009. 687 børn er i alt blevet hjemgivet fra årgang 1995.

I. *** = $p < 0,001$, ** = $p < 0,01$ og * = $p < 0,05$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til hjemgivne ved 3 år i forhold til de tre andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Samlet set har der været stort set lige så høj forekomst af misbrug og kriminalitet blandt de hjemgivnes forældre som blandt de endnu-anbragtes forældre. Der er dog en tendens til, at mødre, der har fået hjemgivet deres barn tidligt, har været mere kriminelle end andre mødre, men også har været mere i misbrugsbehandling end andre mødre.

MØDRE, DER SELV HAR VÆRET ANBRAGT

Som beskrevet i kapitel 3 om forældres sociale baggrund, har anbragte børn og unge markant større sandsynlighed for at have en forælder, der selv har været anbragt. Men det siger ikke noget om, hvorvidt der er forskel mellem anbragte og hjemgivne unge. Tallene i tabel 8.11 viser imidlertid, at der ingen forskel er mellem anbragte og hjemgivne unge. Der er ingen statistisk signifikant forskel i andelen af unge anbragte, der har en mor eller en far, der selv har været anbragt, set i forhold til andelen af hjemgivne unge. Knap hver tredje ung (30 pct.), uanset anbringelsessituation, har en mor, der selv har været anbragt uden for hjemmet på et tidspunkt gennem sin barndom.

TABEL 8.11

Mødre, der selv har været anbragt. Særskilt for de tre grupper af unge. 2011. Procent.

	Hjemgivet	Anbragt	Sammenligningsgruppen
Mor selv været anbragt som barn	29,6	29,9	11,7 ***
Far selv været anbragt som barn	15,9	17,9	7,7 ***
Mor eller far selv været anbragt som barn	38,8	40,3	18,0 ***
Mor og far selv været anbragt som barn	6,8	7,4	1,4 ***
Procentgrundlag	560	1.222	1.000

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2009.

*** = $p < 0,001$, ** = $p < 0,01$ og * = $p < 0,05$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til hjemgivne 15-årige i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Derfor ser vi nu på, om der er forskel mellem børn og unge i forhold til alderen ved første hjemgivelse (tabel 8.12). En hypotese kunne være, at børn tidligere bliver hjemgivet til forældre, der ikke selv har været anbragt.

TABEL 8.12

Forældres egen anbringelse. Særskilt på alderen for barnets første hjemgivelse. Procent.

	3 år	7 år	11 år	14 år
Mor	36,4	30,5	28,3	33,3
Far	15,5	16,8	17,6	15,2
Mor eller far	42,6	40,7	36,9	42,2
Procentgrundlag	129	167	187	204

Anm.: Antal unge i hver kategori er opgjort pr. 31. december 2010. 687 børn er i alt blevet hjemgivet fra årgang 1995.

*** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$ og * $p < 0,05$. T-test er anvendt til sammenligning af gennemsnittene. Testene refererer udelukkende til gruppen af forældre til hjemgivne unge i forhold til de to andre grupper af forældre.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Der er imidlertid ingen statistisk signifikant sammenhæng mellem andelen af mødre eller fædre, der har været anbragt selv, og barnets alder ved første hjemgivelse. Andelen af børn, hvis mor eller far selv har været anbragt, er den samme (43 pct.), hvad enten barnet er hjemgivet første gang som 3-årig eller som 14-årig. Den manglende statistiske signifikans kan dog skyldes det lave antal unge, der er i hver aldersgruppe.

SAMMENFATNING

Dette kapitel beskriver levevilkår og den sociale situation for forældre til hjemgivne børn. Overordnet set er forældre til hjemgivne unge ikke bedre stillet end forældre til anbragte unge. Forældre til hjemgivne og forældre til anbragte er klart dårligere stillet end de øvrige forældregrupper. Selvom de unge er hjemgivet, er der således stadig mange risikofaktorer til stede i barnets liv:

- Hjemgivne og anbragte unges forældre har samme ustabile familiestruktur. Eneste tydelige forskel er, at teenagemødrene har større sandsynlighed for at få børnene hjemgivet, mens de endnu er små.
- Socioøkonomisk er hjemgivne og anbragte unges forældre i vid udstrækning marginaliseret. Mødre til børn, der hjemgives første gang i en sen alder (11-14 år), har dog en større tilknytning til arbejdsmarkedet (30 pct.) end mødre, hvis børn hjemgives i en tidlig alder (3 år).
- Mødre, der får hjemgivet deres børn tidligt, har en langt større sandsynlighed for at leve i fattigdom, end mødre til børn, der hjemgives første gang senere. De har et meget lavt forsørgelsesgrundlag, samtidig med at de stort set ikke er tilknyttet arbejdsmarkedet.
- Hjemgivne unge eksponeres i langt lige så høj grad som anbragte unge for forældres sygelighed både i forhold til somatiske og psykiske lidelser. Mødre til hjemgivne unge har lige så mange diagnoser for somatisk sygdom som mødre til anbragte unge, samtidig med at en større andel af dem har en psykiatrisk diagnose.
- Forekomsten af misbrug og kriminalitet er lige så høj blandt de hjemgivnes forældre som blandt de endnu-anbragtes forældre. Der er dog en tendens til, at mødre, der har fået hjemgivet deres barn tidligt, har været mere i misbrugsbehandling end andre mødre.
- Endeligt er ingen forskel på, om forældrene selv har været anbragt, i forhold til om den unge er hjemgivet eller fortsat anbragt.

Sammenligningsgruppen, dvs. forældre til børn, der modtager forebyggende foranstaltninger, men aldrig har været anbragt uden for hjemmet, er i alle henseender bedre stillet end forældre til anbragte og forældre til hjemgivne. De opretholder altså positionen som signifikant bedre stillet end forældre til anbragte og hjemgivne unge, samtidig med at de er signifikant dårligere stillet end forældre til unge i kohorten.

LITTERATUR

- Achenbach, T. (1991): *Manual for the Child Behavioral Checklist and 1991 Profile*. University of Vermont Department of Psychiatry, Burlington.
- Andersen, D. & O. Højlund (2007): *Interview med 11-årige børn – Erfaringer fra et web-baseret pilotprojekt*. København: Socialforskningsinstituttet, 07:15.
- Andersen, D. & A. Kjærulff (2003): *Hvad kan børn svare på? Om børn som respondenter i kvantitative spørgeskemaundersøgelser*. København: Socialforskningsinstituttet, 03:07.
- Andersen, D. & M.H. Ottosen (2002): *Børn som respondenter. Om børns medvirken i survey*. København: Socialforskningsinstituttet, 02:23.
- Andersen, D., M.D. Mortenson & A.S. Perthou (2008): *Anbragte børns undervisning*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 08:26.
- Ankestyrelsen (2012): *Anbringelsesstatistik. Årsstatistik 2011. København: Ankestyrelsen*.
- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2011): *Fattigdommen fortsætter med at stige*. København: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.
- Baskin, D.R. & I. Sommers (2011): "Child Maltreatment, Placement Strategies, and Delinquency." *American Journal of Criminal Justice*, 36(2), s. 106-119.

- Bengtsson, T.T. (2012): *Youth Behind Bars: An Ethnographic Study of Youth Confined in Secure Care Institutions in Denmark*. PhD-thesis. København: Sociologisk Institut, Københavns Universitet.
- Berlin, M., B. Vinnerljung & A. Hjern (2011): "School Performance in Primary School and Psychosocial Problems in Young Adulthood Among Care Leavers from Long Term Foster Care". *Children & Youth Services Review*, 33(12), s. 2489-2497.
- Bilenberg, N. (1999): "The Child Behavior Checklist (CBCL) and Related Material: Standardization and Validation in Danish Population Based on Clinically Based Samples". *Acta Psychiatrica Scandinavica*, (398)100.
- Breen, R. (1999): "Beliefs, Rational Choice and Bayesian Learning". *Rationality and Society*, 11(4), s. 463-479.
- Bryderup, I., B. Madsen & A. Perthou (2001): *Specialundervisning på anbringelsessteder og i dagbehandlingstilbud*. København: Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Cashmore, J. & M. Paxman (2007): *Longitudinal Study of Wards Leaving Care Four to Five Years on*. New South Wales: Department of Community Services and University of New South Wales. Social Policy Research Centre.
- Christoffersen, M.N. & M. Lausten (2009): "Early and Late Motherhood – Economic, Family Background and Social Conditions". *Finnish Yearbook of Population Research*, XLIV, s. 79-95.
- Christoffersen, M.N., P.S. Olsen, K.S. Vammen, S.S. Nielsen & M. Lausten (2011): *Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 11:34.
- Corlyon, J. & C. McGuire (1999): *Pregnancy and Parenthood – the Views and Experiences of Young People in Public Care*. London: NCB.
- Courtney, M., S. Terao & N. Bost (2004): *Midwest Evaluation of the Adult Functioning of Former Foster Youth: Conditions of Youth Preparing to Leave State Care*. Chicago: Chapin Hall Center for Children at the University of Chicago.
- Cunha, F., J.J. Heckman & S.M. Schennach (2010): "Estimating the Technology of Cognitive and Noncognitive Skill Formation". *Econometrica*, 78(3), s. 883-931.
- Danmarks Statistik (2012): *Udsatte Børn og Unge. INDIKATOR 1 – antal foranstaltninger til udsatte børn og unge*. Tilgængelig på:

- <http://www.dst.dk/da/Statistik/emner/de-nationale-dokumentationsprojekter/udsattebornogunge.aspx?tab=ink>.
Besøgt 14/2-2013.
- Del Valle, J.F., A. Bravo, E. Alvarez & A. Fernanz (2008): "Adult Self-Sufficiency and Social Adjustment in Care Leavers from Children's Homes: A Long-Term Assessment". *Child & Family Social Work*, 13(1), s. 12-22.
- DREAM & N.E.K. Rasmussen (2012): *Uddannelsesfremskrivning 2012*. København: DREAM.
- Duncan, O.D. (1961): "A Socioeconomic Index for all Occupations". I: A.J. Reiss m.fl. (red.): *Occupational and Social Status*. New York: Free Press, s. 109-138.
- Egelund, T. & A.-D. Hestbæk (2007): "Små børn anbragt uden for hjemmet. Resultater fra et dansk longitudinelt studie af anbragte børn fra 1995-kohorten". *Nordisk Socialt Arbeid*, 2007/2, s. 120-133.
- Egelund, T. & M. Lausten (2009): "Prevalence of Mental Health Problems Among Children Placed in Out-of-Home Care in Denmark". *Child & Family Social Work*, 14(2), s. 156-165.
- Egelund, T., A.-D. Hestbæk & D. Andersen (2004): *Små børn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995*. København: Socialforskningsinstituttet, 04:17.
- Egelund, T., D. Andersen, A.-D. Hestbæk, M. Lausten, L. Knudsen, R.F. Olsen & F. Gerstoft (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 08:23.
- Farkas, G. (2003): "Cognitive Skills and Noncognitive Traits and Behaviors in Stratification Processes". *Annual Review of Sociology*, 29, s. 541-562.
- Farrington, D.P. & B. Welsh (2007): *Saving Children from a Life of Crime: Early Risk Factors and Effective Interventions*. New York: Oxford University Press.
- Fernandez, E. (2008): "Unraveling Emotional, Behavioural and Educational Outcomes in a Longitudinal Study of Children in Foster-Care". *British Journal of Social Work*, 38(7), s. 1283-1301.
- Finansministeriet (2010): *Indkomstudvikling og -fordeling i Danmark 1983-2007*. København: Finansministeriet, arbejdsrapport.

- Forsman, H. & B. Vinnerljung (2012): "Interventions Aiming to Improve School Achievements of Children in Out-of-Home Care: A Scoping Review". *Children and Youth Services Review*, 34(6), s. 1084-1091.
- Franzén, E. & B. Vinnerljung (2006): "Foster Children as Young Adults: Many Motherless, Fatherless or Orphaned: A Swedish National Cohort Study". *Child and Family Social Work*, 11, s. 254-263.
- Franzén, E., B. Vinnerljung & A. Hjern (2008): The Epidemiology of Out-of-Home Care for Children and Youth: A National Cohort Study. *British Journal of Social Work*, 38(6), s. 1043-1059.
- Goodman, R. (1999): "The Extended Version of the Strengths and Difficulties Questionnaire as a Guide to Child Psychiatric Care and Consequent Burden". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40, s. 791-799.
- Goodman, R. (1997): "The Strengths and Difficulties Questionnaire: A Research Note". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, s. 581-586.
- Goodman, R. & S. Scott (1999): "Comparing the Strengths and Difficulties Questionnaire and the Child Behavior Checklist: Is Small Beautiful?". *Journal of Abnormal Child Psychology*, 27, s. 17-24.
- Hansen, E.J. (1984): *Socialgrupper i Danmark*. København: Socialforskningsinstituttet, Studie 48.
- Hauser, R.M. & J.R. Warren (1997): "Socioeconomic Indexes for Occupations: A Review, Update, and Critique". *Sociological Methodology*, 27(1), s. 177-198.
- Havik, T. (2007): *Slik fosterforældre ser det – II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 1995*. Bergen: UNIFOB, Child Protection Research Unit.
- Hayes, C.D. (red.) (1987): *Risking the Future*. Volume I. Washington, D.C.: National Academy Press.
- Heath, A., M. Colton & J. Aldgate (1994): "Failure to Escape: A Longitudinal Study of Foster Children's Educational Attainment". *British Journal of Social Work*, 24(3), s. 241-260.
- Heckman, J.J. & Y. Rubinstein (2001): "The Importance of Noncognitive Skills: Lessons from the GED Testing Program". *The American Economic Review*, 91(2), s. 145-149.
- Hornbek, A.M.B. (2009): *Specialundervisning i folkeskolen skoleåret 2008/09*. København: UNI*C Statistik & Analyse.

- Jackson, M. (2006): "Personality Traits and Occupational Attainment". *European Sociological Review*, 22(2), s. 187-199.
- James, S., S.B. Montgomery, L.K. Leslie & J. Zhang (2009): "Sexual Risk Behaviors Among Youth in the Child Welfare System". *Children and Youth Services Review*, 31(9), s. 990-1000.
- Jones, L. (2011): "The First Three Years after Foster Care: A Longitudinal Look at the Adaptation of 16 Youth to Emerging Adulthood". *Children and Youth Services Review*, 33(10), s. 1919-1929.
- Jæger, M.M. (2007): "Economic and Social Returns to Educational Choices: Extending the Utility Function". *Rationality and Society*, 19(4), s. 451-483.
- Kristofersen, L.B. & S. Clausen (2008): *Barnevern og sosialhjelp*. Oslo: NOVA, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA Notat 3/2008.
- Lausten, M., H. Hansen & A.A. Nielsen (2010): *Udsatte børnefamilier i Danmark*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:14.
- Lawrence, C.R., E.A. Carlson & B. Egeland (2006): "The Impact of Foster Care on Development". *Development and Psychopathology*, 18(01), s. 57-76.
- Manski, C.F. (2004): "Measuring Expectations". *Econometrica*, 72(5), s. 1329-1376.
- McCrystal, P., A. Percy & K. Higgins (2008): "Substance Use among Young People Living in Residential State Care". *Child Care in Practice*, 14(2), s. 181-192.
- Morgan, S.L. (2005): *On the Edge of Commitment: Educational Attainment and Race in the United States*. Stanford University Press.
- Morgan, S.L. (2004): "Methodologist as Arbitrator: Five Models for Black-White Differences in the Causal Effect of Expectations on Attainment". *Sociological Methods & Research*, 33(1), s. 3-53.
- Morgan, S.L. (2002): "Modeling Preparatory Commitment and Non-repeatable Decisions: Information-processing, Preference Formation and Educational Attainment". *Rationality and Society*, 14(4), s. 387-429.
- Morgan, S.L. (1998): "Adolescent Educational Expectations: Rationalized, Fantasized or Both?". *Rationality and Society*, 10(2), s. 131-162.

- Møller, S.N. & M. Skytte (2004): *Mit barn er anbragt. Etniske minoritetsforældres fortællinger*. København: Socialforskningsinstituttet, 04:16.
- Nikolajsen, L.S. & K. Behrens (2012): *Grundskolekarakterer 9. klasse. Provetermin maj/juni 2012*. København: UNI*C Statistik & Analyse.
- Nordahl, T., M.-A. Sørlie, T. Manger & A. Tveit (2008): *Adfærdsproblemer hos børn og unge. Teoretiske og praktiske tilgange*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Obel, C., S. Dalsgaard, H.-P. Stax & N. Bilenberg (2003): "Spørgeskema om barnets styrker og vanskeligheder (SDQ-DAN)". *Ugeskrift for Læger*, 165/5, s. 462-465.
- Okagaki, L. & R.J. Sternberg (1993): "Parental Beliefs and Children's School Performance". *Child Development*, 64(1), s. 36-56.
- Olsen, R.F., T. Egelund & M. Lausten (2011): *Tidligere anbragte unge som voksne*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 11:35.
- Ottosen, M. J. & P.S. Christensen (2008): *Anbragte børns sundhed og skolegang*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 08:21.
- Ottosen, M.H. & P.R. Skov (2012): "Unge med depressive symptomer og spiseproblemer". I: Ottosen, M. (red.) (2012): *15-åriges hverdagsliv og udfordringer*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 12:30.
- Pecora, P.J., J. Williams, R.C. Kessler, A.C. Downs, K. O'Brien, E. Hiripi & S. Morello (2005): *Assessing the Effects of Foster Care: Mental Health Outcomes from the Casey National Alumni Study*. Seattle, Washington: The Casey Foundation.
- Rutter, M. (1967): "A Children's Behaviour Questionnaire for Completion by Teachers: Preliminary Findings". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 8, s. 1-11.
- Rutter, M., J. Tizard & K. Whitmore (1981): *Education, Health and Behaviour*. (Originally published 1970, London: Longmans). Melbourne, FL: Krieger.
- Sawyer, R.J. & H. Dubowitz (1994): "School Performance of Children in Kinship Care". *Child Abuse & Neglect*, 18(7), s. 587-597.
- Sewell, W.H., A.O. Haller & G.W. Ohlendorf (1970): "The Educational and Early Occupational Status Attainment Process: Replication and Revision". *American Sociological Review*, 35(6), s. 1014-1027.

- Sewell, W.H., A.O. Haller & A. Portes (1969): "The Educational and Early Occupational Attainment Process". *American Sociological Review*, 34(1), s. 82-92.
- Stanley, N. (2007): "Young People's and Carers' Perspectives on the Mental Health Needs of Looked-After Adolescents". *Child & Family Social Work*, 12(3), s. 258-267.
- Stein, M. (1994): "Leaving Care, Education and Career Trajectories". *Oxford Review of Education*, 20(3), s. 349-360.
- Sundell, K., T. Egelund, C. Andrée & C. Kaunitz (2007): *Barnavårdsutredningar. En kunskapsöversikt*. Stockholm: IMS og Gothia Förlag.
- Susan, S. (2007): "Child Maltreatment, Out-of-Home Placement and Academic Vulnerability: A Fifteen-Year Review of Evidence and Future Directions". *Children and Youth Services Review*, 29(2), s. 139-161.
- Tach, L.M. & G. Farkas (2006): "Learning-Related Behaviors, Cognitive Skills, and Ability Grouping when Schooling Begins". *Social Science Research*, 35(4), s. 1048-1079.
- Tarren-Sweeney (2006): "Patterns of Aberrant Eating among Pre-Adolescent Children in Foster Care". *Journal of Abnormal Child Psychology*, 34, s. 623-634.
- Tideman, E., B. Vinnerljung, K. Hintze & A.A. Isaksson (2011): "Improving Foster Children's School Achievements. Promising Results from a Swedish Intensive Study". *Adoption & Fostering*, (35)1, s. 44-56.
- Trout, A.L., J. Hagaman, K. Casey, R. Reid & M.H. Epstein (2008): "The Academic Status of Children and Youth in Out-of-Home Care: A Review of the Literature". *Children and Youth Services Review*, 30(9), s. 979-994.
- Undervisningsministeriet (2010): *Tal, der taler. Uddannelsesnøgletal 2009*. København: Undervisningsministeriet.
- Ungdomskommissionen (2009): *Indsatsen mod ungdomskriminalitet*. København: Justitsministeriet, Betænkning nr. 1508.
- Vinnerljung, B. & M. Sallnäs (2008): "Into Adulthood: A Follow-Up Study of 718 Young People Who were Placed in Out-of-Home Care during their Teens". *Child & Family Social Work* 13(2), s. 144-155.

- Vinnerljung, B., E. Franzén & M. Danielsson (2007): "Teenage Parenthood among Child Welfare Clients". *Journal of Adolescence*, 30(1), s. 97-116.
- Vinnerljung, B., A. Hjern & F. Lindblad (2006): "Suicide Attempts and Severe Psychiatric Morbidity among Former Child Welfare Clients in a National Cohort Study". *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 47(7), s. 723-733.
- Østergaard, J. & L.K. Andersen (2012): "Unge brug af rusmidler – en nutidig hedonisme". I: Ottosen, M. (red.) (2012): *15-åriges hverdagsliv og udfordringer*. København, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 12:30.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2012

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 12:01 Lyk-Jensen, S.V., A. Glad, J. Heidemann & M. Damgaard: *Soldater efter udsendelse. En spørgeskemaundersøgelse*. 117 sider. e-ISBN: 978-87-7119-075-5. Netpublikation.
- 12:02 Lausten, M., H. Hansen, A.-K. Mølholt, K.S. Vammen & A.-C. Legendre: *Forebyggende foranstaltninger 14-17 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Debrapport 5*. 235 sider. ISBN: 978-87-7119-078-6. e-ISBN: 978-87-7119-079-3. Vejledende pris: 230,00 kr.
- 12:03 Rostgaard, T., T.N. Brunner & T. Fridberg: *Omsorg og livskvalitet i plejeboligen*. 150 sider. ISBN: 978-87-7119-080-9. e-ISBN: 978-87-7119-081-6. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 12:04 Mølholt, A.-K., S. Stage, J.H. Pejtersen & P. Thomsen: *Efterværn for tidligere anbragte unge. En videns- og erfaringsopsamling*. 222 sider. ISBN: 978-87-7119-082-3. e-ISBN: 978-87-7119-083-0. Vejledende pris: 220,00 kr.
- 12:05 Ellerbæk, L.S. & A. Høst: *Udlejningsredskaber i almene boliger. En analyse af brugen og effekterne af udlejningsredskaber i almene boligområder*.

- 258 sider. ISBN: 978-87-7119-084-7. e-ISBN: 978-87-7119-085-4. Vejledende pris: 250,00 kr.
- 12:06 Høgelund, J.: *Effekter af den beskæftigelsesrettede indsats for sygemeldte. En litteraturoversigt.* 112 sider. e-ISBN: 978-87-7119-086-1. Netpublikation.
- 12:07 Rasmussen, P.S. & P.S. Olsen: *Positiv adfærd i læring og samspil (PALS). En evaluering af en skoleomfattende intervention på 11 pilot-skoler.* 159 sider. ISBN: 978-87-7119-087-8. e-ISBN: 978-87-7119-088-5. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 12:08 Fridberg, T. & M. Damgaard: *Frivillige i hjemmeværnet 2011.* 120 sider. ISBN: 978-87-7119-089-2. e-ISBN: 978-87-7119-090-8. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 12:09 Lyk-Jensen, S.V., J. Heidemann & A. Glad: *Soldater – før og efter udsendelse. En analyse af motivation, økonomiske forhold og kriminalitet.* 164 sider. e-ISBN: 978-87-7119-091-5. Netpublikation.
- 12:10 Bengtsson, S.: *Vækstfaktorer på det specialiserede socialområde.* 120 sider. ISBN: 978-87-7119-092-2. e-ISBN: 978-87-7119-093-9. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 12:11 Dines, A., V. Jakobsen, V.M. Jensen, S.S. Nielsen, S., K.C.Z. Pedersen, D.S. Petersen & K.M. Thorsen: *Indsatser for tosprogede elever. Kortlægning og analyse.* 162 sider. e-ISBN: 978-87-7119-094-6. Netpublikation.
- 12:12 Christensen, E.: *Nakuusa – vi vil og vi kan. En opfølgning på Youth Forum i Ilulissat 2011.* 48 sider. e-ISBN: 978-87-7119-096-0. Netpublikation.
- 12:13 Christensen, E.: *Nakuusa – piumavugut saperatalu. 2011-mi ilulissani Youth Forum pillugu nangitsineq.* 50 sider. e-ISBN: 978-87-7119-097-7. Netpublikation.
- 12:14 Larsen, M. & L.S. Ellerbæk: *Evaluering af jobplanen. Nuværende og kommende pensionisters kendskab til og betydning af reglerne for at arbejde.* 111 sider. ISBN: 978-87-7119-100-4. e-ISBN: 978-87-7119-101-1. Vejledende pris: 110,00 kr.
- 12:15 Larsen, M., H.B. Bach & A. Liversage: *Pensionisters og efterlønsmodtageres arbejdskraftpotentiale. Fokus på genindtræden.* 181 sider. ISBN: 978-87-7119-102-8. e-ISBN: 978-87-7119-103-5. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 12:16 Ottosen, M.H. & S. Stage: *Deleborn i tal. En analyse af skilsmissebørns samvær baseret på SFT's børneforløbsundersøgelse.* 111 sider. ISBN:

- 978-87-7119-104-2. e-ISBN: 978-87-7119-105-9. Vejledende pris: 110,00 kr.
- 12:17 Nilsson, K. & H. Holt: *En vurdering af arbejdsskade styrelsens fastholdelsecentre. Kommuners, fagforeningers, arbejdsgivers og forsikrings selskabers erfaringer med fastholdelsecentret.* 89 sider. ISBN: 978-87-7119-106-6. e-ISBN: 978-87-7119-107-3. Vejledende pris: 80,00 kr.
- 12:18 Holt, H: *Lokal løn på kommunale arbejdspladser. Forskelle i kvinders og mænds løn.* 82 sider. e-ISBN: 978-87-7119-108-0. Netpublikation.
- 12:19 Bengtsson, S. & M. Røgeskov: *Et liv i egen bolig. Analyse af bostøtte til borgere med sindslidelser.* 145 sider. ISBN: 978-87-7119-109-7. e-ISBN: 978-87-7119-110-3. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 12:20 Graversen, B: *Effekter af virksomhedsrettet aktivering for udsatte ledige. En litteraturoversigt.* 72 sider. e-ISBN: 978-87-7119-112-7. Netpublikation.
- 12:21 Albæk, K., H.B. Bach & S. Jensen: *Effekter af mentorstøtte for udsatte ledige. En litteraturoversigt.* 68 sider. e-ISBN: 978-87-7119-114-1. Netpublikation.
- 12:22 Jensen, T.G., K. Weibel, M.K. Tørslev, L.L. Knudsen & S.J. Jacobsen: *Måling af diskrimination på baggrund af etnisk oprindelse.* 134 sider. ISBN: 978-87-7119-115-8, e-ISBN: 978-87-7119-116-5. Vejledende pris: 130,00 kr.
- 12:23 Madsen, M.B. & K. Weibel: *Delt viden. Aktiveringsindsatsen for ikke-arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere.* 152 sider. ISBN: 978-87-7119-117-2. e-ISBN: 978-87-7119-118-9. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 12:24 Lyk-Jensen, S.V., J. Heidemann, A. Glad & C.D. Weatherall: *Danske hjemvendte soldater. Soldaternes psykiske sundhedsprofil før og efter udsendelse.* 210 sider. e-ISBN: 978-87-7119-119-6. Netpublikation.
- 12:25 Lausten, M., H. Hansen, K.S. Vammen & K. Vasegaard: *Forebyggende foranstaltninger 18-22 år. Dialoggruppe – Om forebyggelse som alternativ til anbringelse. De rapport 6.* 164 sider. ISBN: 978-87-7119-121-9. e-ISBN: 978-87-7119-122-6. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 12:26 Lauritzen, H.H., R.N. Brünner, P. Thomsen & M. Wüst: *Ældres ressourcer og behov. Status og udvikling på baggrund af Ældredatabasen.* 180 sider. ISBN: 978-87-7119-123-3. e-ISBN: 978-87-7119-124-0. Vejledende pris: 180,00 kr.

- 12:27 Høst, A.K., T. Fridberg, D.L. Stigaard & B. Boje-Kovacs: *Når fogeden banker på. Fogedsager og effektive udsættelser af lejere*. 422 sider. ISBN: 978-87-7119-125-7. e-ISBN: 978-87-7119-126-4. Vejledende pris 420,00 kr.
- 12:28 Nielsen, H., A. Mølgaard & L. Dybdal: *Procesevaluering af boligsociale indsatser. Delrapport 2. Kvalitativ kortlægning af Landsbyggefondens 2006-2010-pulje med fokus på projektorganisering og samarbejde*. 118 sider. e-ISBN: 978-87-7119-127-1. Netpublikation.
- 12:29 Andrade, S.B.: *Levekår i dansk landbrug. Analyse af sammenhænge mellem risikofaktorer og dyrværnsager i landbruget fra 2000 til 2008*. 176 sider. ISBN: 978-87-7119-128-8. e-ISBN: 978-87-7119-129-5. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 12:30 Ottosen, M.H. (red.): *15-åriges hverdagsliv og udfordringer. Rapport fra femte dataindsamling af forløbsundersøgelsen af børn født i 1995*. 348 sider. ISBN: 978-87-7119-130-1. e-ISBN: 978-87-7119-131-8. Vejledende pris: 340,00 kr.
- 12:31 Bach, H.B.: *Arbejdsmarkedsparathed og selvforsørgelse*. 36 sider. e-ISBN: 978-87-7119-133-2. Netpublikation.
- 12:33 Termansen, T. & C.S. Sonne-Schmidt: *Forebyggende fysisk træning til ældre. En undersøgelse af effekten af en kort træningsindsats på aldres fysiske funktionsevne*. 64 sider. ISBN: 978-87-7119-135-6. e-ISBN: 978-87-7119-136-3. Vejledende pris: 60,00 kr.
- 12:34 Hansen, H., P.R. Skov & K.M. Sørensen: *Støtte til udsatte børnefamilier. En effektmåling af familiebehandling og praktiske pædagogiske støtte*. 112 sider. e-ISBN: 978-87-7119-137-0. Netpublikation
- 12:35 Ellerbæk, L.S., V. Jakobsen, S. Jensen & H. Holt: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2012*. 182 sider. ISBN: 978-87-7119-138-7. e-ISBN: 978-87-7119-139-4. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 12:36 Jakobsen, T.B., S.V. Lyk-Jensen & D.L. Stigaard: *Lige muligheder – metodisk grundlag for en effektvurdering. Evalueringsrapport 2*. 82 sider. e-ISBN: 978-87-7487-140-0. Netpublikation.
- 13:01 Kjeldsen, M.M., H.S. Houlberg & J. Høgelund: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2012*. 176 sider. ISBN: 978-87-7119-141-7. e-ISBN: 978-87-7119-142-4. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 13:03 Oldrup, H., A.K. Høst, A.A. Nielsen & B. Boje-Kovacs: *Når børnefamilier sættes ud af deres lejebolig*. 222 sider. ISBN: 978-87-

- 7119-145-5. e-ISBN: 978-87-7119-146-2. Vejledende pris: 220,00 kr.
- 13:04 Lausten, M., H. Hansen & V. M. Jensen: *God praksis i forebyggende arbejde – samlet evaluering af dialogprojektet. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*. 173 sider. ISBN: 978-87-7119-147-9. e-ISBN: 978-87-7119-148-6. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 13:05 Christensen, E.: *Ilasiq. Evaluering af en bo-enhed for udsatte børn*. 75 sider. ISBN: 978-87-7119-149-3. e-ISBN: 978-87-7119-150-9. Vejledende pris: 70,00 kr.
- 13:07 Lausten, M., D. Andersen, P. R. Skov & A. A. Nielsen: *Anbragte 15-åriges hverdagsliv og udfordringer. Rapport fra tredje dataindsamling af forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995*. 153 sider. ISBN: 978-87-7119-153-0. e-ISBN: 978-87-7119-154-7. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 13:08 Luckow, S.T., & V.L. Nielsen: *Evaluering af ressource- og risikoskema. Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge*. 90 sider. e-ISBN: 978-87-7119-156-1. Netpublikation.
- 13:11 Manuel, C. & Jørgensen A. K.: *Systematic review of youth crime prevention intervention – published 2008-2012*. 309 sider. e-ISBN: 978-87-7119-161-5. Netpublikation.

ANBRAGTE 15-ÅRIGES HVERDAGSLIV OG UDFORDRINGER

RAPPORT FRA TREDJE DATAINDSAMLING AF FORLØBSUNDERSØGELSEN AF ANBRAGTE BØRN FØDT I 1995

SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn handler om en af de mest udsatte dele af den danske børnebefolkning – nemlig alle børn født i 1995, der er eller tidligere har været anbragt uden for hjemmet.

SFI følger børnene hvert fjerde år, og nu er de blevet 15 år. I denne rapport får de unges egne besvarelser stor vægt og det er tydeligvis ikke let at være anbragt ung: De klarer sig ofte dårligt i skolen, over halvdelen får specialundervisning, og ikke mindst drengene er bagud i skoleforløbet.

Anbragte og hjemgivne 15-årige er desuden psykisk sårbare. De har i højere grad end deres jævnaldrende tegn på depression, spiseforstyrrelser og selvskadende adfærd. De har også omfattende erfaring med illegale stoffer samt kriminalitet.

Men der er også godt nyt i rapporten. Selvom de anbragte unge er mere belastede end jævnaldrende, går udviklingen den rigtige vej i forhold til, hvordan de havde det som yngre. Og selvom de anbragte unge klarer sig dårligere i skolen og har lavere forventninger til sig selv, har de fleste stadig en forventning om at opnå en uddannelse, der giver adgang til et job i voksenlivet.